

Filozofie, ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, historiografie

MARATHON

1/2022

číslo 173

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	2
2. Hlavní materiály.....	2
Problémy parlamentní demokracie.....	2
3. Rozloučení s tvůrci a rozsevači vědy.....	10
Za profesorem Vladimírem Novákem.....	10
Zemřel doyen našeho týmu, Vláďa Pavlát.....	11
Zemřel mi přítel a kolega prof. Mojmír Helísek.....	11
4. Z nové literatury.....	11
3 x Z aneb knižní okénko 8.....	11
5. Pracovní materiály.....	32
Hledání vize.....	32

MARATHON
Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:
Radim Valenčík
jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON
Vychází od listopadu 1996
Registrační značka: MK ČR 7785
ISSN 1211-8591

Redigují:
Vladimír Prorok
e-mail: prorok@vse.cz
Pavel Sirůček
e-mail: sirucek@vse.cz
Radim Valenčík
mobil 602338221
e-mail: valencik@seznam.cz
Redakce a administrace:
Radim Valenčík, Ostrovní 16
110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 1. číslo časopisu Marathonu za rok 2022. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (02/2022) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. března 2022.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

První letošní obsahuje analýzu příčin selhávání parlamentní demokracie z pera **Jana Zemana**. Připomene některé důležité momenty našeho polistopadového vývoje. Vzpomeneme některé osobnosti české vědy, které nás letos opustily. Následuje tradiční knižní okénko (tentokrát již 8.) od **Pavla Sirůčka**. Pracovní část je věnována hledání vize, kterému se intenzivně věnuje **Radim Valeník**.

24. ročník konference Lidský kapitál a investice do vzdělání 26. listopadu 2021 proběhl úspěšně a jeho obsahu bude věnováno další číslo Marathonu.

2. Hlavní materiály

Problémy parlamentní demokracie

Jan Zeman

Nelze bagatelizovat hodnocení buržoazních parlamentů jako žvaníren, nejen té „frankfurtské“ v letech 1848-49. V kritických chvílích parlamentní demokracie obvykle selhává. Názorně to dokládá většina zlomů v historii Československa – v roce 1918, 1938, 1939, 1945 (v letech 1939-45 parlament vůbec nebyl), 1968, 1992, resp. jen dovršení socializující revoluce 20. - 25. února 1948 a protisocialistický převrat 17. 11. – 29. 12. 1989 proběhly plus minus v souladu s ústavou. Bylo by ale vážnou chybou podceňovat možnosti parlamentní demokracie, a to i v buržoazním pojetí. Má zásadní i dílčí nedostatky. Rozumná společnost by měla usilovat alespoň o odstranění dílčích nedostatků parlamentní demokracie, protože ve většině států existují různé diskriminační prvky ve volebních zákonech ad.

Demokratický parlament musí být sborem zastupitelů zvolených ve svobodných tajných pluralitních volbách za osobní účasti každého voliče, kde každý občan má jeden hlas. Demokratickým parlamentem určitě nebyla polská šlechtická republika, resp. tehdejší polský parlament se skládal ze šlechticů rodem. K tragickému konci polské šlechtické republiky v letech 1772-95 významně přispělo právo veta každého šlechtice, které vedlo k paralyzaci parlamentu a tím i královské moci. Podobně nemůže být demokratickým parlamentem parlament britský, jehož horní komora – komora lordů - neprochází volební kontrolou. Její členy jmenují za zásluhy, přičemž často je hlavní zásluhou pouze jejich šlechtický původ.

Odstranění diskriminačních prvků

Zřejmě nejméně špatný je volební systém poměrného zastoupení ve volbách úspěšných politických stran a hnutí bez diskriminačních prvků, tj.:

- neposkytování bonusu pro vítěze voleb, viz 50 mandátů v Řecku,
- zákaz dělení území na volební obvody (ještě víc se tak reálně zvyšují potřebná procenta hlasů voličů pro zastoupení příslušného volebního subjektu v zastupitelstvu či parlamentu a diskriminují se menší volební subjekty). Za zvážení stojí zavedení povinnosti předkládat územně vyrovnané kandidátní listiny s tím, že kandidát musí mít v daném regionu trvalé bydliště nejméně dva roky,
- povinnost v průměru poměrného zastoupení v orgánech parlamentu a ve výborech a komisích zastupitelstev,
- vyloučení nutnosti dosáhnout minimálního procenta voličských hlasů k zastoupení v parlamentu nad procento připadající na 1 mandát. Proti stojící námitka, že pak se často nedosáhne funkcí vlády, je bohužel reálná
- disfunkčnost volby prostřednictvím ve volbách zvolených volitelů. Jde o systém volby prezidenta v USA většinovým, značně komplikovaným volebním systémem. Voliči zvolí volitele prezidenta s tím, že pokud kandidát v určitém státě USA vyhraje, jsou mu zavázáni všichni volitelé z tohoto státu. Závazek je sice jen morální, ale zatím nebyl nikdy porušen. Mám za to, že spravedlivější volební systém by byl, kdyby voliči volili prezidenta přímo a jejich hlasy z jednotlivých států USA se sčítali. Pak by vždy zvítězil kandidát, který dosáhl nejvyšší podpory voličů. Prezident USA D. Trump zvítězil počtem volitelů, přestože jeho hlavní protikandidátka získala o více než 2,5 miliónu hlasů voličů víc. Samozřejmě, konkrétní předvolební strategie se přizpůsobují platným volebním systémům.

Na charakteru parlamentu jako žvanírny a hlasovací mašinérie většiny to zřejmě mnoho nezmění, vítězít budou především populisté, s pomocí za peníze velkých hospodářských lobby koupených hromadných sdělovacích prostředků a manipulátorů.

Omezit předvolební manipulaci by měly především veřejné hromadné sdělovací prostředky. Dlouhodobý příklad veřejnoprávního Českého rozhlasu a zejména veřejnoprávní České televize je zde ale odstrašující, resp. tyto instituce v manipulacích triumfují soukromá masmédiá a tím zásadně kompromitují demokracii v ČR.

Ožehavé financování politických stran

Financování politických stran a hnutí a volebních kampaní patří tradičně k velmi problematickým aktivitám. Mnoho politiků mnoha politických stran v mnoha zemích svou kariéru předčasně ukončilo po té, co byly, nejčastěji konkurencí za pomoci prodejných spolupracovníků a někdy i provokatérů, odhaleny nejrůznější machinace v této oblasti. Nepřekvapuje, že v této souvislosti vznikla a vyvíjí se poměrně přísná pravidla, ale bez dostatečného efektu.

Prvním požadavkem je zde zákaz financovat politické strany a hnutí ze zahraničí a od právnických osob veřejných i soukromých včetně nevládních organizací, nadací apod., pod drakonickými tresty. V ČR ale zákaz financování politických stran a hnutí od právnických osob uzákoněn nebyl.

Zavedení rovného limitu volební kampaně pro prezidentské volby pro jednotlivé volební subjekty nepomohlo v lednu 2018, neboť došlo ke spolufinancování volební kampaně tzv. podporovateli či příznivci obou kandidátů, kteří postoupili do 2. kola. Vzali na sebe zátěž pořizování a vylepování předvolebních billboardů ad. Finanční limit byl hravě obejit. Otázkou přitom je, zda lze takovému obcházení zákona čelit. Zakážeme-li financování podporovatelů, mohou vést volební kampaň „nezávisle“ s tím, že protikandidáta (y) odmítají.

Paradoxně zákonem požadované minimální procento získaných voličských hlasů pro vstup do parlamentu či zastupitelstva může tento populismus omezovat, protože alespoň někteří populisté bez reálné naděje na zvolení tento pro ně beznadějný volební zápas nepodstoupí nebo na něj nebudou mít peníze. Stejným směrem působí i zálohy (u voleb do senátu Parlamentu ČR 20 000 Kč), které při nedosažení určitého procenta hlasů voličů propadají (zde 5 %).

Hrozba volebních podvodů

Ožehavým problémem jsou možné volební podvody. Prvním problémem je řádná evidence obyvatel. Figuruje-li mezi voliči desetitisíce zemědělců (USA 2020) či umožní-li se některým voličům volit dvakrát či vícekrát, mění se volby ve frašku a demokracie je těžce kompromitována.

Každý volič by měl převzetí úřední obálky při volbách ve volební místnosti stvrdit svým podpisem, případně tak učinit členům okrskové volební komise s přenosnou urnou jinde, viz dobrá praxe v Polsku. Významně se tak ztěžuje možnost členů okrskových volebních komisí a jejich tajemníků (tajemnic) volit za dlouhodobé nevoliče.

Realizace požadavku elektronických voleb nebo korespondenčních voleb umožňuje některým občanům hlasovat za druhé bez možnosti kontroly a tím i zpochybnění skutečné vůle voličů, viz pochybnosti o regulérnosti 2. kola prezidentských voleb „korespondenčními“ voliči v Rakousku v květnu 2016, spojené s jejich následným zrušením Ústavním soudem Rakouska. Ze stejného důvodu má významná část občanů USA

prezidentské volby v listopadu 2020 za hrubě zrušované. Pokrytí rozsáhlých volebních podvodů americkou justicí na skutečnosti nemůže mnoho změnit. O zabezpečení spravedlivých voleb něco napovídá i nedávný pokus v USA, kdy se dva desetiletí hackeři do volebního systému státu probourali za pouhých 10 minut.

Už se stalo v řadě států, že během sčítání odevzdaných hlasů voličů došlo k poruše sčítacího zařízení, načež se po jeho znovu zprovoznění výsledky sčítání podstatně změnily ve prospěch dosud prohrávajícího volebního subjektu. Lze se důvodně domnívat, že v řadě případů šlo o cílené volební podvody, které významně změnilly výsledky voleb a zcela degradovaly demokracii. Něco napovídá i nedávný pokus v USA, kdy se desetiletí hackeři do volebního systému státu probourali za pouhých 10 minut.

Je nutné dodatečně přísně i elektronicky zkontrolovat rodná čísla těch hlasujících, kteří při volbách hlasují mimo své trvalé bydliště na základě voličských průkazů, které odevzdávají příslušné okrskové volební komisi.

Problémem je volební právo občanů žijících dlouhodobě v zahraničí, kteří jsou odtrženi od domácích problémů a hlavně nenesou za následky své volby odpovědnost. Mám za to, že by neměli mít volební právo. Praktickou otázkou je, kolik let trvalého pobytu v zahraničí stačí ke zrušení volebního práva příslušného občana. Za horní strop považují délku volebního období, na kterou zvolení získávají mandát voličů, ale dovedu si představit i délku podstatně kratší.

Nutný je zákaz vylučovat významné množství odevzdaných hlasů voličů pro jejich nejasnou platnost (nemůže platit pro tzv. bílé či prázdné lístky, kterými volič demonstruje odmítání volit kohokoliv ze soutěžících kandidátek), neboť anuluje vůli voličů, viz volby prezidenta USA v roce 2000 na Floridě a tím i v USA či vojvodské volby v Polsku v roce 2014. Za neplatné tam bylo tehdy označeno a ze sčítání vyloučeno 18,5 % odevzdaných hlasovacích lístků! Praxe odevzdávání bílých či prázdných lístků by ale měla být samozřejmá.

Otázka je, jak omezit nekalou předvolební kampaň. Stávající volební kampaně jsou mnohem víc o pomlouvání konkurence než o pozitivních volebních programech a o osobnostech kandidátů. Možností omezit tuto praxi není mnoho, protože ničemnosti typu zneužití policejní či justiční mafie (klasičky v ČR zrušovaná tzv. Kubiceho zpráva, hrubě špinící tehdejšího šéfa ČSSD Jiřího Paroubka, zveřejněná 3 dny před konáním sněmovních voleb v roce 2010) se jeho pravicovým odpůrcům vyplatilo, resp. sebevětší prasárna se může určitému politickému subjektu vyplatit. Konečně, když při volbě Václava Havla za prezidenta v roce 1998 chyběl jeden hlas, byl získán křiklavým podvodem, snížením potřebného kvóra nezákonným uvězněním jednoho z volitelů - poslance a současně Havlova protikandidáta Miroslava Sládka - na den volby prezidenta a znemožnění mu tak hlasovat proti Havlovi.

Měly by být zakázány a tvrdě stíhány tzv. volby „nanečisto“, protože jde vesměs o hrubou manipulaci s voliči. Například se zneužívají žáci a studenti, kteří často ani nemají volební právo a hlavně obvykle volí jinak než většinová populace.

ČR neměla připustit skandální praxi „lustrování“ vůbec, natož zahájenou tři dny před parlamentními volbami v červnu 1990 svévolným lustrváním předsedy KDU-ČSL pana Bartončíka, uskutečňovanou navíc na základě několikrát upravených a tudíž nedůvěryhodných seznamů spolupracovníků STB.

Speciálním volebním podvodem při komunálních volbách, zejména v menších obcích, je účelová přeregistrace některých občanů do těchto obcí s cílem získat volební právo a pomoci změnit v ní poměry. Otázkou ale je, jak takovému podvodu čelit. Podmínit možnost hlasovat v novém bydlišti jedním rokem trvalého bydliště v něm s tím, že v opačném případě má hlasovací právo ve svém dřívějším trvalém bydlišti?

S tím souvisí i občasná praxe, že se někdo přeregistruje do města či kraje za účelem, aby tam mohl kandidovat. Jisté je, že občané nově přistěhovavší o problémech příslušné obce či města mnoho nevědí a jsou tudíž rizikovější než „domorodci“. Ze stejného důvodu za nevhodné považují možnost, že do senátu za určitý volební obvod může kandidovat i občan tam nebydlící a nemající s příslušným obvodem nic společného. Pak se může snadno stát, že ho tam občané za celé volební období neuvidí.

Princip poměrného zastoupení

Mělo by být uzákoněno, že veřejně prospěšná média budou otevřena všem subjektům zastoupeným v příslušném zastupitelském orgánu. Se zásadními nedostatky (zejména Česká televize se zpravidla chová jako hlásná trouba některých z volebních subjektů, v lednu 2018 se tím ani netajila) tomu tak je v České televizi a v Českém rozhlase (platné zákony jsou v řadě směrů na papíře), není tomu tak a zřejmě ani nemůže být v soukromých médiích. Zákon by měl stanovit, že pokud obec, město, kraj či parlament vydává své periodikum (délka periodicity není podstatná), měl by v něm vyhradit jednu stranu na odpovědi na určitou otázku a jednu stranu pro volné vyjádření zástupců jednotlivých volebních subjektů v zastupitelstvu, podobně v případě referenda. Praxe, kdy médium placené z peněz daňových poplatníků slouží výlučně nebo alespoň v rozhodující míře vládnoucí straně či koalici, je problematická.

Problémy mohou nastat i v podmínkách práce parlamentů a zastupitelstev. Ze zákona musí platit povinnost poměrného zastoupení jednotlivých v nich zastoupených volebních subjektů ve všech výborech a komisích těchto samosprávných orgánů. Poměrné zastoupení musí být v průměru. Nemůže znamenat, že miniklub bude mít zastoupení ve všech výborech a komisích příslušného zastupitelstva.

Konkrétní rozdělení poslanců či zastupitelů do jednotlivých výborů a komisí je pak otázkou vyjednávání a politické dohody. Jistě není šťastné, když přední opoziční politici byli v roce 1994 koaličními poslanci zvoleni do výboru pro životní prostředí slovenského parlamentu, prý aby se naučili ochraně životního prostředí, fakticky aby nepřekáželi v jiných výborech parlamentu.

Praxe Evropského parlamentu, kdy hlasy europoslanců se sčítají podle hlasování šéfů jednotlivých frakcí s přihlédnutím k přítomnosti jednotlivých europoslanců, pokud některý z nich nepožádá o počítání podle individuálního elektronického hlasování, by měla být zakázána. Rychlé a spolehlivé sčítání na základě elektronického hlasování poslanců lze dnes snadno zabezpečit.

Volební právo od šestnácti let?

Požadavek je to velice problematický, protože jde o věk, kdy mládežník za své činy právně odpovídá jen omezeně. V pozadí požadavku je snaha umožnit maximálně volit zmanipulovatelné mládeži podle představ jejich manipulátorů, loutkovodičů.

Existují i protichůdné názory, například vázat volební právo na výdělečnou činnost (znamenalo by ale z voleb vyřadit nezaměstnané), či na výchovu dětí, což by znamenalo vyřadit z voleb bezdětné občany. Navíc není záruka, že dítě či děti skutečně vychovávají jeho biologičtí rodiče. Rozpadlých manželství a partnerství máme bezpočet, dítě či děti mohou vychovávat také prarodiče či jiní příbuzní ad. Obojí návrhy na omezení volebního práva jsou zjevně nepřijatelné.

První kroky

Síly prosazující socializaci a demokratizaci obecně by měly v případě svého vítězství jako první opatření očistit ústavu od zjevných disfunkčních prvků. Nelze tolerovat ustanovení či mezery ústavy umožňující zrušit předčasné volby, neboť by zkorumpovaný poslanec přišel o výhody poslance, viz rozhodnutí Ústavního soudu ČR o zrušení předčasných voleb do Sněmovny na základě jejího usnesení ústavní většinou v roce 2009. Nelze tolerovat, aby nezvolení prezidenta předepsanou 60 % většinou poslanců znamenalo automaticky nové parlamentní volby a následně za pomoci přeběhliků umožnilo provést ústavní státní převrat, viz Moldavsko v roce 2009. Nelze tolerovat zachování poslaneckého či zastupitelského mandátu těm, kteří byli právoplatně odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Tzv. církevní restituce v ČR v roce 2012 byly přijaty většinou jednoho hlasu a to hlasu pravomocně odsouzeného poslance! Naopak soudům nelze tolerovat, aby nad poslanci či zastupiteli udržovali dlouhou dobu vazbu a tak jim znemožňovali vykonávat poslanecký mandát, do něhož byli zvoleni, viz David Rath po 14. květnu 2012.

Přeběhlictví poslanců by se mělo trestat ztrátou mandátu. Nelze ústavou umožnit odvolání prezidenta poslanci a senátory prakticky bezdůvodně, resp. jen proto, že se většina zákonodárců rozhodla provést ústavní státní převrat, jak se stalo v květnu 2016 v Brazílii. Problémů je zde jistě víc, včetně nestanovení lhůt pro některá klíčová ústavní rozhodnutí. Ústava ČR umožňuje prezidentovi nechat vládnout vládu v demisi až do dalších řádných voleb, což je zjevně špatné. Ústava ČR z roku 1992 je příkladem ústavy mnoha nejasností a mezer, umožňující různé machinace na účet svobody a demokracie.

Demokratická ústava by měla jasně stanovit, že Ústavní soud posuzuje pouze soulad přijímaných zákonů s platnou ústavou. Měl by mít ústavně zakázáno vykládat a extenzivně rozšiřovat legislativu. Rozhodnutí Ústavního soudu ČR 28. června 2016, že sezdané páry homosexuálů mají právo adoptovat děti heterosexuálních rodičů, klade další otázník nad ústavností v ČR, neboť degraduje rodinu, kterou ústava ČR chrání. Vzhledem k povaze svého postižení homosexuální páry nemohou být dobrým vzorem sexuálního chování jimi vychovávaných dětí. Takových případů rozhodnutí Ústavního soudu ČR známe řadu. Rozhodnutí Evropského soudního dvora, že nelegální překročení hranic migranty nemůže být důvodem pro jejich zadržování, je justiční zločin velkého rozsahu, který ničí Evropskou unii. Rozhodnutí Evropského soudního dvora, zakazující Polsku kácet v Bělověžském pralesi, který byl kromě nekácené části „za plotem“ vykácen před sto lety německými okupanty, je směšné. Předběžné rozhodnutí Evropského soudního dvora, že Polsko musí okamžitě zastavit těžbu ve velkolomu Turow a způsobit si tak elektroenergetickou krizi, je zjevně šikanózní, navíc tento soud nemá pravomoc rozhodovat o takových to věcech. Vzniká tak otázka, jak ochránit společnost před justiční zvlí, mající nejednou charakter justiční mafie.

Odvolatelnost politiků?

Značně kontroverzní otázkou je odvolatelnost volených politiků z funkcí. Někteří navrhuje odvolatelnost politiků na základě výsledků referenda, což by mohlo odpovídat jen politikům zvolených většinovým systémem. Tím se může předejít justiční zvlí, ne však prakticky neomezené masmediální manipulaci a možnosti odvolávat menšinové politiky. Zásadním problémem je, že odvolatelnost politiků, a to i na základě výsledků referenda, popírá výsledek svobodných voleb v poměrném i většinovém volebním systému. Nezanedbatelná není ani skutečnost, že se tak zkracuje beztak krátký časový mandát zvoleného politika a stimuluje rozhodování jen pro

tento a zítřejší den, tj. velmi často v rozporu s dlouhodobými zájmy společnosti. S takovým odvoláváním politiků nelze souhlasit.

V případě poslanců a zastupitelů volených poměrným hlasováním je zásadní problém, že by poslance či zastupitele nejspíš odvolávali voliči, kteří je nevolili, což jde přímo proti smyslu voleb. Dlouholeté diskuse mezi ekology dospívají jednoznačně k závěru, že případná odvolatelnost zákonodárců by znamenala přednostní odvolávání těch slušných. Přesto se ho někteří dožadují, předstírajíc péči o veřejné blaho. S tím nelze souhlasit.

Možnosti předčasného zániku mandátu

Volení politici mají být nezávislí a mají odpovědně sloužit vlasti (podobně kraji či obci zastupitelé), viz poslanecký či zastupitelský slib. Nezávislost poslanců, senátorů a zastupitelů zvolených na kandidátní listině té či oné politické strany a za ten či onen volební program je ale iluzorní. Veřejnost oprávněně žádá, aby byli odpovědní za jeho plnění. V praxi je běžné, že mnozí vrcholoví, ale také krajší a komunální politici žádnou odpovědnost ke společnosti a nejednou i k vlastní politické straně necítí.

Mám za to, že pravomocné odsouzení prezidenta, ministra, poslance, senátora či zastupitele soudem k trestu odnětí svobody nepodmíněně za záměrné spáchání deliktu kriminální povahy by mělo znamenat automaticky zánik jeho mandátu. Poslanecká, zastupitelská a podobná imunita by se neměla vztahovat na činy charakteru přestupků (jako řidič či řidička zavíní dopravní nehodu apod.). Rušit samotnou poslaneckou imunitu mimo projevy v parlamentu je ale zásadní problém, protože zneužívání policejní a justiční moci, nejednou charakteru mafie, v politických bojích proti konkurenci patří k časté praxi pozdního, nejen českého restaurovaného kapitalismu.

Podobně přestup poslance, senátora či zastupitele do jiné politické strany by měl automaticky znamenat zánik jeho mandátu. Jde totiž o plivnutí do tváře voličů a výsměch svátku demokracie – svobodným volbám, o zjevné zpronevření mandátu voličů. Ale ani takové řešení nemusí stačit, protože političtí turisté mohou zůstat ve svém klubu a hlasovat proti programu své strany, pouze by nemohli se zpronevřeným mandátem vytvářet nový politický subjekt. Přitom v řadě případů nemusí být zřejmé, zda volební program příslušné politické strany zradil její konkrétní rebelující poslanec nebo poslanci věrní vedení příslušné strany.

Známe zradu volebního programu Občanského fóra Václavem Klausem a kol. v létě 1990 (na podzim 1990 pak rozbil Občanské fórum), známe zradu volebního programu ČSSD Vladimírem Špidlou a kol. po volbách v roce 2002 a mnohé další. Zatímco V. Klaus si po té založil Občanskou demokratickou stranu a s ní vyhrál pozdější volby, V. Špidla po té šel po krku těm poslancům ČSSD, kteří s jeho zradou měli problém. I když oba případy jsou dnes, s odstupem času, zřejmě, netuším, jak by je měl řešit případný soud.

Největším problémem zde bývá skutečnost, že v praxi nejednou po volbách ta či ona politická strana či hnutí na své předvolební sliby rychle zapomene, obvykle pod praporem nutného koaličního kompromisu. Zejména politické strany „podnikatelských subjektů na jedno použití“ se často brzy štěpí a rozpadají, nejen Unie Svobody, Věci veřejné či Úsvit v ČR. Jisté je, že různá politická hnutí vzhledem ke své ideové nezakotvenosti a volnější organizaci jsou z hlediska plnění předvolebních slibů ještě rizikovější než klasické politické strany s určitou tradicí a s určitým ideově programovým vybavením. Je to hlavně o manipulacích s veřejným míněním, o kvalitě volených politiků, trochu též o vymytosti mozků voličů.

Lze si představit i některé technické změny volebního systému ČR. Hlasování by nemuselo být tradičně dva dny (pátek od 14.00 do 22.00 a v sobotu od 8.00 do 14.00), ale jen v sobotu nebo v neděli od 8.00 do 22.00. Termín krajských voleb by mohl být přesunut na termín voleb komunálních, a to zkrácením nebo prodloužením mandátu krajských zastupitelů v určitém volebním období. Těmito změnami se ale reálně mnoho nezmění, pouze ubyde jedna volební kampaň mimo Prahu v senátních obvodech, kde se v daném termínu nevolí senátor včetně práce volebním komisím.

Referendum velmi potřebné

Nesporně pozitivní je uzákonění místního, regionálního i celostátního referenda, viz zkušenosti Švýcarska, kde ta či ona referenda provází prakticky každé volby. Zákon o referendu platný v roce 2020 v ČR má ale zásadní nedostatky. Počítá jen s obecním a krajským referendem, nikoliv s referendem celostátním, v rozporu s ústavou ČR. Zákon o referendu by měl zakázat machineace typu vyhlášení referenda na termín krátce před volbami nebo krátce po volbách, viz první referendum o poloze ústředního osobního železničního nádraží v Brně, vyhlášené brněnskou radnicí zákeřně na termín týden před krajskými volbami v roce 2004 s cílem ho zmařit nízkou účastí voličů, což se ve spojení se štvavou kampaní brněnských radních proti referendu povedlo a výsledky referenda nebyly závazné a následně byly ignorované. Referenda by se měla konat ve stejných volebních místnostech, ve kterém se konají volby, nejlépe časově v souběhu s nimi, v případě voleb většinovým systémem v termínu prvního kola příslušných voleb. Úřední obálky by se ale měly barevně lišit, podobně jako se liší při souběhu dvojích voleb.

Zákon by měl zavést trestný čin maření referenda, zejména vyzývání k jeho bojkotu ze strany politiků (vyzývat k bojkotu referenda může jen totalitář, který se bojí jeho výsledků), zneužívání veřejných peněz na

maření referenda (možnost vést kampaň pro či proti otázce konkrétního referenda ve veřejných médiích či za veřejné peníze má často jen strana, zastoupená ve vedení příslušné radnice či kraje).

Mimořádně špatné je, pokud výsledky referend jsou často nezávazné pro nízkou účast voličů, nejen v ČR. Otázkou je, zda termín referenda nevázat zákonem přímo na termín celostátních voleb (do Sněmovny, Evropskému parlamentu, krajských, komunálních), což v ČR zaručuje termín přinejmenším 1x za 2 roky, často i jednou za rok. Tzv. nezávazné referendum nevidím jako smysluplné, viz Holandsko, nejen v podmínkách českého Kocourkova. Útoky na referendum, když jeho výsledek není po chuti vládnoucí moci, jsou cynickým opovrhováním vůlí voličů. Praxi opakování referend, dokud nedopadne tak, jak příslušná moc potřebuje, by mělo být zakázané, viz opakování referenda o nepatrně upraveném návrhu Lisabonské smlouvy ve Francii a v Holandsku + nahrazení referenda rozhodnutím parlamentu o tomtéž v Irsku. O stejné či podobné otázce by mělo být povoleno nové hlasování v referendu nejdříve za pět let.

Poměrný versus většinový volební systém

Známe systém voleb poměrného zastoupení (zastoupeny jsou volební subjekty, které dosáhly určitého procenta odevzdaných hlasů voličů, optimálně počtu hlasů připadajících na jeden mandát) a systém voleb většinový, jež může být jednokolový (zvolen je kandidát, který obdržel největší počet hlasů, viz Velká Británie) nebo dvoukolový (pokud žádný z kandidátů nedosáhl v 1. kole více než 50 % odevzdaných hlasů voličů, v 2. kole se utkají dva kandidáti, kteří v 1. kole voleb obdrželi největší počet hlasů, viz Francie ad.). Existují také určité kombinace systému voleb poměrného zastoupení a většinového, například polovina poslanců či zastupitelů se volí systémem poměrného a druhá polovina se volí systémem většinového hlasování, viz Maďarsko ad. Za demokratičtější považuji systém poměrného zastoupení, protože ve většinovém volebním systému vítěz bere vše a tudíž i významné vrstvy obyvatel nemusí být v parlamentu či v zastupitelstvu zastoupeny, pokud nejsou v určitých volebních obvodech výrazně koncentrovány. Naopak výrazně mohou být zastoupeny regionální strany a skupiny či silné menšiny. Nejen český senát je toho dokladem.

Za užitečné považuji uplatňování preferenčních hlasů v systému poměrného hlasování, například stávající čtyři preferenční hlasy v ČR. A to i s vědomím, že úspěšné výzvy: „Volte ty odzadu!“, nebo „Volte mladé!“, přinášejí vesměs tristní výsledky.

Pro zůstávající státy je zřejmě nejvhodnější prezidentský systém, kdy je prezident volen v přímých dvoukolových volbách, jmenuje a odvolává předsedu a členy vlády a volený parlament jen schvaluje nebo neschvaluje vládou navržené zákony. Prezidentský mandát bývá omezen nejčastěji na dvě volební období. Pokud prezident obhájí svůj mandát, jsou volby v takovém případě především referendem o důvěře hlavě státu.

Záleží ale hodně i na domácím kulturním prostředí včetně tradic. Zejména v zůstávajících státech a ve státech s neevropským kulturním prostředím může být evropský systém pluralitních voleb výrazně disfunkční. Jeho vnucování těmto státům je často nástrojem jejich cílené destrukce ze strany západních velmocí. Otázkou také je, zda již k roku 2018 nedestruuje i samotné vyspělé státy.

Problém justiční mafie

K základním tezí politiky demokracie patří rovnováha moci zákonodárné, výkonné a soudní. Občané zvolí parlament, většina, někdy i menšina poslanců schválí vládu, ta vládne, dokud jí nevyprší mandát nebo ji parlament neodvolá, a nad zákoností bdí na vládě nezávislé soudy. Tedy, možné trestné činy pod dohledem státních zástupců vyšetřuje policie a trestní obžaloby řeší nezávislé soudy. Proti rozsudku prvního stupně existuje odvolání u soudu vyššího stupně. Pak se rozsudek stává platným, ale existuje ještě možnost dovolání, např. k Nejvyššímu soudu.

Nezávislost se rozumí skutečnost, že horní patro soudní moci obvykle spolu volí parlament s tím, že soudci jsou po dobu výkonu svého mandátu (měl by být delší než je jedno volební období, ale není vhodné ho dávat doživotně) vládou a parlamentem neodvolatelní, s výjimkou případů vážných deliktů, za které je může odvolat jen soud vyššího stupně.

Vypadá to krásně, leč praxe bývá neutěšená v totalitních, autokratických i v demokratických státech. Za první Československé republiky platilo, že když kradl chudý, byl zloděj, když kradl bohatý, byl kleptoman, resp. jím dobře zaplacený právník ho z toho obvykle vysekal. Ne jinak je tomu v ČR po roce 1989. Navíc bylo vytvořeno velmi složité a nepřehledné právo, takže co právník, to jiný právní názor na stejný problém, a to včetně soudců. Je běžné, že různé soudy stejné delikty soudí různě a že mnohé delikty nesoudí vůbec, nebo obžalované v rozporu s platnými zákony rychle osvobozují. Je tristní, když se k soudu chodí pro rozsudek, nikoliv pro spravedlnost. Soudy se nejen v ČR staly svými rozsudky zjevně nevypočitatelné, na rozdíl od doby reálného socialismu, kdy právo bylo poměrně jednoduché, srozumitelné a postih provinivších následoval poměrně rychle a s vysokou pravděpodobností postihu podle platných zákonů, a to i v podmínkách vedoucí úlohy Komunistické strany.

Omezenou suverenitu Československa 1918-38 ukázal její tragický Mnichov 1938 a 15. březen 1939, za socialismu zejména tragický 21. srpen 1968, i vývoj po roce 1989, kdy Česko rychle přešlo z východního chomoutu do západního. Nejen proto, že Česká republika v roce 1999 vstoupila do válečného paktu NATO a k

1. 5. 2024 do Evropské unie, jíž předala značnou část svých pravomocí. Vstup do EU se uskutečnil za pro ČR nevýhodných, byť před občany dobře skrytých podmínek. Diktát EU přitom roste, o narůstající zvlí vedení EU nemluvě.

Také po roce 1989 jsou policie a justice zatahovány do sporů mezi politiky, stejně jako ve vyspělých kapitalistických státech se stala kriminalizace nepohodlných politiků častou praxí. Známe i ne jeden státní převrat, uskutečněný na základě justiční zvlí.

Nejinak je tomu v České republice. Například šéfka Energetického regulačního úřadu Alena Vitásková byla 6 let nezákonně stíhána a nepravomocně odsouzena na 8,5 roku vězení nepodmíněně na základě absurdního obvinění, že porušila zákon. Porušení zákona mělo spočívat v návrhu na nezákonné opatření, který jí podřízená poslala e mailem a na který vzhledem k jeho problematičnosti nereagovala. Nedávno ji osvobodil vrchní soud ČR. Zde zjevně pracovala policejní a justiční mafie v žoldu solárních a dalších baronů s podporou části ekologů - energetiků, podporující obří, převážně solární tunel do peněženek občanů. Takových případů máme více včetně počátkem roku 2018 v ČR velmi žhavé, leč zjevně umělé otázky, zda je premiér Babiš vinen či ne dotačním podvodem ve věci Čapí hnízdo.

Situace došlo tak daleko, že skutečnost, že je politik v České republice trestně stíhán, souzen a pravomocně odsouzen ještě nezakládá důvod věřit, že se skutečně provinil, v případě jeho osvobození, že se neprovinil. Příkladem může být 10 let se táhnoucí případ exministra zdravotnictví Davida Ratha (nedávných 7 let nepodmíněně při zrušení řady bodů obžaloby, resp. zůstaly jen dva body, z nichž kauza veřejné zakázky na Buštěhradský zámek klade otázku, jak mohl zmanipulovat zakázku, když ji rada Středočeského kraje za jeho předsednictví jednomyslně zrušila jako závadnou) či již zmíněné obvinění premiéra Andreje Babiše, jež od počátku smrdí účelovostí objednávky. Je v politice úspěšný a to se nepromítá.

Stav justiční mafie je mimořádně zlý. Otázkou je, co s tím dělat. Respektovat nezávislost soudců na platných zákonech znamená respektovat vládu justiční mafie. Snahy s tím něco udělat ale mohou snadno stát křeslo nejen ministra spravedlnosti, ale také celé vlády. Navíc za justiční mafii nejen Polsko stojí vedení EU.

Bez iluzí

Demokratická forma vlády negarantuje efektivní rozvoj, jak názorně ukazuje stávající ČR, EU a další buržoazně demokratické státy. Může prakticky vymazat i odpovědnost, protože jednotlivé koaliční strany té či oné vlády se často úspěšně vymlouvají, že své, často mlhavé a neupřímé předvolební sliby nemohly splnit pro nesouhlas politiků koaličních stran, viz praxe nejen v ČR po roce 1989.

Z hlediska zákona řádný průběh svobodných voleb může být i naprosto formální, když se v USA ve volbách většinovým systémem střetávají jen velké žoky peněz poskytovaných vesměs boháči dvěma hlavním politickým stranám s podobným programem, resp. jiní kandidáti tvoří jen ono pověstné křoví. Umožňuje i vládu výrazně menšiny, zejména při jednokolovém většinovém volebním systému, viz Velká Británie, a vždy při nízké volební účasti.

Zatímco v letech nucené koexistence vyspělých kapitalistických států se státy reálného socialismu sovětského typu se ve vyspělých kapitalistických státech Evropy utkávaly ve volbách i značně rozdílné volební programy, dnes se programy jednotlivých politických stran vzájemně podobají jako vejce vejci, resp. vybočují jen radikální levicové a ekologické strany a nově i protiimigrační strany a ani u nich často nejde o vybočování zásadní. Realita volby v podstatných otázkách se vytrácí. Zvláště, pokud jsou autentická levice, resp. zelení slabí, což je realita většiny evropských států 32 let po pádu sovětského bloku. Zásadním problémem ale také je, že i radikální levice často nemá reálný program vytváření moderní socialistické společnosti. Podobně zelení nemají reálný program udržitelného vývoje. O podstatných věcech se vesměs rozhoduje v zákulisí mimo parlamenty.

Legitimita volených zástupců

Čím nižší účast voličů, tím méně legitimní orgán z voleb vzejde. Zejména orgány zvolené při volební účasti pod 50 % nemají dostatečnou legitimitu. Nejsou ale neplatné, nezákonné. Pravidla voleb znali či alespoň měli znát všichni. Český senátor, zvolený často 15 i méně procenty voličů, reprezentuje ale výraznou menšinu. Tento problém se ale netýká zdaleka jen senátorů ČR, USA, resp. většinového volebního systému. V ČR silící nástupy a po té rychlé úpadky volebních politických stran a hnutí na jedno (SZ, VV), popřípadě dvě použití na základě dostatečně velké balíky peněz, poskytnutých většinou utajenými sponzory, za který si koupí kvalitní poradce k manipulacím s veřejným míněním a hromadné sdělovací prostředky hlavního proudu a jejich prostřednictvím náležitě občanům před volbami vymyjí mozky, jsou stejného druhu, viz Unie Svobody, Bursíkova Strana zelených, Věci veřejné, Úsvit. Hnutí Ano 2011 ale více méně financuje jeho šéf oligarcha Andrej Babiš ze svého obřího majetku a také ho autoritativně řídí. ČR má přitom politické spektrum podstatně podobnější se západní Evropou ve srovnání s Polskem, Maďarskem či Slovenskem, kde je zastoupení značně proměnlivých „exotických“ politických stran mnohem větší.

Nevím, jak reagovat na možnou nízkou volební účast. Ani zákonná povinnost účastnit se voleb spojená s citelnými pokutami za neúčast nezajišťuje stoprocentní volební účast, jak ukazuje praxe některých států, které k ní přistoupily. V Řecku je dokonce jen kolem 50 %, což vzhledem ke kruté porobě Řecka západními bankéři

nepřekvapuje. Nejvíce (mnohokrát podvedeného) voliče odrazuje nízká politická kultura volených elit a pocit, že účast ve volbách občan nemůže nic podstatného změnit. Bezmoc občanů Řecka byla nedávno umocněna nehorázným znásilněním řecké levicové vlády A. Tsiprase bezohledným diktátem MMF, ECB a Evropské komise. Uzákonění neplatnosti voleb z důvodu nedostatečné účasti voličů ale může vést k ústavní krizi, kdy nebude nikdo platně zvolen a státní moc bude delegitimizována.

Dokud občané nebudou chápat, že volby jsou základním nástrojem prosazování svých zájmů a hlavně se nebudou podle toho chovat (bude pokračovat masová neúčast ve volbách, volení podle módnosti kravát, silných řečí, hrubých pomluv, líbivých mlhavých slibů či podle jiných nepodstatných kritérií), sotva se něco k lepšímu změní. Podobně pokud budou občané i nadále volit známé profláknuté korupčníky.

Není také překvapivé, že zatímco parlament za vedoucí úlohy komunistické strany a formálních voleb kandidátů Národní fronty byl z hlediska zastoupení základních tříd a sociálních vrstev společnosti poměrně vyrovnaný, byť převahu v něm měla inteligence, v ČR po roce 1989 v parlamentu prakticky chybí rolníci a dělníci (2-3 z 200 a to jde obvykle o odboráře, kteří patří spíše k odborové byrokracii). Parlament se stal prakticky výsadou inteligence, obvykle silně odtržené od potřeb běžného života. Vezmeme-li v úvahu, co vše dokáže současný demokratický parlament pokazit (vytvoření reálného bezpráví na základě množství často protichůdných a nejednou i absurdních ustanovení jednotlivých zákonů, kdy často špatný návrh ministerstva dále zhorší legislativní rada vlády, po té vláda, pak Sněmovna a dílo zkázy dovrší Senát), ani údajná formálnost parlamentů (většina poslanců poslancovala při zaměstnání, nikoliv na plný úvazek a také ne za tučný plat, ale za pouhé kompenzace platu a úhradu cestovních náhrad) socialistických států nevyznívá špatně. Tedy, je to hlavně obžaloba stávající problematické praxe, nikoliv přehlížení tehdejších problémů reálné vlády jedné strany.

Minimální požadavky na volené zástupce

Zjevnou pohromou jsou politici, kteří jdou po škole nebo ještě za studií rovnou do vysoké politiky. Otázkou je, zda kandidaturu občanů do krajského zastupitelstva včetně hlavního města Prahy nepodmínit absolvováním jednoho volebního období v zastupitelstvu obce, městské části či města a kandidaturu do celostátního parlamentu absolvováním alespoň jednoho volebního období ve funkci komunálního a druhého ve funkci krajského zastupitele. Komunální, resp. krajská politika je totiž cenná škola politiků pro krajskou, resp. celostátní úroveň, byť i ta se dá „prosedět“ či proinrikovat.

Požadavek na minimální věk 45 let pro prezidenta, 40 let pro senátora (v ČR platí), 30 let pro poslance Sněmovny ČR a 25 let pro zastupitele krajů (v ČR zde není stanovena věková hranice) je zcela na místě. Účelové změny věkové hranice pro možnost zvolení některých politiků jsou zjevně špatné. Podobně je tomu s účelovými zákony, umožňujícími zastávat některé klíčové funkce ve státě po víc než dvě volební období po sobě, klasicky hlavy státu, člena Ústavního soudu, bankovní rady apod.

Častým problémem jsou politici, kteří dlouhodobě žili v zahraničí a pak často hájí zahraniční zájmy proti zájmům domácím. Problémem jsou i politici s dvojím či vícerym občanstvím. Mám za to, že takoví občané by neměli mít právo být voleni do zastupitelstev, zvláště pak ne do parlamentu a dalších vysokých funkcí na celostátní úrovni. Přísaha či slib věrnosti může být jen jedna. Problematické jsou i jejich dvě (či více) volební práva, neboť jde o neodůvodněné zvýhodňování vůči občanům s jedním občanstvím. Otázkou vůbec je, zda je rozumná praxe trpění dvojího či dokonce vícereho státního občanství. Vůči občanům s jedním (domácím) státním občanstvím jde o zjevné zvýhodňování.

Rozdíl mezi konstituční monarchií a parlamentním systémem, kde má prezident nízké pravomoci (reálně kancléřský systém – viz Německo, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Polsko) je malý. Přímá volba prezidenta s nízkými pravomocemi nemá větší smysl, byť bývá prosazována jako významný prvek demokratičnosti, viz její zavedení na Slovensku při ještě větším omezení pravomocí prezidenta. Přímé volby starostů, primátorů a hejtmanů mohou být disfunkční v případě, že se zvolený militantní starosta, primátor či hejtman střetne s protichůdnou militantní většinou v příslušném zastupitelstvu (může nastat paralýza řízení), nebo když je zvolena populární, ale odborně nekompetentní osoba (běžná praxe). Sportovní či pěvecká hvězda má jistě vysokou šanci na zvolení v přímých volbách, leč také vysokou šanci totálně selhat ve zvolené funkci.

Historie zná především vládu různých monarchů, někdy více, jinde méně nebo také vůbec korigovanou sněmem. Ze zachovalých děl víme, že až na jednu výjimku všichni starořeční filosofové odsuzovali demokracii jako semeniště neodpovědných populistů, demagogů, šejdířů ad. Žádali vládu aristokracie.

Zásadní otázkou zůstává, co znamená tak často užívaný či spíš nadužívaný a zneužívaný pojem demokracie. T. G. Masaryk ji chápal především jako diskusi, leč společenská praxe nejen doby jeho prezidentování a v ČR po roce 1989 je tomu na hony vzdálená. Převažuje válcovací mašinérie většiny poslanců či zastupitelů a věčné problémy jdou velmi často stranou. Na denním pořádku jsou i výkřiky typu: „Jak to, že ten či onen zastává takový (či makový) názor!“

Nelze přitom bagatelizovat, že samotná politická demokracie pro řadového, zejména chudého občana nemusí mnoho znamenat, byť formálně a někdy i reálně vytváří větší prostor pro diskusi. Klasicky pro bezdomovce, ale zdaleka nejen pro něho, je na nic. Převažující nízká volební účast, motivovaná neschopností se ve složitých, vysoce sofistikovaných manipulacích s veřejností orientovat a často i nevěrou v možnost podstatné věci volbami

ovlivnit, to dokládá přesvědčivě. Totiž, manipulátoři systematicky vytvářejí dojem beznaděje pro široké vrstvy voličů, kteří by mohli ve svém zájmu hlasovat pro ně nežádoucí politické strany a hnutí. Praxe ukazuje, že stále častěji ve volbách vítězí populisté. Obvykle se tím zvětšuje spirála kompromitace demokracie včetně voleb.

3. Rozloučení s tvůrci a rozséváči vědy

Za profesorem Vladimírem Novákem

Pavel Sirůček

14. listopadu 2021 zemřel ve věku 85 let prof. Ing. Vladimír Novák, CSc. Celoživotně hrdý Jihočech absolvoval gymnázium v Jindřichově Hradci. V roce 1960 ukončil Národohospodářskou fakultu VŠE v Praze a stal se učitelem politické ekonomie, což považoval za životní poslání. V roce 1972 obhájil kandidátskou práci, roku 1977 se habilitoval a v roce 1988 byl jmenován profesorem politické ekonomie. Pracoval na ministerstvu školství, působil na univerzitách v Římě, Moskvě a Havaně. Předmětem jeho vědeckého zájmu se stala problematika ekonomických výkyvů a rozdělování důchodů.

Významně se účastnil tvorby učebních pomůcek. Značnou oblibu si získal studijní materiál Novák, V.: Konept přednášek z politické ekonomie kapitalismu I., II. Praha: SPN 1970. Dodnes oceňovaný za názornost, srozumitelnost, nadhled, logiku výkladu i „tah na branku“. V neposlední řadě za pedagogický um a mistrovství. V. Novák se aktivní pedagogické činnosti věnoval na VŠE v Praze plných sto semestrů. V roce 2010 rektor VŠE v Praze ocenil jeho dlouholeté zásluhy udělením medaile Aloise Rašína. Osobnost V. Nováka se stala nejenom na VŠE v Praze legendou především pedagogickou. Podílel se na výuce na všech stupních studia i na řadě dalších vysokých škol, v Pardubicích, Hradci Králové anebo Brně.

V. Novák náležel k zakládajícím členům a pilířům Klubu ekonomů, kdy nenapodobitelným způsobem moderoval mnoho diskuzí zejména v 90. letech. Působil v odborném zázemí strany jako expert a konzultant. Pro mnohé V. Novák navždy zůstane ikonickým a bohatýrským „Velkým učitelem“, který formoval generace ekonomů teoretických i praktických. Odešel jeden z posledních marxistických profesorů. Autor těchto řádků si pokládá za nesmírnou čest, že náleží k jeho vděčným studentům, posléze kolegům, spolupracovníkům a společníkům ze života pracovního, mimopracovního i stranického. Čest jeho památce a odkazu!

Tyto tři seriózní odstavce byly otištěny v Haló novinách 26. 11. 2021 (s. 11. ISSN 1210-1494). Zavzpomínejme i seriózně nepatrně méně. V. Novák neodmyslitelně náležel do našeho okruhu Pátečníků, přičemž patřil k jeho iniciátorům a zakladatelům. I když sám na pivo v pátek často nechodil, neboť obvykle odjížděl na víkend do milovaného rodného Popelína. Takže jsme se dlouhá léta hojně i pilně scházivali během prvních čtyř dnů týdne. U Pešků, v roztocké Maxmiliánce, ve Slovanském domě, V Podloubí, U Hrocha, v Budvarce anebo leckde na Žižkově či Vinohradech. V. Novák byl již v mladším věku nefalšovanou legendou. Pamětníci vědí a dobře znají až neuvěřitelné příhody, které mnohdy zlidověly. V hlavě nám navždy bude znít jeho mefistofelovský smích i oblíbené „Never more“ a „Warum, darum“.

Užší i širší kruh Pátečníků se povážlivě zúžil. Hrubě jsme zanedbali péči o dorost. První nás nečekané v roce 2011 opustil jeden z posledních polyhistorů Dr. Ing. Milan Kohoutek, začátkem roku 2021 se tiše vzdálila další z legend nejenom pražské VŠE démonický Toša, tedy doc. PhDr. Antonín Leitner, CSc., a na jaře 2021 jsme byli šokováni odchodem vskutku neopakovatelného prof. Ing. Mojžíra Heliska, CSc. Opomenut nesmí zůstat ani další z nezapomenutelných učitelů (s velkým U) a politekonomů doc. Ing. Antonín Tlustý, CSc., který se většiny našich sezení účastnil virtuálně. Připomenout je nutné také kolegy (a kumpány) z okruhu – v divokých devadesátkách aktivního – Klubu ekonomů, jako byl např. Lexa (Ing. A. Bálek, CSc.). Vzpomínáme, připijíme a všem vzdáváme poctu!

Zemřel doyen našeho týmu, Vlád'a Pavlát

Radim Valenčík

V úctyhodném věku nedožitých 93 let zemřel doyen našeho týmu zabývajícího se ekonomikou produktivní spotřeby a vývojem finančních trhů doc. Ing. Vladislav Pavlát, CSc. Působil na VŠFS. Zasloužil se o výuku odborníků v oblasti bankovníctví jako autor učebnic, badatel a vynikající pedagog. Pracoval do poslední chvíle. Měl široký okruh odborných zájmů, kromě finančních trhů se věnoval metodologii interdisciplinárního výzkumu a situací v oblasti vědy.

Zde je malá ukázka z jeho tvorby:

<https://radimvalencik.pise.cz/6876-teorie-dneska-pavlat-k-otazce-bohatstvi-198.html>

Pracovitost, skromnost, invenčnost, nezištnost při týmové spolupráci, tak jsme ho všichni znali.

V posledních letech mně několikrát říkal: *"Mám k tobě velkou prosbu. Až to, co píšu, nebude dávat smysl, řekni mně to. Když člověk na stáří zhloupne, sám to nepozná."* Nedožil se toho, abych mu to mohl říci. Svěžest myšlení a intelektuální rozhled si uchoval do posledních dnů. Zemřel ve spánku.

Čest jeho památce i odkazu, který zanechal ve svých knihách, článcích, dovednosti těch, které učil, i v hlavách těch, s nimiž se dělil o to, k čemu došel v oblasti bádání.

Zemřel mi přítel a kolega prof. Mojmir Helísek

Radim Valenčík

Zemřel můj dlouholetý přítel a kolega profesor Mojmir Helísek, prorektor pro výzkum a vývoj na naší univerzitě (Vysoké škole finanční a správní). Znali jsme se přes čtyřicet let. Byl hospitalizován s covidem. Ještě před několika dny jsem s ním mluvil. Ani ne pět minut po té, co jsem za něj suploval, mně volal a ptal se, jak to proběhlo, co jsem studentům povídal, jak reagovali...

Typický Mojmir, pracovitý, poctivý až pedantický, plně oddáný univerzitnímu životu. Jeden z nejlepších odborníků na euro, autor vysokoškolských učebnic a významných teoretických pojednání.

Bylo mu 62 let, sportoval, dodržoval životní správu, než chytil toho vira, neměl zdravotní potíže.

Ve své poctivosti byl statečný až nekompromisní. Nezajímal se o politiku a tak mu za minulého režimu dali alespoň funkci šéfa odborového úseku. Když začalo polistopadové kádrování, ve kterém se zvláště činili ti, kteří kádrali před tím, ozval se jako šéf odborů a vynutil si, aby byly dodržovány pracovní právní zákony. Tím před zneužitím polistopadové euforie uchránil řadu poctivých odborníků působících v oblasti důležité pro každý národ.

Někteří mu vytýkali, že nemá dostatek smyslu pro humor. Málokdo ví, že jedním z jeho nejoblíbenějších herců byl Lousi de Funés, že měl sbírku všech jeho filmů. A jednou mě dostal, když jsem mluvil o tom, jak se rodil keynesiánský přístup a zmínili Galbreitha. "To víš, že to byl největší ekonom?" – zmínil Mojmir. "Dobrý ekonom to byl" – povídám – "ale největší? Podle mě je spousta větších." "Kdepak" – smál se Mojmir – "největší byl on. 212 centimetrů. Na Harvard byl přijat jako člen basketbalového družstva."

Jsou lidé, u kterých si nedovedu představit, že už je nikdy neuvidím, že s nimi nebudu moci nikdy promluvit. Je to zvláštní a smutný pocit. V případě Mojmirů ho mám hodně intenzivní. Už na covid zemřelo více mých známých, ale toto je pro mě ztráta největší. Čest jeho památce.

4. Z nové literatury

3 x Z aneb knižní okénko 8.

Pavel Sirůček

Dnešní lidé, především zasiřování digitální domorodci, čtou – míněno opravdové, tedy tištěné knihy – zoufale málo. Přitom se na pultech povalují hromady titulů. Hodně proměnlivé kvality a za nemravný peníz. Mnohdy se

nabízí otázka, kdo mohl něco takového vydat? A proč? Nezřídka je drzá neprofesionalita a tragikomická lidová tvořivost (zde v krajně pejorativním smyslu) až neuvěřitelná. Pachatel dílka však patří do správné partičky, která si přihrává granty, projekty. Na straně druhé jsou autoři nuceni shánět si těžce sponzory a uboze škemrat o milodary, aby mohli publikovat i bez nároků na honorář. Prostě liberalismus ... Pravidelně nepravidelná rubrika 3 x Z¹ telegraficky představuje pel-mel knížek, které z různých důvodů nejsou recenzovány samostatně. Nicméně pozornost, samozřejmě i kritikou, si snad zaslouží.

Osmé pokračování představuje následující tituly, ve dvou případech tuplované:²

- Kohout, P.: *Finance po krizi: Důsledky hospodářské recese a co bude dál*. Praha: Grada 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-3199-5 & *Dáblův slovník ekonomie a financí*. Praha: Internet Art 2014. 233 s. ISBN 978-80-88062-00-4.
- Kotleta, F.: *Underground: Revoluce*. Praha: Epoque 2021. 408 s. ISBN 978-80-278-0030-8.
- Syruček, M.: *Záhady brdských lesů: Od vykopávek po jaderné zbraně a radar*. Praha: Epoque 2014. 232 s. ISBN 978-80-7425-204-4 & *Záhadné taje Sibíře: České a slovenské stopy v tajze a tundře*. Praha: Česká citadela 2021. 432 s. ISBN 978-80-88382-31-7.

Dvakrát Kohout aneb poučila se ekonomie z Velké recese?

Impulsem se stal rozhovor s vysokým kolegou PM, který během třetí (Či čtvrté?) kovidové vlny oprášil titul ekonoma, spisovatele, publicisty a finančníka P. Kohouta o důsledcích Velké recese vydanou roku 2009. S doporučením k případnému recenzování, neboť řadě postřehů měl následný vývoj dávat v leccem za pravdu. Zapůjčená brožovaná publikace několik měsíců ležela ladem, s občasným letným nahlédnutím při zpracovávání materiálu o S. Gesellovi a jeho následovcích.³ Tento kriticky zasazuje odkaz Gesella a geselliánů do kontextu úvah o penězích a hledání optimální monetární politiky v době nejenom zelených woke šíleností.

Představeno blíže je níže 1. vydání, z jehož obálky cynicky mává okřídlená růžová barbína, doplněná lebkou coby vedlejším motivem.⁴ Brzy ovšem následovalo 2. rozšířené vydání, kde pesimisticky laděné obálce dominuje již celý kostlivec sedící na ciferníku hodin ukazujících za pět minut dvanáct.⁵ Což je více než symbolické. Současným světem, který se nenachází na civilizačním rozcestí, nýbrž spíše již za ním, obchází vícero kostlivců. Přičemž se chmurně smráká hlavně nad (hyper)liberální Západní Evropou. Nicméně Kohoutovy knihy naznačující některé rozpory, problémy a krize stále více zahnívajících (post)kapitalismu dystopicky nevyznívají. Mezi řádky je ukryt optimismus, že ještě není až tak zle ani pozdě. Řešení se má skrývat v lepším porozumění fungování finančního světa a volbě nejlepší investiční strategie.

V roce 2011 vychází 3. rozšířené vydání s podtitulem *Evropa na cestě do neznáma*.⁶ S mírně obstarožním letadlem mířícím do dálav bouřek. Opět příznačná symbolika. Vydání je uvozeno „nesmrtelnou větou“ Ch. Lagardeové: „Euro, jako Evropská unie samotná, je vzrušující dobrodružství, které musí pokračovat – a máme v úmyslu zajistit, že se tak stane“. Kohout glosuje, že Lagardeová & spol. si „vskutku zajistili pokračování dobrodružství ... Evropa je řízena týmem právníků, politologů a teoretických ekonomů, kteří mají nulovou zkušenost v oblasti finančních trhů a bankovníctví ... Evropa je jako letadlo, které letí do bouřky řízeno týmem

1 Zalistujme – Začtème se – Zapřemýšlejme.

2 V plánu bylo i seznámení s nejnovější knihou I. Švihlíkové. S titulem *Veřejná a participativní ekonomika* (Praha 2021. ISBN 978-80-7615-070-6). Naprosto nepochopitelné je, že aktuálně jediný dostupný odkaz na <https://www.bookla.cz/eshop/zbozi/10000445> neuvádí ani vydavatele ani počet stránek. Publikace se, bohužel, nedá objednat u normálních knihkupců. Pouze u tohoto jednoho jediného, který ignoruje Českou poštu a vyžaduje platbu kartami. My z důvodů zásadních neplatíme kartami, nýbrž penězi. Takže možná někdy příště ...

3 Reformátor S. Gesell a jeho pokračovatelé. *Alternativy (časopis CSTS)*, roč. 5. ISSN nemá (48 s., plánováno do č. 10, prosinec 2021-leden 2022, nebude-li časopis, potažmo celé Centrum strategických a teoretických studií po volebním výprasku levice „transformováno“). Silvio Gesell (1862 – 1930) byl německý podnikatel, ekonom-samouk, světoběžník a sociální reformátor s nekonformním vizionářským světonázorem, který proslul návrhy na peněžní reformu. Náleží k autorům přesvědčeným, že systém úroků má být hlavní příčinou krizí. Úrok hodlal odstranit pomocí „kazících se“ peněz. Gesell inspiroval politická a občanská hnutí a má dodnes následovníky.

4 Naivní panenka Barbie má symbolizovat umělý růst díky nadměrnému růstu zadlužení a lebka Keynesovu hospodářskou politiku, číhající v pozadí na svou příležitost. Motto knihy *Alegorie úvěrové expanze* je z pera P. Kohouta. Jde o krátkou báseň, ve které expanze peněz a úvěrů „dává ekonomice křídla“. Všichni pak po nějakou dobu šťastně hledí k výšinám, „naivní jako panenka Barbie“. „Jenomže hospodářský růst vyvolaný nadměrným růstem zadlužení je stejně umělý jako ta panenka. Jednou dluhová expanze skončí a opojení z hospodářského růstu se promění v bolest hlavy. V pozadí již číhá Keynesova hospodářská politika symbolizovaná lebkou – což je zřejmá narážka na slavný výrok „v dlouhém období jsme všichni mrtvi““ (s. 2 anot. publ. 2009).

5 Praha: Grada 2010. 266 s. ISBN 978-80-24735-83-2.

6 Praha: Grada 2011. 328 s. ISBN 978-80-247-4019-5.

zkušených tramvajáků, taxikářů, případně řidičů metra, z nichž nikdo neměl nalétáno ani hodinu. Dobrodružství vsutku vzrušující“.⁷ Doplněny jsou další vlny krize i postřehy.⁸

Obdobně jako jiné texty psavého P. Kohouta je i recenzovaný titul z roku 2009 sepsán čtivě, živě, chytře, provokativně v „mezích liberálního zákona“ a srozumitelně také pro širší okruh čtenářů. Jedná se o text popularizační, resp. populárněji zpracovaný s klady i zápory z toto plynoucími. Lze v něm nalézt, resp. přesněji opakovaně nalézat užitečné informace a fakta i zajímavé postřehy a inspirace. Nicméně nahlížejme i na tuto knihu střizlivě. Diplomatsky řečeno: S mnohým vyčlením by šlo polemizovat, což však již přesahuje rámeček této recenze.

Publikace *Finance po krizi* cílí na historický předěl v podobě finanční krize 2007-08.⁹ Předmluvu zahajují slova: „Jsou události, které změni běh dějin. Historické předěly, které rozdělují tok času na „předtím“ a „potom““ (s. 9 anot. publ. 2009). K takovýmto milníkům Kohout řadí Velkou depresi 30. let – „Ekonomie na teoretické úrovni i praxe hospodářské politiky již nikdy nebyla stejná po Velké depresi jako před ní“ (tamtéž).¹⁰ Přičemž konstatuje, že již „roku 2009 bylo zřejmé, že finanční krize 2007-2008 bude podobným historickým mementem“ (dtto). Její mechanismus měl být sice odlišný a „škody zřetelně menší“, nicméně vliv na lidské uvažování Kohout označuje za „nejméně stejně silný a trvalý“ (tamtéž).

Jako červenu nit se Kohoutovou knihou vine teze: „Finance a ekonomika po krizi již nikdy nebudou stejné jako předtím“ (s. 9 anot. publ. 2009). Kohout pokračuje: „Staré učebnice budou dobré dílem k smíchu, dílem jako odstrašující příklad, jak se ekonomie nemá dělat. Bude nutné vymyslet nové teorie a analytické techniky, bude třeba přizpůsobit hospodářskou politiku, bude třeba aktualizovat investiční strategie“ (tamtéž). Přehání anebo nepřehání? Velká recese svět opravdu změnila, včetně toho, že se stala jedním z klíčových impulsů pro bublinu 4.0 (či 5.0) etc.,¹¹ ale o neplatnosti celých starých učebnic lze pochybovat. Naopak, jejich oprášení, s návratem ke skutečným klasikům, možná bude nezbytné i tuze prospěšné.

Byly však během druhé dekády 21. století vymyšleny nové teorie a analytické techniky, adekvátní (staro)novým podmínkám a výzvám? Autor těchto řádků náleží spíše k pesimistům ohledně současného stavu a perspektiv ekonomické teorie. Nové trendy v makroekonomii ani mikroekonomii za skutečně převratné ani revoluční (včetně tzv. revoluce v mikroekonomii pod údajným vlivem ekonomie behaviorální či experimentální apod.) nepovažuje. Ani „cool“ těžbu dat,¹² prezentovanou ve smyslu empirická revoluce v mikro- i makroekonomické sféře, kdy adekvátní (mnohdy jakákoli) teorie často zcela absenteje.¹³ Tudiž se připojuje ke

7 Cit. dle s. 3 ukázek ze 3. rozšířeného vydání 2011, dostupných např. na

https://obalky.kosmas.cz/ArticleFiles/182580/auto_preview.pdf/FILE/Finance-po-krizi-3.-rozsirene-vydani_Ukazka.pdf.

8 Z anotace ke 3. rozšířeného vydání: „Kniha podává přehled o finančních krizích v různých částech světa, počínaje americkou hypoteční krizí v roce 2007 a konče posledním vývojem krize v eurozóně během roku 2011. Důraz je kladen na praktické stránky z hlediska osobních investic, ale také hospodářské politiky. Doporučená četba pro zájemce o investování do akcií, nemovitostí, zlata a jiných komodit, pro studenty ekonomických oborů, finanční poradce, ale také pro poslance, senátory a členy vlády. Zvláštní důraz je kladen na vývoj české ekonomiky v kontextu série světových krizí“ (např. na <https://www.grad.cz/finance-po-krizi-3-rozsirene-vydani-6960/>).

9 Nejenom k terminologii srov. Helísek, M.: *Měnové krize (empirie a teorie)*. Praha: Professional Publishing 2004. 180 s. ISBN 80-86419-82-7. Zajímavá ohlédnutí za historií finančních krizí přináší titul Reinhartová, C., Rogoff, K.: *Tentokrát je to jinak: Osm století finanční pošetilosti*. Praha: Argo a Dokořan 2013. 352 s. ISBN 978-80-257-1019-7. Jako průvodce dějinami finančních krizí podobnosti krizí současných s minulými dokladuje zkušenostmi různých zemí. Systémové riziko má představovat nadměrné hromadění dluhů, vládami, firmami či spotřebiteli (Před nebezpečím narůstání veřejných dluhů ostatně varuje i Kohoutova kniha, a nejenom tato představovaná). V tomto pojetí mohou zbankrotovat i státy. Na rozdíl od idejí tzv. moderní monetární teorie, věřící, že stát nečelí žádným finančním omezením, má-li jako měnový suverén pod kontrolou emisi peněz.

10 Kohout pro Velkou hospodářskou krizi 1929-33 používá „americký“ termín Velká deprese – „Američané dnes dávají přednost názvu Great Depression. Slovo „krize“ se dnes již prakticky nepoužívá – právě proto, že dosud vyvolává neblahé vzpomínky na třicátá léta“ (s. 162 anot. publ. 2009). O událostech konce první dekády 21. století v 1. vydání Kohout píše jako o finanční krizi 2007-08. Autor recenze se kloní v obecnějším kontextu k označení Velká recese. Vedle pojmenování může být předmětem diskuzí i datování. 1. vydání knihy končí rokem 2009, 3. vydání následnou recesi protahuje nejméně do roku 2011. Srov. Švihlíková, I.: *Přelom: Od velké recese k velké transformaci*. Bratislava: Inaque.sk 2014. 280 s. ISBN 978-80-89737-06-2. Kniha Švihlíkové globální krizovou realitu (včetně právě Velké recese, interpretované širěji nežli pouhá krize finanční) taktéž vnímá jako přelomovou dobu, kdy se nebývale vyhrocují nerovnoměrnosti, asymetrie i nespravedlnosti.

11 Srov. námátkou Sirůček, P.: *Bubble 4.0: A Marxist View through the Prism of the Old Left*. Brusell: Transform! 2020. ISBN 978-3-903343-07-8 či Džbáňková, Z., Sirůček, P.: *Revolution 4.0 and the Covidcrisis as a Crossroads of Civilization?* In Löster, T., Pavelka, T. (eds.): *The 15th International Days of Statistics and Economics. Conference Proceedings. September 9-11, 2021 Prague Czech Republic*. Slaný, Melandrium 2021, s. 290-299. ISBN 978-80-87990-25-4.

12 V níže představovaném Kohoutově slovníčku u hesla *Data Mining* stojí: „1. Ve starém dobrém 20. století byl termín „data mining“ nadávkou, jejímž terčem se stávali mladí nadšení výzkumníci ochotní vydolovat z empirických dat kýžené informace za každou cenu. Dokonce i za cenu metodologických chyb a falešných korelací ... 2. Dominantní pracovní metoda akademických ekonomů v 21. století“ (s. 33 anot. publ. 2014).

13 Srov. diskuzní příspěvek Sirůček, P.: Quo vadis, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy? *Politická ekonomie*, 2021, roč. 69, č. 4, s. 479-504. ISSN 0032-3233.

kritice Kohouta i ohledně stále nemístně vychvalovaných modelů DSGE.¹⁴ Ovšem za problém ještě závažnější nežli predikční neschopnost ekonomie v souvislosti s Velkou recesí aj. považuje neschopnost ekonomické vědy tuto alespoň ex post vysvětlit.¹⁵ Nehledě na obavy, že Velká recese stále neskončila a probíhají její další fáze, včetně vyhlášení „superkrize všech krizí“ ...

P. Kohout v *Předmluvě* k 1. vydání ještě značně optimisticky konstatuje, že se lidstvo z „Velké deprese přece jen částečně poučilo. Ekonomika se zbavila některých starých předsudků ...“ (s. 9 anot. publ. 2009). Její dědictví tak Kohout označuje za „smíšené“. Závěrem úvodní předmluvy klade ústřední otázku: „Kam povedou následky finanční krize 2007-2008? Úvahám o jejích možných důsledcích je věnována tato kniha“ (tamtéž).

Uvedme z oficiální anotace, platné i pro 2. vydání: „Finanční krize a následná recese jsou události, které pohnuly světem. Ačkoli nejsou u konce, lze již analyzovat vývoj, který k nim vedl. Kniha se v první části zabývá kořeny finanční krize, mechanismy a motivy jejího vzniku. Ve druhé části ji analyzuje z teoretického hlediska a z hlediska hospodářské politiky. V poslední části se zabývá dopady krize na chování investic a investorů. Autor shrnuje, co z krize vyplývá pro investiční chování, které teorie a modely se osvědčily a které nikoli. Pro studenty i učitele bude kniha neocenitelným aktuálním pramenem faktických informací. Publikace je psána srozumitelně, nevyžaduje po čtenáři speciální znalosti nad rámec ekonomických rubrik denního tisku či populárních časopisů ekonomického zaměření“.¹⁶

Část I. Zápisky z krizového období sestává ze tří bohatě vnitřně členěných kapitol – První krizový rok: 2007, Druhý krizový rok: 2008 a Třetí krizový rok: 2009. Představení finanční krize otevírá osobní Kohoutova zkušenost z Washingtonu, D. C. z března 2007. Týká se rizikových hypoték, o kterých se vědělo. Sám Kohout ostatně psal o „americkém hypotečním strašidle“. Které se netýkalo pouze USA, nýbrž např. i Španělska. Jako v dalších pasážích i v těchto Kohout obsáhle cituje ze svých tehdejších textů, jejichž minimálně některé části označuje za „vizionářské“.¹⁷ Od předešlé finanční krize přechází k prvnímu dějství – trhu rizikových úvěrových produktů, následují úvěrová inflace, hypoteční krize etc. Ve druhém dějství padá Northern Rock, ve třetím dějství se text zamýšlí nad motorem hospodářského růstu. Zmíněna je velká čínská bublina, názory (přesněji obvykle omyly) ekonomů jako J. E. Stiglitz a N. Roubini či analýza trhu nemovitostí.¹⁸ Epilogem se stává reminiscence prvního krizového roku 2007. Obdobným způsobem jsou strukturovány a koncipovány též následné dvě kapitoly líčící průběh druhého a třetího roku finanční krize. Vyprávění příběhů z let 2007, 2008 a 2009¹⁹ končí zdůrazněním starého poučení, že „opatrnosti není nikdy dost“ (s. 92 anot. publ. 2009). Tudíž ani

14 Kohoutův slovníček u hesla DSGE (ekonomické modely) uvádí v kolonce Nezapomenutelný citát, glosu autorů se jmény D. F. Henry a G. E. Mizon: „Podobně jako hasičské stanice, které automaticky shoří jako první v případě požáru, modely DSGE jsou nespolehlivé, když jsou nejpotřebnější“ (s. 42 anot. publ. 2014).

15 Což neopomíjí ani P. Kohout – „Prognostické schopnosti ekonomů a analytiků nejsou zdaleka perfektní. Zejména ekonomie hlavou proudí selhala. Nedokázala předpovědět finanční krizi roku 2008 ani hloubku recese 2009. Nedokázala dokonce ani uspokojivě vysvětlit ex post, co se vlastně stalo“ (s. 152 anot. publ. 2009).

16 Dostupné např. na <https://www.databazeknih.cz/knihy/finance-po-krizi-66281>.

17 Srov. (s. 15 aj. anot. publ. 2009). Upřít nelze, že kapitoly jsou sestaveny chytře a ukázky vybírány umně. Nicméně i u Kohouta lze vystopovat tendence (možná bezděčné) věřit, že měl již tehdy pravdu. Tedy, že právě on to již tehdy, když ne přímo dobře věděl, tak minimálně tušil. Jistý odstup i nadhled si přitom Kohout obvykle udržuje a nebojí se ani ironizovat sám sebe, resp. své předchozí texty. Což platí i pro všechny vydání recenzované knihy. *Dodatek k předmluvě druhého rozšířeného vydání* startují slova: „Zanedlouho po prvním vydání se ukázalo, jaký jsem špatný prognostik. Očekával jsem závažné problémy veřejných financí v Evropě během několika let. Ve skutečnosti přišla řecká finanční krize již během roku 2010 a nyní, kdy píšete tento dopatek k předmluvě, je aktuální irská bankovní krize“ (cit. s. 13 ukázek ze 3. rozšířeného vydání 2011, dostupných např. na https://obalky.kosmas.cz/ArticleFiles/182580/auto_preview.pdf/FILE/Finance-po-krizi-3.-rozsirene-vydani_Ukazka.pdf). Nicméně Kohouta nové události roku 2010 ujistily „o dvou snadno předvídatelných pravdách, na které se lze spolehnout. Za prvé – za každou finanční nebo bankovní krizi stojí politická chyba ... Za každou krizi hledejte politika. Za druhé, moderní centrální bankovníctví je lékárna s jediným medikamentem. Všechny neduhy se řeší velkou či ještě větší dávkou peněz ...“ (tamtéž). Investiční strategie by tedy měly být podřízeny jedné z mála dlouhodobých jistot – totiž růstu objemu peněz. Takže vlastně P. Kohout pravdu měl ...

18 A také „permedvědi“ – „Rok 2008 znamenal zadostiučinění pro „permanentní medvědy“ ... Permedvědi vždy hlásají konec světa. Z různých důvodů. Někteří Amerikou opovrhují ze snobských důvodů, jiným kdysi nějaký Američan přebral přítelkyni, ostatní prodělali na internetové bublině a od té doby z celého srdce nenávidí Ameriku i vše co symbolizuje: volné trhy, kapitalismus, burzu atd. Je zde i početná skupina marxistů, kteří Spojeným státům nikdy neodpustí vítězství ve studené válce. A nakonec existují i komerční „permedvědi“, kteří vydělávají prodejem katastrofických scénářů veřejnosti, která se ráda bojí ...“ (s. 35 anot. publ. 2009).

19 Týkají se i morálního hazardu, inflace i deflace, úvěrového dopingu či úvěrových zádrhelů, boje vlád s recesí, včetně toho, jak hrozbu recese poznáme, předvídaní finanční krize, globální finanční architektury, paniky a obav z krizí, pádu Bear Stearns, Lehman Brothers, včetně dopadů na ČR, dynamiky cen nemovitostí anebo aplikací konceptu živočišných pudů. Ohledně posledně zmíněného Kohout konstatuje: „Je tedy možná načase pokorně se vrátit tam, kde Keynes, ekonom s duší bohéma, skončil, a pokračovat v jeho odkazu s použitím moderní techniky“ (s. 75 anot. publ. 2009). K bohémství J. M. Keynesa, včetně jeho povýšeného sexuálního predátorství, srov. Keynes, J. M.: *Jsem liberál? Výbor esejů*. Praha: Academia 2021. 370 s. ISBN 978-80-200-3188-4.

ohledně regulace fungování trhů Kohout nedoporučuje spoléhat se „výlučně na úřady. *Vlastní úsudek a znalosti investora nelze ničím nahradit*“ (tamtéž).

Čtení je to vesměs zajímavé i když poněkud monotónní a místy únavné, což souvisí nejenom s obsahem, nýbrž i formou a grafikou podání. Jde o jakousi pel-mel koláž, mozaiku výňatků z různých článků, zpráv, analýz a dalších textů, a to nejenom Kohoutových. Sled událostí je mapován působivě, leč orientace v problematice a udržení pozornosti nejsou úplně snadné. Kohout neopomíjí, a dává si na tom s gustem záležet, omyly akademických ekonomů. Nebylo jich málo a ekonomové i ekonomie skutečně „zaspali“. Nikoli poprvé. Diskutovat ovšem lze útržkovitost představení krizových let, popisnost textu či teoreticko-metodologické ukotvení.

Něco i teorie přináší *Část II. Finance před krizí a po krizi*, která je se svými sedmi kapitolami nejobsáhlejší. Kohout se přitom zdaleka nezabývá jen finanční krizí 2007-08, ale část knihy je věnována historii a zkušenostem z krizí v různých částech světa (např. 1873, která měla začít v Německu). Jako ve všech částech i tady je hojně citováno z Kohoutových rozličných textů.

Kapitola 4. nese pojmenování *Tradiční rozpočtová politika: nesmrtelný Keynes*. Obsahuje např. pasáže *Svět před Keynesem* a *Svět po Keynesovi* a *Praktické závěry*.²⁰ Ani tady každý se všim vyřčeným souhlasit nemusí, ale minimálně povědomost o Keynesovi a keynesiánství nelze Kohoutovi upřít. Což platí i pro kapitoly další.

Kapitola 5. *Monetarismus a bubliny* připomíná únavu z keynesiánství, vzestup monetarismu,²¹ úsilí o snižování inflace, zdánlivé vítězství nad inflací anebo měření inflace coby detektivku²² a praktické závěry. Přináší taktéž pasáže *Vliv měnové politiky na emoce, Jak centrální banky reagují na hrozbu krize*, ale i *Měnová politika a ekonomie rakouské školy*²³ či *Čínská ekonomika na umělém krevním oběhu*.

Euro a jeho selhání je název kapitoly 6. S pasážemi *Velké naděje, Jízda bez tlumičů, Včasné varování, Velké vystřízlivění, Železný krunýř, Pnutí a trhliny v eurozóně* a *Praktické závěry*. Kohout rozhodně nepatří k eurohujerům, což dokazují poslední věty jmenované kapitoly: „*Má se Česká republika snažit o přijetí eura? Možná ano. Počkejme takových dvacet let, pak se uvidí, jestli ještě eurozóna bude existovat. Jestli bude existovat Evropská unie. Historie občas připravuje různá překvapení. Ne, to není vtip*“ (s. 127 anot. publ. 2009).²⁴

Podle Kohouta Evropa uvěřila iluzím, že státy po přijetí eura vyhnou krizím, včetně synchronizace hospodářského cyklu.²⁵ Synchronizace se posléze ukázala jako značná nevýhoda. „*Pak přišla recese roku 2009 ... a hospodářský cyklus byl v Evropě synchronizován až dost. Všechny evropské ekonomiky si lehly jako jeden muž na povel: „K zemi!*“*. Kupodivu z té báječné synchronizace neměl žádný eurooptimista radost*“ (s. 125 anot. publ. 2009). Důvody spojuje s konkurenceschopností. Kdy konkurenceschopné země nasadily laťku příliš vysoko a euro se stalo pro země méně konkurenceschopné měnou příliš silnou.

Moderní teorii portfolia si kriticky P. Kohout bere na paškál v kapitole 7. *Moderní teorie portfolia: další obět krize*. S příznačně pojmenovanými subkapitolami *Víra jako základ moderních financí, Soumrak analytiků, soumrak rozumu, Emoce a intelektuální selhání profesora Famy, Hysterická křivka trhu akcií a nemovitostí, Co doopravdy hýbe trhem, Moderní teorie portfolia versus měnová politika, Trhy, kde se něco děje, Dokonale efektivní a dokonale neefektivní trhy* a *Historie jednoho dogmatu*. Se závěrečnou sugestivní otázkou: „*Tvrdošijně dogmatické lpění na viditelně překonaných hypotézách je jen dalším dokladem, že lidé se nechovají zdaleka vždy racionálně. Ano, také jsem kdysi patřil mezi příznivce hypotézy efektivních trhů. Pod tlakem do očí bijících faktů jsem ovšem změnil názor. Co uděláte vy, když fakta nesouhlasí s vašimi názory?*“ (s. 143 anot. publ. 2009).

20 S částmi jako *Proč zlatý standard není řešením, Podíl zlatého standardu na bolševizaci ČSSD, Proč fixní kurzy nejsou řešení* nebo *Nástup vulgarity ... a Kde lord Keynes udělal chybu*.

21 Kdy Kohout – v rámci úvah o měnové politice 21. století – hovoří od roku 2001 „*o politice postmonetarismu*“ (s. 105 anot. publ. 2009). Sám ovšem připouští, že tento termín „*zatím*“ do učebnic ekonomie nevstoupil.

22 Problémům a trikům s měřením a vykazováním inflace je věnována i část *Jak rychle a snadno snížit inflaci*. Srov. též např. článek Kohout, P.: *Inflace, byty a porodnost*. *Lidové noviny*, 3. 11. 2007, s. 8. ISSN 0862-5921. Na tento potrefeně zakejhal ČSÚ, který se diví, že P. Kohout „*patrně statistikům a jejich argumentaci moc nevěří, centrálním bankám už vůbec*“ (https://www.czso.cz/csu/czso/reakce_csu_na_clanek_pavla_kohouta_v_ln_3_11_2007_inflace_byty_a_porodnost).

Nejenom P. Kohout nevěří ...

23 Ke které Kohout neskrývá sympatie. Píše: „*Na „rakouské“ teorii měnové politiky je mnoho moudrého. Tato teorie je skutečnou alternativou vůči keynesianismu a monetarismu ...*“ (s. 117 anot. publ. 2009). Připouští sice, že „*... doporučení rakouské školy ohledně měnové politiky – zrušit centrální banky a privatizovat peníze – asi nebude v jakkoli dohledné době přijato ...*“ (dtto), ale jedno poučení označuje Kohout jako zřejmé: „*... ukazuje se, že politika „postmonetarismu“, tedy nepřetržitě úvěrové expanze, nemůže pokračovat donekonečna. Finanční krize ukázala, že expanze nadbytečných peněz skutečně vede ke špatným investičním rozhodnutím*“ (tamtéž). Srov. s mottem (s. 2 anot. publ. 2009) nazvaném *Alegorie úvěrové expanze* a symbolikou na obalu knihy.

24 Autor těchto řádků má blíže ke sloganu jiného obdivovatele rakouské školy: „*Již ani korunu z veřejných rozpočtů nazmar a euru trvale nazdar*“. Od věci není ani připomenutí ještě jednoznačnějšího názoru jistého nekorektního novináře, který často končí své texty slovy: „*Ostatně soudím, že Evropská unie musí být zničena*“.

25 Kohout připomíná mantricky opakovaná tvrzení z úst politiků i odborníků, že synchronizace hospodářského cyklu „*je podle teorie optimálních měnových zón nutnou podmínkou pro úspěšnou implementaci společné měnové politiky*“ (s. 125 anot. publ. 2009).

Kapitola 8. *Budoucnost investiční analýzy přináší pasáže Bubliny existují a lze je poznat, Kdy vstoupit a kdy vystoupit, Peníze, inflace a akciové indexy, Jak poznat bublinu a antibublinu podle Warrena Buffetta, Profesor Haugen uzavírá případ a Praktické závěry. S jasným vzkazem i závěrem: „Trhy nejsou efektivní. Bubliny se nafukují a posléze praskají. Děje se to, i kdyby se profesor Fama třeba na hlavu postavil“* (s. 151 anot. publ. 2009). Kohout volá po renesanci fundamentální analýzy, a to i ohledně aktivně spravovaných fondů, a za hlavní hnací motor akciových trhů v delším období označuje objem peněz v ekonomice. „*Analýza monetární politiky může mít praktický užitek. Naopak krátkodobé výkyvy jsou téměř výlučně psychologické. Jejich studium má jen velmi omezený užitek*“ (tamtéž).

Z krátkých částí *Konec jedné éry, Kdy ekonomové umějí prognózovat,*²⁶ *Jak dobře investovat ve špatných časech, Kouzlo pravidelnosti, Lidová obliba strašidelných příběhů, Než přišel mužik s knirkem, Válka proti recesi a její financování* a *Investování v časech inflace* sestává kapitola 9. *Co možná bude po krizi.* Text nejenom tady ožívují a ilustrují grafy a tabulky.

Některé velké krize minulosti připomíná kapitola 10. *Velké krize dříve a nyní.* Obsahem jsou části *Gründerská krize roku 1873: matka všech krizí,*²⁷ *Velká deprese, Dva typy burzovních krachů, Jak burzovní krach vyústil v hospodářskou krizi, Dědictví Velké deprese v nedávné době a nyní, Japonská krize bank, akcií a nemovitostí, Děsivý příběh tajemného ostrova jménem Island, Poučení z krize roku 2008: víme, že nic nevíme?*²⁸ Krize jsou líčeny čtivě, nicméně opět silně útržkovitě, což je patrné především u krize 30. let 20. století. Ani tady P. Kohout nezapře zaměření na finance. Tudíž je na místě zdůraznění, že Velká hospodářská krize 1929-32 nebyla pouze krizí finanční a její příčiny nebyly zdaleka pouze monetární. Poctivé je ale přiznat, že takto jednoznačně to ani Kohout neformuluje a uvádí různé náhledy.

Část III. Seznamte se: vaše budoucí krize je složena ze čtyř kapitol. Věnují pozornost „*třem konkrétním, hmatatelným a již existujícím hrozbám. Jde o demografický posun, vyčerpání přírodních zdrojů (zejména ropy) a o nadcházející krach předluženého sociálního státu, který hrozí většině vyspělých zemí*“ (s. 179 anot. publ. 2009). V kontextu obav, že finanční krize 2007-08 i následná recese byla „*v zásadě jen epizodou*“ (dtto). „*Skutečná krize přijde později. A bude hodně drastická. Nepůjde jen o trochu větší výkyv. Nastane delší temné období*“ (dtto).

Na zadlužení²⁹ cílí kapitola 11. *Vaše zadlužená budoucnost* s pasážemi *Velmi stručná historie státního dluhu a dluhopisů, Dluhy nade všechny meze, Dluhový extremismus, Maďarizace po francouzsku a Argentinská ekonomická laboratoř: příklad pro Evropu?* Krátká kapitola 12. se jmenuje *Vaše budoucí inflace* a přináší subkapitoly *Jak snadno snížit hodnotu státního dluhu, Arthur Laffer a Bernankeovo dilema – inflace versus deflace, Existují alternativy k inflaci?*

Vaše prohospodářená penze je název opět stručné kapitoly 13. s částmi *Tahle země není pro mladý, Jak bude stárnout Česko a Veřejné finance po recesi.* Naznačeny jsou demografické posuny se zaměřením na stárnutí České republiky. S radami, aby se běžný občan nespolehal na vládu³⁰ (ani na průběžné penzijní systémy) a v neposlední řadě, aby investoval do dětí. Před budoucí krizí energetickou varuje poslední kapitola³¹ – kapitola 14. *Vaše budoucí energetická krize.* Pasáže *Ropy není neomezené množství, Hubbertova křivka v praxi,*³² *Život s drahou ropou* a *Trh je jako hysterická blondýna* jsou zaměřeny především na ropu, včetně diskutabilní

26 Kohout si o prognostických schopnostech analytiků, a hlavně ekonomů hlavního proudu nedělá žádné iluze. Přitom ale neopomíná, že v některých případech ekonomové jsou „*schopni krize včas předvídat a správně vyličit jejich budoucí průběh ...*“ (s. 152 anot. publ. 2009). Což ilustruje příklady konkrétních krizí i formulací poučení.

27 „*Ve své podstatě byla krize 1873 „matkou všech krizí“, protože podobné rysy lze najít u všech následujících krizových epizod, jejichž kořenem byla peněžní expanze*“ (s. 160 anot. publ.).

28 Kohout formuluje deset poučení, resp. zjištění“, z nichž mnohá nezapřou „*rakouský duch*“ – např. „*prognózy makroekonomických analytiků nejsou užitečné*“ (s. 173 anot. publ. 2009), „*nejdůležitější informace dorazí do rozhodovacích center nejpomaleji ...*“ (s. 174 anot. publ. 2009) či „*euro není všelék ...*“ (s. 175 anot. publ. 2009), ovšem též „*nepopiratelné zjištění*“, které se týká národních měn: „*ani ony nejsou zaručeným receptem na stabilitu*“ (s. 176 anot. publ. 2009). Závěrečné poučení zní „*zkušenost je matka moudrosti a opatrnosti*“ (dtto).

29 „*Co opravdu děsí, je objem budoucích nekrýtených závazků státu ...*“ (s. 199 anot. publ. 2009).

30 „*... založte si vlastní „penzijní fond“ ...*“ (s. 205 anot. publ. 2009). Kohout naznačuje, kam a jak investovat. Leč pro značnou část obyvatel jde o rady hraběcí, neboť na významnější investice prostě a jednoduše nemají.

31 Což platí pro 1. vydání 2009. 2. rozšířené vydání z roku 2010 přináší ještě *Část IV. Krize eurozóny* s obsáhlou kapitolou 15. *Vetřelec se vrací*, s ohlednutím za dalším krizovým rokem. Nově je zařazen i dodatek k předmluvě. 3. rozšířené vydání 2011, vedle úvodní nové předmluvy *Krize číslo 5: Předmluva ke třetímu rozšířenému vydání*, obsahuje kapitoly 16. *Nikdo není prorokem*, 17. *Strategie pro neklidnou dobu* a 18. *Šťastnou cestu*. Kohout přitom za krizi 1 označuje americkou hypotéční krizi, přerůstající v bankovní krizi v různých zemích (krize 2, 2007-08), za krizi 3 světovou recesi 2009. Krize číslo 4 pak v roce 2009 postihuje Řecko, Irsko, Portugalsko a Španělsko. S rokem 2011 Kohout spojuje krizi číslo 5, kterou interpretuje jako produkt dlouhodobé „*evropské neschopnosti pohlédnout faktům do očí ...*“ (cit. dle s. 11 ukázek ze 3. rozšířeného vydání 2011, dostupných např. na https://obalky.kosmas.cz/ArticleFiles/182580/auto_preview.pdf/FILE/Finance-po-krizi-3-rozsirene-vydani_Ukazka.pdf).

32 Srov. např. Deffeyes, K. S.: *Beyond Oil: The View from Hubbert's Peak*. New York: Hill and Wang 2006. 224 s. ISBN 978-0809029570.

problematiky tzv. ropného zlomu.³³ Ani P. Kohout v době koncipování knihy ovšem (asi) netušil, co nastane ve druhé dekádě 21. století. Bublina 4.0 & 5.0 s etapou zelenou a poté kovidovou, včetně Zelených údělů ... Se sebevraždou především Západní Evropy, a to sebevraždou zdaleka nejenom energetickou. Jednou z otevřených otázek je, zda jde o úplnou ztrátu racionality anebo o záměrné zničení evropského životního prostoru?

Na konci recenzované práce čtenář nalézá závěr nazvaný *Závěrem: Co bude po krizi?* Kohout přehledně rekapituluje poznatky z historie finančních krizí. „*Sledujeme-li vývoj finančních krizí od vzdálenějších historických dob až do roku 2009, můžeme si povšimnout opakujícího se vzorce chování trhu: 1. Krizi předchází úvěrová expanze ... 2. Když expanduje objem úvěrů, expanduje i objem špatných úvěrů ... 3. Při dosažení určité hladiny špatných úvěrů nastává bankovní krize ... 4. Jak reagují bankéři na zprávu o bankovní krizi? Jako farmář, který při zprávě, že mu utekli ze stáje koně, okamžitě zavře vrata ... 5. Následuje hospodářská recese, podle okolností více či méně hluboká“ (s. 213 anot. publ. 2009).³⁴ Z „obdivuhodné podobnosti“ mechanismu nejruznějších finančních krizí během lidské historie poněkud fatalisticky usuzuje P. Kohout na to, „*kdo je viníkem krize roku 2008: lidská povaha a přirozenost*“ (tamtéž).³⁵ A pokračuje ohledně přirozené a „*nepochybně lidské*“ tendence hledat viníky finančních krizí. Podle Kohouta se snaha „*najít, usvědčit a potrestat viníky finančních krizí ... vždy opakuje. A obvykle vede k žalostným koncům. Krize roku 1873 vedla ke vzestupu farmácké doktríny zvané marxismus. Za viníka byl označen kapitalismus jako takový ...*“ (dtto). K čemuž Kohout (nerad) dodává: „*Částečně oprávněně ...*“ (tamtéž).³⁶*

Následuje škodolibé připomenutí nenaplnění – dodejme, že pro někoho nenaplnění prozatímni – marxistických prognóz o konci systému soukromého vlastnictví výrobních prostředků i Goebbelsovy propagandistické argumentace o přednostech německého nacionálního socialismu před USA. Kohout se ptá: „*Stane se krize roku 2008 odrazovým můstkem nějaké nové totalitní socialistické doktríny?*“ (s. 214 anot. publ. 2009). Odpovídá: „*Žádná ideologie podobná svojí agresivitou marxismu nebo nacismu zatím, zdá se, nehrozí ...*“ (tamtéž). Právě v tomto se ovšem možná P. Kohout mylí nejfatálněji. I (ne)řešení Velké recese totiž přispívá k zesilování vlivu ideologie, jejíž agresivita stále nebezpečněji vzrůstá, a která stále více a více likviduje poslední zbytky normalnosti. Normálního života, normální práce, normální společnosti, normální rodiny, normálních mužů a normální žen. Pokrokařské ideologie, která bývá zcela lživě označována za levicovou, socialistickou a marxistickou. Přičemž je ve skutečnosti od skutečné levice, socialismu, marxismu, a hlavně humanismu vzdálená miliardy světelných let. Velký reset, inkluzivní kapitalismus ... Včetně pominutých „*woke*“ financí.³⁷

Kohout v roce 2009 zmiňuje pouze možné „*velmi nežádoucí vedlejší efekty*“ boje proti krizi. Predikuje však varovně „*nebezpečí snad ještě větší ... Krize roku 2008 nebyla snadná, ale skutečné monstrum číhá za rohem. Právě nebezpečí spočívá v gigantickém zadlužení západních sociálních států,*³⁸ v postupném vymírání jejich

33 Srov. např. Cílek, V., Kašík, M.: *Nejistý plamen*. Praha: Dokořán 2007. 192 s. ISBN 978-80-7363-122-2.

34 Kohout pokračuje: „*Tento mechanismus o pěti krocích fungoval během krizí v roce 1873, 1929 i 2008*“ (s. 213 anot. publ. 2009). Vztahuje jej i k Japonsku 90. let, v „*české ekonomice se uplatnil také v roce 1997; ve stejném roce probíhala i asijská krize se stejným scénářem. Lišily se detaily a jednotlivé národní realie ...*“ (tamtéž).

35 „*Ačkoliv vždy lze najít někoho, na něhož lze ukázat prstem, hlavní příčinou krizí jsou typicky lidské vlastnosti. Touha po zisku, pokud možno rychlém ... Nenažranost ... Mechanika davového uvažování. Víra v zázračná, ale ve skutečnosti falešná řešení, například ve zlatý standard, centrální plánování nebo v hypotézu efektivních trh*“ (s. 213 anot. publ. 2009).

36 „*Kapitalismus je systém, který nejlépe odráží lidské vlastnosti. Lidské přednosti jsou v kapitalismu motorem pokroku; neřestí jako chamtivost, krátkozrakost nebo sklony k davovému myšlení jsou naopak příčinou krizí ...*“ (s. 214 anot. publ. 2009). Což by šlo diskutovat z nejrůznější úhlů pohledu. Třebas i prizmatem role neřestí, které v kapitalismu nemají vést pouze ke krizím. Jak psal B. Mandeville, A. Smith (možná spíše překroucený Smith).

37 Šílenosti typu tažení proti hotovosti, včetně převýchovných, resp. hlídacích a policejních funkcí, kterou mají vykonávat platební karty. Např. „*zelená*“ Mastercard má sledovat, co si majitel kupuje. Kalkuluje uhlíkovou stopu nákupů a po překročení limitu přestane fungovat. Postupně může karta sledovat i další aspekty života majitele a usměřňovat jej. Banky mají určovat, co je správné a přípustné. Silí také trendy odstavovat od financí jedince či organizace s nepohodlnými názory. Narůstá soukromá korporátní tyranie např. pod hesly boje proti extremismu a za „*tolerantní svět*“. Platební platformy, provozované tzv. odpovědnými soukromými společnostmi, bojují proti projevům „*netolerance*“ a „*nenávisti*“. Slídí a přerušují finanční toky všem, jejichž názory nepovažují za správné a pokrokové. Připomínat lze i měření tzv. udržitelnosti u bank – v duchu tažení za tzv. udržitelné finance – kdy nejde o to, zda banky či pojišťovny poskytují kvalitní finanční služby, jaké nabízejí úrokové sazby, zda mají schopné a ochotné zaměstnance, a už vůbec ne o to, zda disponují dostatkem likvidity. Klíčovým se stává, zda ve vedení sedí dostatek žen (tedy, zda instituci řídí lidé nikoli na základě odbornosti a schopností, nýbrž podle postmoderních kvót), jakou zanechávají uhlíkovou stopu či kolik spotřebují papíru. Banky si samy ukládají povinnosti posuzovat projekty na základě boje s počasím, a i jinak aktivisticky „*zachraňovat planetu*“. Přitom naše planeta dnes potřebuje chránit a zachránit především před zachránci a aktivisty. Nejtragičtější zůstává děsivě servilní ochota, s jakou mocné firmy a instituce (a to zdaleka nejenom banky) naskakují na další a další projevy progresivistických šíleností. K čemuž je ovšem nezbytné zdůraznit, že např. za Zelenou dohodou pro Evropu nestojí sv. Greta T. a další potrhli aktivisté, nýbrž ... Bankéři.

38 Kohout zadlužování vytrvale spojuje především s rozchazovačnou politikou sociálního státu. V uhlíkové víře v trh a soukromé vlastnictví. Pohledy méně protržní by ale mohly argumentovat tím, že západní státy nejsou zadlužené proto, že

populaci, v postupném úbytku levně dostupných energetických zdrojů, především však k nechuti vlád postavit se k problémům čelem. Namísto účinného řešení se politici uchylují k falešným slibům ...“ (s. 214 anot. publ. 2009). Předkládá však P. Kohout nějaké řešení? V kritice přitom v mnohém pravdu má.

Na úplný konec připomíná populární příklad se žábou,³⁹ spadající do moderního folkloru tzv. urban legends: „*Jak biologové experimentálně zjistili, skutečná žába při určité teplotě vyskočí z vody. My lidé jsme ovšem schopni nechat se politiky ohlupovat a ohlupovat až do bodu, kdy nebude existovat rozumné řešení problému veřejných financí*“ (s. 215 anot. publ. 2009). Závěrečná věta knihy zní: „*A zatímco diskutujeme o malichernostech, teplota stoupá*“ (dtto).

Čímž P. Kohout má na mysli české veřejné finance a jejich chmurné perspektivy ve světle nárůstu veřejného dluhu. Dluhy nebezpečně narůstají nejenom u nás, ale jsou dluhy opravdu příčinou? Anebo důsledkem? Doplňme, že práci finalizuje seznam literatury *Knihy a články*.

V předzimmním balíčku od Kosmase doputoval též titul *Ďáblův slovník ekonomie a financí*. Na obalu trůní rohatý Marx. Rohatých ďáblůků, ďáblů, čertků a čertic kniha obsahuje desítky. I dalších pero kresbiček, poletujících všude, téměř na každé straně. Mnohde ve formátu větším, nežli samotný text. Což by samo o sobě nevedlo. Horší je, že ilustrace nejsou sympatické ani vtipné. Nás přímo odpuzují, nehezky vychrltily silně navozují dojem koncentračního tábora. Jako by i tam vznikaly. Uvedené je však samozřejmě věcí vkusu. Nicméně podle ohlasů mnoho čtenářů malůvky neoslunily, přičemž jsou tyto často označovány za přehnaně infantilní.

Stručná Kohoutova *Předmluva* představované knihy startuje slovy: „*Lepší je ďábel, kterého znáte, tvrdí anglické přísloví. Ekonomie ovšem zůstává záhadným a poněkud pekelným oborem pro mnoho lidí. Existují milovníci historie, jsou lidé, kteří mají rádi matematiku, fyziku a biologii – ale málokdo má rád ekonomii*“ (s. 9 anot. publ. 2014). Připomenuta je takřka dojemná „*neschopnost ekonomů předpovědět téměř cokoli ...*“ (dtto). I to, že ekonomie má být ještě nedospělou disciplínou – „*snad jako medicína před Harveyovým objevem krevního oběhu začátkem 17. století ...*“ (dtto). Přesto má být disciplínou užitečnou: „*Pokud nevěříte, pomyslete na všechny, kdo se pokoušeli vzdorovat ekonomické logice*“ (tamtéž).⁴⁰

Když už se Marx šklebí z titulní strany, neváhejme a hbitě zalistujme. U hesla *Nadhodnota*, v kolonce *Pozoruhodný fakt*, stojí: „*Nadhodnota tedy neexistuje a s ní marxistická ekonomie*“ (s. 124 anot. publ.). S argumentací, že stojí na platnosti pracovní teorie hodnoty, „*kteřou lze vyvrátit pouhými třemi houskami se salámem (čtyřmi v případě obtížných oponentů)*“ (dtto). A odkazy na hesla *Pracovní teorie hodnoty* a *Mezní teorie hodnoty*. Tato (a nejenom tato)⁴¹ jsou zpracovaná na úrovni ideologických nalejváren VUMR (večerní univerzity misesismu-rothbardismu).⁴² Žehráni na zlý stát a daně i opájení se hodnými trhy je místy až komické. Tudíž na dlouhé týdny je slovníček odložen s visáčkou velmi, velmi neprozřetelná koupě.

jsou příliš sociální, nýbrž právě proto, že jsou sociálními málo. Kohout, následně zejména ve 2. a 3. vydání, tepe politický populismus, který měl veřejné finance téměř všech evropských států zahnat do obrovských dluhů. Prosperující ekonomika by přitom – podle Kohouta – měla své dluhy splácet, což se však nejenom v Evropě neděje. Kohout kritizuje rozšiřování sociálních práv a sociálního bezpečí v lůně státu, které má mít za následek masivní nárůst veřejných výdajů. Podle Kohouta má stát lidi uplácat a nabízet iluzi bezpečí a oni mají za to státu otrocky sloužit. Má narůstat závislost lidí na státu a tím má být omezována jejich svoboda.

39 Ohledně nárůstu veřejného dluhu ČR Kohout připomíná „*podobnost s pomalu vařenou žábou, která prý nepozná, že teplota vody roste, a nechá se uvařit zaživa*“ (s. 215 anot. publ. 2009). I v dalších vydáních se kniha věnuje také situaci v ČR. Se zdůrazněním podobnosti s ostatními zeměmi během finanční krize. Se závěrem, že ani u nás stavění „*hladových zdi*“ nemá pomáhat. Stimulační protikrizová opatření (typu „*hladových zdi*“) jsou totiž realizována na dluh – ve smyslu bezedného účtu daňových poplatníků (kdy bezednost má být proti jejich vůli) a brzy se umělý hospodářský růst zastavuje. A „*hladové zdi*“ mají zůstat v krajíně coby pomníčky doby.

40 Principy ekonomického myšlení i základy financí by, podle Kohouta, měl znát každý. Finance přitom „*mohou být zábavné*“ (s. 10 anot. publ. 2014). „*... zvláště jsou-li podávány se zdravou dávkou cynismu ...*“ (dtto). „*Můžete být chudí nebo bohatí, ale vždy je lepší brát radosti i strasti života (včetně jeho finančních aspektů) se zdravou dávkou humoru*“ (tamtéž).

41 Včetně hesel *Marxismus* a *Marxistická ekonomie* (s. 109-110 anot. publ. 2014). Ocenit je ale nutné postřeh v kolonce *Pozoruhodný fakt* u hesla *Společnost*: „*Marx byl někdy příliš marxistický pro marxistické režimy*“ (s. 164 anot. publ. 2014). Vynořuje se ovšem jiná „*ďábelská*“ otázka: Byl Marx vůbec marxistou? Nebyl by ze strany vyloučen? Vskutku těžkotónáží dialektika ... Obdobně lze diskutovat, zda Keynes byl keynesiáncem?

42 Na s. 5 anot. publ. 2014 nelze přehlédnout věnování: „*Památce Ambrose Bierce, Ludwiga von Misesa a Murraye Rothbarda*“ – srov. hesla *Mises*, *Ludwig von*, resp. *Rothbard*, *Murray* (s. 120 a 156 anot. publ. 2014). A. G. Bierce byl americký esejista, humorista, ironik a novinář. Publikoval v roce 1911 cynikovu bibli *The Devil's Dictionary* (coby přejmenované vydání knihy *The Cynic's Wordbook*) – srov. česky Bierce, A. G.: *Ďáblův slovník*. Praha: Thyrus 1996. 200 s. ISBN 80-901774-3-3.

Po dalším zalistování však nalézáme zajímavá místa, např. pod hlavičkami *Nezapomenutelný citát*⁴³ anebo *Ďábelská otázka*. Nicméně slovníček celý poslouží pouze pro občasně otevření a prolétnutí několika hesel. S cílem inspirovat se, někdy i pobavit a většinou přiměřeně rozčillit. Učíst všechno od A do Z je nad naše síly. A na jeden zátaž to nejde vůbec. Uznat je poctivé, že kniha je psána (snad) s nadhledem, s osobitým humorem, který ale každému sedět nemusí. Také nesedí. Náš šálek čaje to občas příliš není. Jinde ovšem postřehy i ironii oceňujeme a tleskáme. Podle anotací má Kohoutův suchý humor být inspirován cynikem A. G. Biercem a má i připomínat zákony C. N. Parkinsona⁴⁴ v duchu humoru specificky anglického.⁴⁵ Titul má být řazen nejenom do kategorie humor, nýbrž i literatury faktu. Což by opět šlo minimálně diskutovat. Obdobně jako to, pro koho je publikace vlastně určena. Text je psán srozumitelně a hodně zjednodušeně. Laik drtivou většinu ironií, šlehů a glos však nedocení. A profesionál?

Od úvodního hesla je patrné, že Kohout nijak neskrývá zálibu strefovat se do akademických ekonomů a skoro nic mu není svaté. Mnohé myšlenky oceněné tzv. Nobelovou cenou za ekonomii⁴⁶ označuje za bizarní. Opakovaně znovu a znovu popichuje ohledně odtrženosti akademických ekonomů od reality, jejich ukrývání se za samoúčelnými a nesrozumitelnými rovnicemi,⁴⁷ těžby dat i zoufalé neschopnosti predikovat (ale i ex post vysvětlit) krize. Což pravda je. Minimálně do značné míry. Nicméně pokud toto už např. na s. 42 či 43 čteme již podesáté či pojedenaácté začíná to nudit. Pořád na jedno brdo. Přitom začíná hledat červíček pochybnosti, proč autorovi akademičtí ekonomové (a i ekonomická věda) leží v žaludku až tak příliš? Není to náhodou – alespoň trošinku – také proto, že k nim sám nepatří a ani se u nich neteší nejlepšího renomé? Strefuje se sice i do finančních analytiků anebo bankéřů, ale ...

Motto Kohoutova slovníčku zní: „*Naučte člověka rybařit a bude mít co jíst do konce života. Dejte člověku rybu, kterou ulovil někdo jiný, a bude vás volit*“ (autor neznámý, s. 34 anot. publ. 2014 + zadní strana obalu). Vedle hesel týkající se ekonomie jako vědy a ekonomiky jsou obsažena četná hesla ze světa financí, kam je řazen např. i sex⁴⁸ či sexuální pracovnice. Vyberme z oficiální anotace: „*Cynické definice se mísí s výběrem kuriozit z reálného finančního světa a s řadou citátů. Terčem sarkasmu je ekonomie jako taková od Marxe po rakouskou školu (ačkoli k ní je slovník mnohem vlídnější). Odborníky i laiky pak zaujme vysvětlení, proč moderní ekonomie je tolik na štíru s předpovídáním téměř čehokoli*“.⁴⁹ Lze ovšem oprávněně klást otázku, zda ekonomie je (či by být měla) prognostikou? Obdobně lze diskutovat opakované „*všeználkovské*“ zdůrazňování, že monetární politika nefungovala a nefunguje. Jaké řešení přitom P. Kohout nabízí? Rakouské? Fungovalo někdy někde?

Vedle *Předmluvy* a vlastního slovníku (*Ďáblův slovník ekonomie a financí*), s desítkami hesel, publikace nabízí dodatkové oddíly *Xenofobův stručný atlas světa* a *Panoptikum slavných osobností a jejich neslavných*

43 Zaujme i potěší již první, od M. Billiga: „*Moderní akademičtí autoři musejí být schopni psát a publikovat dokonce i v případě, kdy nemají co říci*“ (s. 14 anot. publ. 2014). Anebo: „*Zeptejte se pěti ekonomů a dostanete pět různých odpovědí – nebo šest, pokud jeden z nich studoval na Harvardu*“ (E. R. Fiedler, s. 163 anot. publ. 2014). Vysoce aktuální jsou varování před falešnými korelacemi a nabádání k opatrnému přístupu k datům (s. 50-51 anot. publ. 2014). Za zamýšlení námátkou stojí též glosa M. Friedmana: „*Máme systém, který stále více daní práci a stále více dotuje zahálku*“ (s. 141 anot. publ. 2014) či z původního *Ďáblůva slovníku* A. G. Bierce: „*Wall Street: Zavrženíhodný symbol všech ďábelských hříchů. Že Wall Street je doupě velkých zlodějů, je vírou každého malého zloděje nahrazující víru v Nebe*“ (s. 184 anot. publ. 2014). Anebo u závěrečného hesla *Zubař* výrok J. M. Keynese: „*Kdyby se ekonomové dokázali dostat do povědomí veřejnosti jako skromní, schopní lidé na úrovni zubařů, bylo by to skvělé*“ (s. 192 anot. publ. 2014). K čemuž lze dodat: 1) Kolik znáte skromných zubařů? 2) Za pročtení stojí titul Keynes, J. M.: *Jsem liberál? Výbor esejů*. Praha: Academia 2021. 370 s. ISBN 978-80-200-3188-4 (jehož recenze byla nabídnuta časopisu *Politická ekonomie*, 2022, roč. 70. ISSN 0032-3233).

44 Srov. heslo *Parkinson*, Cyril Northcote (s. 133 anot. publ. 2014).

45 Srov. česky Parkinson, C. N.: *Zákony profesora Parkinsona*. Praha: Eminent 2003. 252 s. ISBN 80-7281-134-7. Autor těchto řádků nepopírá místy zajímavé postřehy především ohledně fungování institucí i občasný vtíp, nicméně superlativů ohledně pel-melu frází zůstává dalek a k fascinaci často naprostými banalitami se nepřipojuje. Kultem Parkinsonových zákonů zůstává nezasazen a za nejlepší tak považuje ilustrace V. Renčina.

46 Srov. Sirůček, P.: Quo vadis, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy? *Politická ekonomie*, 2021, roč. 69, č. 4, s. 479-504. ISSN 0032-3233.

47 Přičemž však ve výše představené knize z roku 2009 apeluje: „... *nezavrhujeme matematiku – v žádném případě! Ekonom, který neumí počítat hodně nad rámec kupeckých počtů, není ekonom, ale žvanil. Pouze dobrá znalost matematických metod v ekonometrii, teorii portfolia, hodnocení derivátů, podnikové ekonomii a dalších disciplínách nám umožňuje vidět, jaké jsou ... reálné možnosti ...*“ (s. 75 anot. publ. 2009). V kontextu úvah o nechuti J. M. Keynese k matematice, resp. jeho teorie živočišných pudů. S připomenutím nebezpečí optimistické „*fyzikální mentality*“, která má v ekonomii být na překážku. S příkladem ekonomického nobelisty R. C. Mertona a jeho modelu oceňování opčních kontraktů. Merton se posléze totiž stal partnerem hedge fondu LTCM, který s obrovskou ztrátou zkrachoval. Kohout hodnotí: „*Merton a jeho kolegové se příliš soustředili na model a nevěnovali dost pozornosti ekonomickému prostředí a jeho změnám*“ (s. 75 anot. publ. 2009).

48 „... *Pokud je sex placený, nazývá se prostituce ... Pokud je sex pravidelně placený jedné partnerce, nazývá se manželství. Pokud jsou platby pravidelně poukazované jedné partnerce bez sexu, jde o dlouhotrvající manželství*“ (s. 158 anot. publ. 2014).

49 Dostupné např. na <https://www.databazeknih.cz/knihy/dabluv-slovník-ekonomie-a-financi-230575>.

malérů. Podle anotace: „Slovníkový dodatek „Xenofobův stručný atlas světa“ rozšíří okruh vašich předsudků, pokud máte pocit, že trpíte jejich nedostatkem. Další abecedně řazený dodatek, „Panoptikum slavných osobností a jejich neslavných malérů“, vám poskytne příjemný pocit vědění, že i největší figury světových dějin se dopouštěly hloupých chyb, kterých se vy můžete díky slovníku snadno vyvarovat“.⁵⁰

Xenofobův stručný atlas světa potěší decentní politickou nekorektností v duchu pokrokářské mantry, že: „Pravý moderní xenofob si bere na mušku především vlastní národ“ (s. 197 anot. publ. 2014).⁵¹ Občas i ostře trefné,⁵² nicméně až trapné omílání klasické hlášky „Kde udělali soudruzi chybu?“ je poněkud vyčichlé a hodně laciné. Opakovaný vtip přestává být vtipem.

Panoptikum slavných osobností a jejich neslavných malérů je koncipováno v duchu premisy, že skutečně velká osobnost se pozná podle „počtu a rozsahu průsvihů, které udělala“ (s. 211 anot. publ. 2014).⁵³ Telegrafická hesla věnovaná politikům, ekonomům a byznysmenům obsahují i *Nezapomenutelný citát* či *Dáblovo poselství*.⁵⁴ Sice poněkud silně jednostranné, ale vesměs čtivé. Ovšem se čmáranicemi Marxe to paní či slečna ilustrátorka přehnala. Na s. 218 čmáranice jedna, na s. 219 šest, na s. 220 jedna, na s. 221 čtyři, na s. 222 jedna a na s. 223 pět takřka stejných podobizen Marxe. Smysl uniká a vypadá to na zvláštní úchylku. Závěr *Panoptika* karikuje vítěze „Dáblovy ceny za epochální ekonomické a finanční selhání“ (s. 231 anot. publ. 2014), kterým se stává Mao Ce-Tung. Ovšem jako ještě větší, i drsnější, karikatura působí na konci knihy, v reklamním bloku, olezlý nahatý čert, který si s nelíceným odporem zkouší a natahuje ponožky. S textem: „*The Devil's Fashion Collection, ponožky s portrétem Murrayho Rothbarda nebo Ludwiga von Misese, bavlněné, luxusní v dárkovém balení*“ (s. 247 anot. publ. 2014).⁵⁵ Oceňujeme. Fakt hard česká soda. Kouzlo nechtěného (či chtěného)?

Resumé: Nakonec koupě Kohoutova d'ábelského populárního slovníčku nelitujeme. Nicméně na podobné tituly budeme příští již opatrnější.⁵⁶ Závěrem konstatujme, že – i když s autorem v mnohém principiálně nesouhlasíme – na P. Kohoutovi oceňujeme, že není kabaretním popekonem, který se tzv. „zasvěceně“ vyjadřuje kdykoli, kdekoli k čemukoli. Jeho popularizace ekonomie není urážlivá, bývá koncipována se znalostí věci a v neposlední řadě nepreferuje zábavnost za každou cenu. Mnohé náměty, připomínky a šlehy P. Kohouta jsou inspirativní, poučné a svěží.⁵⁷ Opět se ovšem lze kriticky ptát, jakou alternativu, resp. řešení nabízí? Na místě je ale připomenutí, že řešení dnes vlastně nenabízí nikdo. Nebo snad ano?

50 Srov. např. <https://www.databazeknih.cz/knihy/dabluy-slovník-ekonomie-a-financi-230575>.

51 „*Jenom povrchní a omezení lidé nenávidí jiné země, národy nebo kultury bezdůvodně. Inteligentní lidé s rozhledem a vzděláním nacházejí mnoho důvodů, proč si stěžovat na prakticky každou zemi na světě. Včetně své vlastní ...*“ (s. 197 anot. publ. 2014).

52 Kohoutovy charakteristiky zemí oživily vzpomínky na brožurky z divokých devadesátek. Lovíme ve skřini s časopisy a knihami. *Xenofobův národností průvodce*. Pět dílů. Miall, A.: *Xenofobův národností průvodce: Angličané*. Praha: Sagitta 1994. 63 s. ISBN 80-901561-3-4, Yapp, N., Syrett, M.: *Xenofobův národností průvodce: Francouzi*. Praha: Sagitta 1994. 64 s. ISBN 80-901561-4-2, Zeidenitz, S., Barkow, B.: *Xenofobův národností průvodce: Němci*. Praha: Sagitta 1994. 64 s. ISBN 80-901561-5-0 („*Je pravda, že všichni Němci mají zdravotní problémy a když ne, tak s nimi něco není v pořádku ...*“ – s. 47 odkaz. publ. 1994), Faulov, S.: *Xenofobův národností průvodce: Američané*. Praha: Sagitta 1995. 61 s. ISBN 80-901561-7-7 („*Ústředním pojmem americké duše je touha po vítězství ...*“ – s. 8 odkaz. publ. 1995) a Robertsonová, E.: *Xenofobův národností průvodce: Rusové*. Praha: Sagitta 1995. 63 s. ISBN 80-901561-8-5 („*Rusové si nad jiné cení kvality „duše“ ... Jelcin prý má hory duší a Gorbačov žádnou. Lidé, kteří mají duši, mají sklon k nadměrnému pití, pláči, snadno někomu padnou do oka nebo také přes zábradlí z mostu do řeky ...*“ – s. 10 odkaz. publ. 1995). Připravovány byly ještě díly Řekové a Španělé. Vše pod hlavičkou *Xenofobův národností průvodce – neuctivý pohled na víru a slabé stránky jednotlivých národů, který téměř vždy zaručuje vyléčení xenofobie*. S mottem xenofoba: „*Varován předem znamená být vyzbrojen předem*“. Vydal by legálně někdo něco takového i dnes?

53 „*Pouze nudní, průměrní a bezvýznamní lidé nedělají chyby, nedopatření nebo přehmaty. Skutečná velikost ovšem spočívá v omylu. Pouze ti, kdo něčeho nedosáhli, nikdy také nic nezakazili*“ (s. 211 anot. publ. 2014).

54 Např. hesla *Ford, Henry*: „*Bankrot může být lepší škola než většina Business School*“ (s. 216 anot. publ. 2014). U *Pol Pota* pak: „*Boj proti byrokracii by přece jen měl mít jisté meze*“ (s. 225 anot. publ. 2014). Znalci ocení i bonmot u ekonomického Nobelisty E. F. Famy: „*Nekritická víra v akademické teorie má své náklady*“ (s. 215 anot. publ. 2014) anebo poselství u B. Clintona: „*Není to jen v ekonomice, Bille*“ (s. 213 anot. publ. 2014).

55 Chceme věřit, že jde o skutečnou reklamu a tyto ponožky se opravdu v roce 2014 prodávaly. Marně však pátráme na uvedených adresách <http://www.internetart.cz> a <https://www.otocr.cz>. Nebyly by trenýrky? XXXL?

56 Takže si velmi pravděpodobně odpustíme prý „*vtipnou učebnici ekonomie*“ Kohout, P.: *Dramata a frašky ekonomie: Kohout se ptá Kohouta*. Praha: Pistorius & Olšanská 2011. 200 s. ISBN 978-80-87053-65-2.

57 Namátkou z poslední doby: Kohoutův zajímavý článek *Ekonomika jako zbraň*. S podtitulem *Amerika kdysi uzbřijila SSSR. Zkusí dnes něco podobného Rusko a Čína proti Západu?* (*Lidové noviny*, 1. 12. 2021, s. 8. ISSN 0862-5921). Či text *Pekingské tajemství: Čínské burzy pracují s možností finanční krize jako s faktem* (*Lidové noviny*, 5. 11. 2021, s. 8. ISSN 0862-5921), včetně řečnické otázky *Je čas oprášit staré učebnice?* Anebo Kohoutovy již tradiční kritiky účelově zkreslovaného vykazování inflace a politik inflačního cílení (např. Úroková západka: Inflation a s ní spojené sazby se opět začínají zvyšovat. Nejen v Česku. Celosvětově. *Lidové noviny*, 4. 10. 2021, s. 8. ISSN 0862-5921). Ovšem tzv. sociální stát za všechno opravdu, ale opravdu nemůže ...

Pražské postpunkové postapo aneb Kotleta každý rok do každé rodiny

V sychravém a prochrchlém listopadu 2021 – když po několika letech nastal opět podzim a nikoli pouze dvě období teplo & zima – podruhé labužnický vychutnáno Kotletovo kvarteto *Spad*. Na jeden záťah a stylově v očekávání dalších a dalších restrikcí, buzerací, a nakonec stejně i lockdownů. Stará vláda odejít ještě nemůže a nová, somnambulní vláda moravské kavárny se do nové vlny kovidového tyjátru nehrne. Připraveno nemá nic nejen ohledně krize kovidové. Výsledky parlamentních voleb překvapily, a zaskočily, všechny. Držme se, bude to jízda! Nejen pekelná dražota,⁵⁸ přičemž nejde o žádný dočasný výkyv, ale o nový (ne)normál. Lépe již bylo. Sebevražda Západní Evropy v přímém přenosu pokračuje. Sebevražda zdaleka nejen energetická. Bez czexitu, který se odkládá na hodně neurčité neurčito, si vše vyžereme také. Z první ruky a pozice vysávané kolonie. Stane se svícení a topení superluxusem pro vyvolené? Mají normální lidé spoléhat na německé měsíčníky, slunečníky a větrníky? Probudí ke zdravému rozumu woke „*probuzené*“ zelené talibánci až drastický blackout? Oni možná opravdu netuší, co vlastně páchají. Pomohlo by pár cvičných zhasnutí na Západě od nás?

K tomu mezinárodní atmosféra temně připomínající situaci těsně před Velkou válkou. Blíží se nové Sarajevo a rozbuška bude zažehnutá? Na Ukrajině? Bude překročena červená čára? Anebo jde jen o velké hry v duchu návratu reálpolitiky? Na tuto ovšem na jedné straně fronty zoufale chybějí osobnosti a skuteční politici. Hypertrofovaný (pseudo)liberalismus umírá, a jak dobře známo, chcípající kobyly kope nejuřivěji. Až děsivě mrazivě se naplňují scénáře V. Vondrušky z knihy *Kronika zániku Evropy 1984-2054*⁵⁹ či právě z dystopické série *Spad*.⁶⁰

Tudíž pravý čas na ochutnávku dalšího Kyši-Kotlety. Titul *Underground: Revoluce* dorazil přes spolehlivého a bleskurychlého Kosmase spolu s dalšími knihami dnes představovanými. První drobné rozladění nastává po rozbalení, když zjistíme, že jde o druhý díl. Což jsme při hekticky nadšeném objednávání (U Kosmase nevyžadují žádné ichtilní registrace, otravná hesla, lze platit dobírkou, a především volit dopravu skrze Českou poštu. Jinak totiž zásadně neobjednáváme a obvykle tak máme peška, neboť ostatní uvedené neumožňují) školáčkou nepozorností přehlédli. Nevadí. Jedná se o pokračování volné a lze se rychle zorientovat.

Druhé rozladění přichází na s. 30, kdy geroji Petru Vachtenovi (a jeho polskému kámošovi Belchovi, který v polsko-českých válkách bojoval na druhé straně) pomůže proti zrůdičkám kanálníků ze smrdutých stok nejspodnější trasy U pražského metra růžová víla s měňavými křídly. A plamenometem. Pějíci retrosong *Duhová víla*.⁶¹ Přesněji nikoli víla – „... víla byl ve skutečnosti víl“ (s. 30 anot. publ.). S mohutným vousem. Což působí i na ultrahustého Kyšu přehnaně. Nechce to změnit dealera? Nakonec duhového víla bereme. Obrněný trpaslík v růžovém overalu s popruhy upevňujícími křídla. Duhový víl létá za pomoci fuchsiových antigravitačních bot a je zaměstnancem, přesněji majetkem Loty Dejčrové. Romantické šéfky jedné z korporací ovládajících Praha City, s úchylkou na orgie víl obého pohlaví a plastickými felčary upravených elfích čubek. Více nežli vílové nám nesedí kyborgové. Digičarodějky-transky a magická kurva Ivana. Ukrývající v končetinách laserový oblouk anebo lékárníčku. Ostatně samotný Vachten v bioprotéze nohy rád nosívá kvěr. O úd přišel ve válce o Těšínsko.

Bezmeznou fantazií Kyša-Kotleta disponuje, leč zmíněné působí spíše coby úsměvná parodie. Jako když v kultovní komedii *Tajemství hradu v Karpatech* vyjíždí šílenému vědátorovi R. Hrušínskému z protězy zubní kartáček. Ale nakonec, proč ne? Leč na něco podobného jsme při objednávce knihy nebyli připraveni. Snažili

58 Oživme nadčasovou báseň z doby před Velkou válkou platnou i pro (post)kovidové časy: E. Bass – *Dražota* (1913): „*SLÁDCI KLEJÍ – ZATROLENĚ, CHMEL UŽ ZASE STOUPĚ V CENĚ, CHCEME-LI JEN SKROMNĚ ŽÍT, PIVO MUSÍ PODRAŽIT. MOUKA DRAŽŠÍ VIZTE CENY, KŘIČÍ PEKAŘ USTRAŠENÝ, CHCEME-LI JEN TROCHU ŽÍT, HOUSKY NUTNO PODRAŽIT. ALE NÁM SE NEJHŮŘ DAŘÍ, NAŘÍKAJÍ UZENÁŘI, CHCEME-LI JEN SKROMNĚ ŽÍT, BUŘTY NUTNO PODRAŽIT. PAN DOMÁCÍ HNED SE STRAŠÍ, MASO, PIVO, CHLĚB JE DRAŽŠÍ, CHCEME-LI JEN SKROMNĚ ŽÍT, ČINŽI NUTNO PŘIRAZIT. KDOPAK BY SE TOHO NELEK, STÁT TÍM TRPÍ JAKO CELEK, ABY MOHL VYJÍTI, NUTNO DANĚ ZVÝŠITI. KONSUMENTU NELZE VÍCE, NEŽLI JÍT A OBĚSIT SE, UČIŇ TO VŠAK NEPRODLENĚ, DOKUD ŠPAGÁT NESTOUP V CENĚ*“. Lze diskutovat, zda aktuální inflace je poptávková či nabídková (obojí, primárně nabídková), původu domácího či importovaného (z dřívějších částí způsobená faktory, které ČR pod kontrolou nemá) etc. etc. Zdůraznit je však nutné, že důvody růstu cen jsou hlavně politické. A v neposlední řadě, že na tom kdosi nemálo vydělává. Zajímavým cvičením (nejen) z učebnicových definic na téma aktuální inflace je článek Klaus, V.: Úrokové sazby, rostoucí inflace a ekonomická nerovnováha. *Týdeník Echo*, 2021, č. 48, s. 40-41. ISSN 2336-4971.

59 Vondruška, V.: *Kronika zániku Evropy 1984-2054*. Brno: MOBA 2019. 785 s. ISBN 978-80-243-8898-4. Monumentální román představený recenzí *Hutná saga rodu Wagnerů s varovným scénářem „ruleoutu“* in 3 x Z aneb knižní okénko 5. *Marathon*, 163, 2020, roč. 24, č. 3, s. 18-37. ISSN 1211-8591.

60 Kotleta, F.: *Spad*. Praha: Epoque 2016. 320 s. ISBN 978-80-7557-035-2, *Poločas rozpadu*. Praha: Epoque 2017. 304 s. ISBN 978-80-7557-067-3, *Rázová vlna*. Praha: Epoque 2017. 304 s. ISBN 978-80-7557-096-3, *Řetězová reakce*. Praha: Epoque 2018. 304 s. ISBN 978-80-7557-167-0. Recenzováno coby *Postapokalyptický nářez aneb kdo nečetl Kotletu, není Čech* in 3 x Z aneb knižní okénko 5. *Marathon*, 163, 2020, roč. 24, č. 3, s. 18-37. ISSN 1211-8591. Nejlepší je díl *Spad*, následovaný *Rázovou vlnou*. Nutno však prožít všechny a v pořadí.

61 Srov. např. <https://www.youtube.com/watch?v=rETfvkyvk2Q>.

jsme se vybrat titul bez upírů,⁶² vlkodlaků, ufonů i geneticky upravených kyborgů⁶³ a všelijakých mutantů. Nepatříme do jejich fanklubů. Nevyšlo to. Přitom to jde i bez nich. A Kyša-Kotleta to bravurně umí i bez nich. Což prokazuje sérii *Spad*.⁶⁴ Která je přitom nejen realističtější, ale i daleko mrazivější a děsivější.

Uznat je nutné, že děj *Undergroundu: Revoluce* zběsile odsypá, má grády i gule a čtenář se povětšinou nenudí. Možná ke konci, kdy souboje se Zodiakem dají vzpomenout na pasti, kterým byl vystavován Hary Hole v bestsellerech J. Nesba. Finálový duel na nože o spasitele kanálníků – Vyzdvihovače zase připomene souboje, které sváděli Vinnetou a jeho bílý bratr Old Shatterhand. Ovšem ti soky nakonec dušínovsky ušetřili. Vachten slitování nemá. Happy end se však nekoná. Konec zůstává hodně otevřený. Chystá autor završení v podobě trilogie?

Underground: Revoluce přitom není až taková brutální řezničina jako jiné Kotletoviny a jedná se i o příběh relativně (relativně několikrát podtrženo) uvěřitelnější. Ani tady autor nešetří hláškami,⁶⁵ místy hraničícími s moudrostmi.⁶⁶ Ovšem na sérii *Spad* to nemá a osvobozující politické nekorektnosti taktéž poněkud ubylo. Nejenom pubertáky zaujme noblesní podnik U Propité výplaty s netuctovou estrádou Žen tisíce k....⁶⁷ S esněhem a digitální mládeží těžce závislou na kouzlu retrorapových verzí songů Haničky Písničky a Helenky V. Ještě strašidelněji působí popis vstupu do inkriminovaného podniku. U vchodu vartují dva bouchači se škorpióny přes rameno. „Každý vytáhl plastikovou krabičku a resetoval ji. Do jedné jsem plivnul a na druhé jsem přidržel prst, dokud jsem neucítil bodnutí jehly ... Každý návštěvník tak prošel testy na všechny známé nemoci“ (s. 89-90 anot. publ.). Dneska se testuje zatím na kovid ...⁶⁸ Půvabně (i když trochu lacině) zní názvy dejvických ulic Kovidova a Prymulova.⁶⁹

O čem příběh je? Z anotace na přebalu: „*Svět se ponořil do temnoty, ale Praha City je šťastné město plné neonů a milionů spokojených lidí. Alespoň to tvrdí zprávy City News. Jenže i redaktoři ... vědí, že pod povrchem bublá revolta. Korporace se rozpadají a po mnoha letech se chystají volby, které přinášejí nejen slovní přestřelky, ale i krev v ulicích. V těch ulicích, po nichž prý kráčí Digitální Mesiáš, jenž přišel spasit svět poté, co čarodějky selhaly. Detektiv Petr Vachten má ale jiné starosti. Umírají vlivní lidé a do City News přicházejí informace od jejich vraha, který si říká Zodiak. A co je nejhorší – digitální mládež propadla kouzlu retrorapových verzí písní Hany Zagorové! Vítejte v postapunkovém světě Františka Kotlety, který očaroval tisíce českých čtenářů a stal se bestsellerem lockdownů v roce 2020, 2044, 2056, 2077 a v doplněné verzi i v roce 2103“.* Na místě je varování: „... tato kniha může mít vedlejší účinky ve formě zpěvu písniček Hanky Zagorové!

62 In 3 x Z aneb knižní okénko 7 (*Marathon*, 172, 2021, roč. 25, č. 6, s. 21-40. ISSN 1211-8591) je telegraficky anotován titul Kotleta, F.: *Bratrstvo krve: Stalingrad*. Praha: Epoque 2019. 295 s. ISBN 978-80-7557-198-4. Upírská sci-fi řežba, korunovaná upírem Janem Bezzemkem, zasazená do kulís druhoválečného Stalingradu.

63 In 3 x Z aneb knižní okénko 5 (*Marathon*, 163, 2020, roč. 24, č. 3, s. 18-37. ISSN 1211-8591) je v poznámce odkaz na Kotletovinu Kotleta, F.: *Lovci*. Praha: Epoque 2015. 304 s. ISBN 978-80-7425-259-4. Lovec Mlejnek je *pražským Terminátorem*. *Lovci jsou federální policisté z OBVT (Organizace pro boj s vylepšenými teroristy), též mírně vylepšení implantáty. Vybrání padouši jsou totiž geneticky zmutováni do podoby superpadouchů.*

64 I když ani ve *Spadu* si autor neodpustil něco málo genetických úprav u adoptivní Micháلكovy dcerky Hany.

65 Ochutnávka namátkou: „*Patrně jsme navzdory dvouhodinové cestě splašky pořád ještě dostatečně nepáchli, jak vyžadovala místní etiketa – EdMP. Eau de mrtvý potkan“* (s. 13 anot. publ.). Čtenář dostává chuť i na Vachtenem vyzvracené kakao s neodmyslitelným škraloupem pojmenované „*Roštácké kakao podle Bohdalky“*, nemluvě o Právě žižkovské slivovici – „*Archivní láhev z roku 2090 ...“* (s. 101 anot. publ.). Když při lítém souboji na baru Vachten rozbije vzácnou láhev „*Doorly's – Barbados Rum“* ucedí pohnutě: „*Tak tohle byl teprve průser. Láhev z legendárního ostrova musela stát víc než celý zasraný Řeporyje i se zlatou sochou proroka Pavla Novotného, kterou tam uctívali potíráním medem a dětskou krví“* (s. 102 anot. publ.).

66 „... *pravda je složitá holka, má mnoho vrstev, bývá rozporuplná, vrhá mnoho odstínů a je komplikovaná jako osmnáctiletá studentka umění z rozvrácené rodiny ...“* (s. 214 anot. publ.). Lidská debilita je pravděpodobněji nežli zlý úmysl – „... *to je Hanlonova břitva ...“* (s. 217 anot. publ.). „*Ženské dokázaly udělat jiným ženám, tedy těm, které se chovaly jinak než ony, ze života pekló vždycky. „Žena ženě svini“, říkávala moje babička“* (s. 291-292 anot. publ.). Čtenář je na mnoha místech obohacen i o vojenská moudra čínského generála-mistra Sun-c'.

67 „*Partičku vedla Erika, které se říkalo Sedm statečných. To proto, že těch frnd měla sedm a natočila film Erika a sedm statečných ...“* (s. 93 anot. publ.). Eriku brzy setne fanatik z Perunova kultu – „*Meč Erice usekl hlavu, jediné místo, kde neměla žádný z těch implantátů, které ji tak proslavily. Dalo by se říci, že jednou ranou tak padlo sedm kund za vlast“* (s. 97 anot. publ.). Transsexu i hard bizarního porna přežitelně, včetně virtuálního pornokina „... *3D Dáda Patrasová v patnácti verzích, nyní i jako dvousetkilová černoška ...“* (s. 122 anot. publ.).

68 Ovšem např. navrhované drakonické trasování v Izraeli si s Kyšovými dystopiemi příliš nezadá. Sledovací a špohovací kovidový systém, vyvinutý kontrarozvědkou, má lidem přidělovat sociální kovidové skóre podle toho, kde se pohybují. Po překročení skóre jim vláda pošle domů test, nebo je pošle na PCR testování, anebo přímo uvrhne do karantény. Systém přidělovaného skóre je kopírovaný z Číny a taktéž z Evropy a USA.

69 Černočerný humor potvrzuje i stanice metra Hřibova (vlastně celá lokalita Hřibov), ječivé tóny arabského zpěvu a halal párečky v nonstop stánku U Tomia anebo „*ruční odpalovač raket Ovčáček 2“* (s. 310 anot. publ.), který dostal jméno „*po nějakém mnichovi z časů republiky“* (tamtéž).

Pro nenarušení vztahů se svým nejbližším okolím, je prosím s tímto možným jevem seznamte dříve, než knihu otevřete“.

Petr Vachten, obdobně jako Michálek i Alice ze *Spadu*, chová nostalgický vztah k Praze.⁷⁰ Vlastenecky působí, že město ovládající velké korporace nejsou vlastněny žádnými cizáky. Poručík Vachten je z rodu marlowovských, resp. wayneovských sympaťáků Davida Michálka (plukovníka Armády ČR ze *Spadu*),⁷¹ Daniela Kalandry (majora Carského dominia na způsob Hane Sola z *Poutníka Mohameda*), Petra Mlejníka (staršího inspektora OBVT z *Lovců*) i Jana Bezzemka (českého upíra z *Bratrstva krve*). Druhé pokračování *Undergroundu* je čtivá postpunková detektivka z Prahy LP 2107 (?). Rodokaps středního levelu. Za nás u Kotlety-Kyši bere bronz. Zlatě nás oslovila série *Spad*, následovaná *Poutníkem Mohameda*.⁷² Pak značná mezera a ... *Uderground: Revoluce*. Zajímavý svět, nicméně postavy až tak do děje nevtahují. Leč nelze kategoricky vyloučit, že výhledově objednáme i díl první.⁷³ Raději ale máme fiktivní historii, tudíž spíše líčíme na fikci Bureš, R.: *Říše*. Praha: Epoque 2020. 400 s. ISBN 978-80-7557-246-2. Anebo okusit sérii *Legie* (Kotleta & Sněgoňová)? Vojenská sci-fi poloha bez upířích a dalších nadpřirozeností ovšem sluší Kotletovi-Kyšovi opravdu nejvíce.

Představovaná kniha je ryze odpočinkový relax. Jednohubka na dva-tři dny. V paměti z ní mnoho neulpí. Tedy kromě nezapomenutelných duhových vílů. Psáno s nadhledem a čím dál patrnější profesionalitou. Což není míněno pouze jako pochvala. Nářez to pořád je, jen kultivovanější a dospělejší. Vymývání mozků všude holograficky běžícími telenovelami⁷⁴ *Pijér a Marika* či *Špinavý Lopéz* (a Doña Pipa)⁷⁵ evokují vzpomínky na méně známé dílko V. Párala *Romeo & Julie 2300*,⁷⁶ kde všichni závisle hltali nekonečný seriál *Hrášek a Bublínka*. Ve kterém ovšem bylo mnohem méně bizarního sexu nežli u serošů světa *Undegroundu*.⁷⁷

Ne každý musí fandit náboženské revoluci falešného Digitálního Mesiáše či (ne)sametovému rabování⁷⁸ povstalců ze sídliště Pod Lipami, pod velením slepé Aurory, anarchisty Caesara a dvanáctileté Lucie, s podporou disidentských pirátů. Anebo z řetězu utržené televizi CN, která namísto nablblých seriálů opět začne vysílat zprávy z reality. Ovšem aktivistická zpravodajka Mirka Divišová je trefena přesně.⁷⁹ Mnohý čtenář vřele souhlasí s Vachtenovým opovrhlivým uplivnutím: „*Seru na tebe, mediální mrdko ...*“ (s. 300 anot. publ.) i následným řepkovským čelíčkem, které hyenistické presstitutce ze CN uštedří rozzuřená digitální prostitutka Fay.

70 „... moje milovaný město v kostce. Bylo jako kulhavec pes s vyrážkou – smrdělo, rozpadalo se, fungovalo jenom občas, ale pořád v sobě mělo něco, proč jste ho nakonec s ucpaným nosem pohladili. Jasně, pak jste si museli umýt ruce savem, ale pořád šlo o vašeho milovanýho čokla“ (s. 70 anot. publ.).

71 „Hot dogy, hamburgery a Al Capone byla moje dávná láska“ (s. 9 anot. publ.). Slabost má také pro zbraně, třebaš pro oblíbené slovenské K22, přičemž ale nejvíce využívá starou dobrou „bolševickou vrtačku“ Makarova.

72 Kotleta, F.: *Poutník z Mohameda – Alláhův hněv*. Praha: Epoque 2019. 544 s. ISBN 978-80-7557-181-6. Vynikající rodokapsově akční sci-fi fantasy. Úžasné čtivé, místy až slzavě dojemné. Telegraficky nekriticky doporučené in 3 x Z aneb knižní okénko 7. *Marathon*, 172, 2021, roč. 25, č. 6, s. 21-40. ISSN 1211-8591.

73 Kotleta, F.: *Underground*. Praha: Epoque 2020. 312 s. ISBN 978-80-7557-241-7.

74 „Vysílání televize se nedalo uniknout nikde. Obrazovky a projekce se nacházely na každém rohu ...“ (s. 61 anot. publ.). Lidem z nižších pater tvrdě rozkastované společnosti nesměla uniknout „ani sekunda z programu. To byl také účel, který instalací všudypřítomných přijímačů Rada korporací sledovala. Když chcete ovládat desetimilionovou masu nahňahanou tělo na tělo mezi betonem a svrabem, nesmíte je nechat příliš přemýšlet ...“ (s. 62 anot. publ.). Člen Rady korporací R. Sejmen řediteli televize City New nařizuje naprosto jasně: „... Vymažete kohokoli, kdo se nám nelíbí, vyrobíte celebritu i z mého hovna, když na to přijde. Jste televize. To je vaše práce. Držet mysl lidí přikovanou k obrazovkám, aby nevymýšleli pičoviny a nevyskakovali si. Vy máte vydráždit jejich pudy, touhy, imaginaci a hned na to všechno otupit lacinými banalitami ...“ (s. 203 anot. publ.).

75 Rada korporací nedovolí Praze nikdy zhasnout ani spát. „A také moc přemýšlet. Ať jsme se hnuli kamkoli, všude nás pronásledoval další díl Špinavého Lopéze. Ted' třeba na střechách Berlína pronásledoval Adolfa Hitlera převlečeného za zpěváka burllesky“ (s. 119).

76 Páral, V.: *Romeo & Julie 2300*. Praha: Práce 1982. 208 s. ISBN nemá. Načteno v době předmaturitní. Zůstala vzpomínka právě jen na vsudypřítomného zeleného Hráška milujícího svou růžovou Bublínku. A dojem, že šlo o zápletku obdobnou jako v komedii *Hodíme se k sobě, miláčku?* zasazenou do polodětsky koncipované vzdálené budoucnosti. Páralovy sci-fi nám silně splývají. Preferujeme příběhy Párala ze severočeských chemiček 60. let.

77 Typu soulože Doňi Pipi alias Fräulein Pipy s W. S. Churchillem. A nejenom sexu. CN nepřetržitě hustí do lidí show jako soutěž *Ukaž kozy nebo péro a zazpívej* či hard verzi *Mrdeji, nebo zemři*. Inspirativní jsou kuchařské exhibice *Slízej mi smetanu, ty pražské kanče* a *Co všechno sežereš?* – „Minulý týden vyhrál ... týpek, co si odřezal levý hýžd'ový sval, hodil ho na teflonovou pánev a snědl jej s umělým kečupem“ (s. 193 anot. publ.).

78 „... holka vyměnila sukni z ubrusu za dlouhé kalhoty a pseudokoženou bundu. Vzhledem k tomu, že měla na ruku troje zlaté hodinky, asi deset prstenů a čtyři mobilní náramky, bych si tipnul, že revoluce začala odměňovat své děti ...“ (s. 317 anot. publ.).

79 „Jako dítě jsem věřil, že když si stoupnu o půlnoci před zrcadlo a řeknu: „Božena Němcová“, objeví se démonická sukuba, která napsala nejstrašnější věc v dějinách české literatury s názvem *Babička*, a sežere mi duši. Ted' to vypadalo, že když řeknu nahlas slovo „televize“ objeví se reportérka Divišová“ (s. 295 anot. publ.).

High-tech prostředí uzavřené Prahy líčí Kotleta uvěřitelně. Včetně naivní víry imigrantů toužících po automatech na jídlo a v neposlední řadě včetně narůstajícího odporu proti ztročení d'áblem technologie. Když nemáte digitální náramek, nejste nic. Nic mimo systém, nic, které se propadá až do srač... nehlubších pater, stok a střev Praha City. Ti šťastnější se mohou stídat ve třisměnném hotelu coby sdíleném bydlení. Anebo vegetovat ve stanových chudinských městečkách pod pilíři nadzemní trasy S. Přežívat na proteinových kostičkách z biologického odpadu přezdívaných pražský guláš. S občasným přilepšením masem holubím anebo potkaním. Rada korporací zrušila volby i celý trestní zákoník kromě: „*Kdo nás neposlouchá, toho sejmeme ...*“ (s. 114 anot. publ.). Korporací samozřejmě společensky odpovědných, obdobných těm, kteří chystají Velký reset a inkluzivní kapitalismus. Svět, který Kotleta varovně vykresluje by se mohl stát realitou. Nepříjemně brzy. P.S. *Jsem duhová víla, v tvém pohledu slunce mám, už nesu mrak, jsem růžově bílá, tančím, koukej se jak.*

Dvkrát Syruček aneb Brdy a Sibiř známé i neznámé

Od novinářského veterána M. Syručka jsme před lety zhltili brožuru *Tajná zbraň na Ussuri*. Chtěli jsme se mermomocí dozvědět, co se událo na ostrově Damanskij uprostřed řeky Ussuri. Pamatujeme se, že jsme se sice vlastně skoro nic nedozvěděli, ale bylo to podáno čtivě.⁸⁰ Nebyla první knihou od M. Syručka, kterou jsme potkali. Není divu. Aktivní Syruček toho publikoval spoustu. Jako časopisecký nebo televizní redaktor se věnoval zahraničně-politické problematice. Působil i jako válečný zpravodaj. Sepsal přes dvě desítky titulů literatury faktu.

Na publikaci *Záhady brdských lesů* s podtitulem *Od vykopávek po jaderné zbraně a radar* jsme byli nemístně natěšeni. Brdy máme rádi. Léta. Přesněji část Hřebenů, o moc dál jsme zatím při českých cyklotoulkách nedorazili.⁸¹ Na Hřebenech se nalézá i pověstný Klondajk. S utajovanou bývalou raketovou základnou. Jednou ze záhad zůstává, proč byla armádou tak překotně opuštěna. Což neplatí pouze o tomto objektu. Dozvíme se to ze Syručkovy knihy?

Začneme od konce. Úplně nového se čtenář mnoho nedozvídá. Spíše střípky a útržky, které nemusí být vždy zcela pravdivé. Uznejme, že něco zajímavostí místy kniha přináší. Laskavý p.t. čtenář promine, asi to nebude úplně spravedlivé ani přesné, ale bez mučení přiznáváme, že i u této knihy – obdobně jako u titulu *Tajná zbraň na Ussuri* – se nám opakovaně vybavuje rčení našich (pra)babiček: „*Z prdu kulička*“. Lákavě znějící anotace⁸² a řemeslně zručně – nicméně zde přehnaně neuspořádaně, občas poněkud odtažitě až skoro strojově, jinde zase s mírně emotivním podtónem ve stylu kmetského vzpomínání – zpracovaný text s atraktivním námětem a ... Skoro nic. Očekávání byla jiná, přičemž chyba nemusí samozřejmě být pouze a jen na straně knihy. Zkrátka asi preferujeme jiné autory literatury faktu, nežli je M. Syruček.

Se kterým nesdílíme názory na osobu a historickou roli M. S. Gorbačova, na události konce 60. let či ohledně EU. Takže jsme byli snad trochu i připraveni. Co jsme ale nečekali, byl jistý druh rusofobie, patrný minimálně mezi řádky. Právo na uhlířskou víru, že všechno z Ameriky musí být automaticky dobré a všechno z Východu vždycky jenom d'ábelsky zlé nikomu neupíráme. Ani posuny a proměny, ba přímo i veletoce, názorů. Pouze nás

80 Syruček, M.: *Tajná zbraň na Ussuri*. Praha: Epoque 2010. 128 s. ISBN 978-80-7425-023-1. V roce 1969 se mělo na Ussuri doslova vypařit až 6 000 Číňanů i s technikou, děly, minomety a skladišti. Vypařit se měl celý ostrov. Proč se o bezvýznamný kus země krvavě bojovalo? Šlo o různý výklad sovětsko-čínské smlouvy. Sovětští vojáci měli proti čínským soudruhům použít tajnou zbraň. Spekulovalo se o laserech, palivo-vzdušných bombách či slunečním větrem. Pravděpodobně se jednalo o speciální raketomety a zbytek ostrova vzala voda. Více nám v dosažitelné paměti neutkvělo a brožurku ne, a ne znovuobjevit ve vršících se hromadách tiskovin.

81 P.t. zájemci mohou pravidelně reference o cykloputování za dobrým pivkem nalézt v pivním deníčku na <http://bertikovapivnihlidka.webnode.cz>. Rádi využíváme legendární vlak na Dobříš. Výstup ve stanici Rymaně anebo až na konečné v Dobříši. Klasická je trasa Rymaně – Mníšek pod Brdy – přes barokní Skalku a trampskou Čunčič hubu nahoru na Klondajk (Stožec) – Všeradickou alejí do Všeradic (či oklikou přes Jelení palouky, Chlumce a Vyžinu). Z Dobříše známe krásnou trasu Bekovkou na Knížecí studánky a Klondajk a zase dolů na točené Všerady. Zapomenout samozřejmě nelze na bájnou Hladovku. Třebas po ose Mníšek – Malá Sv. Hora – Chouzavá – Voznice – nádhernou Hladovkou na Knížecí studánky – Klondajk – Všeradice. Z Všeradic pak k Berounce na City Elefant, do Třebaně či okolní zastávky. Kromě minipivovaru ve Všeradicích se pivo vaří v Hostomicích, Jincích, Kytíně, Třebani, Řevnicích, Letech nebo na Karlštejně či v Radotíně. Takže lze volit i kratší varianty např. Mníšek – Skalka – Černolice – Dobřichovice, a do MMX Lety anebo pivovárku Řevnice.

82 „*Jaká tajemna se skrývají v desítkách jezer a studánek, ve vrcholcích a hlubokých hvozdech Brd a jejich podhůří? Nejen o nich vypráví tato kniha. Zabývá se především novodobými záhadami brdských lesů. Prvorepublikoví vojáci z nich učinili střelnice, stavěli zde obranný pás Prahy, Wehrmacht odtud střežil nebe nad Evropou. Skončili zde svou životní pouť vlasovci i esesáci. Po válce zde byly v bunkrech, kam neměli přístup ani českoslovenští nejvyšší představitelé a generalita naší armády, za mnohatunovými ocelovými vraty a pod několik metrů tlustými stěnami z betonu ukryty prostředky, které mohly celou Evropu změnit v novou Hirošimu. Kde se skrývaly tyto bunkry, co se v nich konkrétně nacházelo, co dělali ti, kteří v nich žili? A proč měl být právě zde umístěn také americký radar? To jsou otázky, na které autor hledal odpovědi na brdských stezkách a ve vojenském pásmu, v dokumentech i výpovědích očitých svědků. Kniha je prvním souhrnným svědectvím o místech a skutečnostech, o nichž jsme ani nevěděli, že je neznáme; výpovědi o minulosti, bez nichž těžko pochopíme současnost“ (např. na <https://www.databazeknih.cz/knihy/zahady-brdskych-lesu-200288>).*

neodbytně hlodá a hlodá škodolibý červík pochybností, co kdy bylo (a je) míněno upřímně. Kniha nám prostě a jednoduše připadá plakátově tendenční. Vše směřuje k jedinému – odsoudit krystalické zlo z Východu, které v brdském depu mělo zřítit úložiště sovětských taktických jaderných hlavíc. S vyjádřením lítosti, že samotní Američané rozhodli, že v Brdech nebude stát hodný radar.⁸³

Plakátově černobilou optiku hodných a zlých plně potvrzuje úvodní text O. Vlasáka *Tajemno Brd poučením pro dnešek*. Tehdejší místopředseda Evropského parlamentu připomíná magičnost i historii brdských kopců a lesů. Ústřední teze agitky zní, že po roce 1968 jsme byli „zatahováni do nebezpečné sovětsko-americké hry na jadernou válku; spolu s námi se měla týkat i dalších států východního bloku“ (s. 8 anot. publ. 2014). Přičemž o „umístění sovětských jaderných zbraní na našem území ... nikdo nevěděl, údajně to netušili ani členové ... vlády“ (tamtéž). S opakovaným zdůrazněním, že nynější svět již nemá být rozdělen žádnou železnou oponou, a my radostně kráčíme ke světlým zítřkům coby součást „Evropské unie, která nám spolu s členstvím v NATO garantuje bezpečnost. Máme již možnost spolurozhodovat o tom, co se v naší zemi chystá ...“ (s. 8-9 anot. publ. 2014). Amen.

Vyváženěji působí silně emotivně zabarvený závěrečný doslov aktivistického atomového fyzika F. Janoucha pojmenovaný *Šílená minulost, kterou jsme neznali*. Míchá přitom dohromady Vlasovce, jádro, N. Bohra, A. Sacharova a sovětské okupanty, mající podtrhovat tajuplnost a magičnost Brd. Janouch nikdy nechápal, proč nás v roce 1945 nemohli osvobodit Vlasovci a Američané. Později nechápal sovětskou okupaci, ovšem dlouho se zdráhal uvěřit i „šílené“ americké doktríně MAD.⁸⁴ Skladování sovětských taktických jaderných hlavíc na našem území považuje za pravděpodobné, ovšem nikoli za prokázané. Za nejvíce deprimující označuje „stupeň vazalství, ve kterém se nacházela naše země ...“ (s. 223 anot. publ. 2014).

Představme stručně samotný text M. Syručka. Sestává z dvaatřiceti kratších kapitol, s četnými fotografiemi, doplněnými o *Seznam použité literatury* a *Poděkování*. Plus úvod O. Vlasáka a doslov F. Janoucha. Mottem knihy je bonmot A. Einsteina: „Pouze dvě věci jsou nekonečné. Vesmír a lidská hloupost. U té první si tím však nejsem tak jist“ (s. 5 anot. publ. 2014).

Autor rychle, a povrchně i zkratkovitě, brouzdá nazdařbůh brdskou historií. Zmiňuje trilobity a jejich naleziště, „které nás proslavilo v Evropě a vůbec ve světě více než třeba třeboňský kapr ...“ (s. 13 anot. publ. 2014)⁸⁵ anebo největší keltské sídliště „ve střední a snad v celé Evropě“ (s. 19 anot. publ. 2014). Naznačuje odkud a kam se Brdy vlastně táhnou i jejich členění. Vzpomíná na slavné osobnosti bydlicí v Dobřichovicích, na Zbraslavi či na Strži, ale i na stará povolání láterníků, flusárníků, smolařů, formanů a vorářů. Která byla spojena s dřevem a brdskými lesy. V Brdech se ale netěžilo pouze dřevo. Z historie dávně přeskakuje text do roku 1920, kdy se k Brdům upnula pozornost armády hledající nové vojenské cvičiště. Přičemž začala pracovat byrokratická mašinerie. „První dělostřelecká salva zazněla na brdském cvičišti Jordán v roce 1927“ (s. 37 anot. publ. 2014). Střelnice a výcvikové prostory se postupně rozrůstaly. Brdské střelnice roku 1930 dokonce navštěvuje pantáta Masaryk.⁸⁶ Pak podvkrát prezident Beneš a následně až v roce 1946 tehdejší ministr národní obrany Svoboda. Kapitolka končí stesky nad nepostavením amerického radaru na kotě 718, resp. líčením, kterak hosté hospody v bývalé sovětské základně Míšov netušili, jakou nesmírnou čest mají, že se u nich na pivko zastavil exministr obrany USA, U.S. generalita a experti.

A opět návraty v čase, do období před II. světovou válkou, kdy jedna z obranných linií vedla právě přes Brdy – Brdy si totiž „neoddechly nikdy“ (s. 41 anot. publ. 2014). Zmíněny jsou i fámy o tom, že v Brdech měla být Němci zkoušena „hybridní taktická jaderná nálož“. S odkazem na Syručkovu knihu *Na prahu atomové války*.⁸⁷ Pár údajů např. ohledně opevnění text uvádí, leč zase silně útržkovitě, zkratkovitě a povrchně. Pouhé střípky, výkřiky, náznaky. Jako ostatně v celé knize, působící, jako by byla sestavená z toho, co autorovi někde zbylo.

Následuje letné kroužení kolem tajemna druhého nejvyššího brdského vrcholu Praha. S věží a meteorologickým radiolokátorem. Němci na vrcholu začali v roce 1941 stavět rozsáhlou radarovou základnu s krycím názvem Pegasus-Y. Vojenskou základnu mělo obsluhovat 42 spojaček, pro které měl být zřízen i nevěstinec. Místními měla být základna považována za součást árijských institucí Lebensbornu.⁸⁸ Roku 1951 měl na vrchol Prahy být skutečně neuvěřitelný americký výsadek, který měl v podzemí hledat něco

83 „Prezident Barack Obama nakonec definitivně rozhodl, že radar u nás nebude, a Moskva si oddechla“ (s. 40 anot. publ. 2014). Nekorektního „ruského švába“ může napadnout, proč Moskva? Anebo, proč jenom Moskva?

84 „MAD – „mutual assured destruction“ – tedy „vzájemně zajištěné zničení“ ... zkratka, kterou používali Američané byla více než charakteristická: slovo MAD ... anglicky znamená šílený“ (s. 222-223 anot. publ. 2014).

85 S odkazem na studii J. Nováka o brdském pravěku Syruček opakuje doporučení, „abychom ve svém státním znaku měli místo lva trilobita“ (s. 13 anot. publ. 2014). Nováková studie v seznamu literatury uvedena ale není.

86 I když je představovaná kniha zaměřena na vojenská tajemství a „tajemství“ za alespoň minimální zmínku by stála trampská historie Brd. Legendární camp Zlaté dno, již stoleté Údolí Hadrů, devadesát pět let T.C. Westend, generál Jerry Packard a jeho Brdská zimní brigáda etc. etc. Brdy tak výstižněji představuje např. mapa Brdy část Hřebenů (pasáží *Ahoj na Brdech*, s. 1-2), která je dílem další z brdských legend M. Čermáka (*Dekoratívni kreslená mapa Brd. 2. vydání. Soubor kreslených map Marko Čermáka*. Praha: Václav Vávra 2008. 12 s. (rubová strana) + mapa). Některé kouzelné mapy M. Čermáka lze zakoupit třeba v trafice před nádražím Dobřichovice.

87 Praha: Epoque 2008. 272 s. ISBN 978-80-87027-86-8.

konkrétního. V roce 1990 se tu měli na tři měsíce objevit červené barety s vrtnými soupravami. Konečně něco opravdu zajímavého! Leč opět pouze samé prý a údajně. Škoda, že i tady se text omezuje na pár řádků.

Letmo jsou dále vzpomenující partyzánské skrýše-zemljanky v brdských hvozdech, zasazené do náznaku aktivit partyzánů i sovětských paradesantů, ovšem i udavačů ve službách gestapa. Opět námět na obsáhlejší práci a nikoli jen na šest stránek tištěných velmi velikým písmem se dvěma téměř půlstránkovými fotografiemi. Zmiňován je hon na vlasovce (a banderovce) i to, že sám generál Vlasov byl zajat až v brdském podhůří u Lnářů. Ruské povely na Brdech tedy nezazněly poprvé až v 60. letech. Osudům rozporuplného zrádce Vlasova je věnována kapitola, a to vlastně nikoli jedna. Naznačeno je tažení vlasovců „za svobodu“. Na relativně větším prostoru se text soustřeďuje na „tajemna“ kolem zajetí Vlasova. V jedné z interpretací se měl nalézat zabalovaný do koberce pod sedadlem osobního vozu. Již v americkém pásmu pak neměli Američané protestovat proti tomu, že generála zajalo záhadné sovětské auto. Záhadou zůstává i to, proč Vlasov ani důstojníci ROA nekladli vůbec žádný odpor. Syruček glosuje, že všechno byla „vysoká politika“, která ovlivnila události konce války nejen ve Lnářích, ale např. i Čimelicích. Desetitisíce Němců, hodlajících prostřílet se do Pasova, táhlo přes Brdy a jejich podhůří. Poslední německé bojiště, resp. poslední německý výstřel války měl padnout v Čimelicích 12. května 1945. Jak se prý traduje. Opomenut není ani rod Schwarzenbergů. Přičemž nejsou úplně patrné souvislosti s Brdy a pasáže působí, že jsou vlastně jen do počtu.

Kolem s. 84 se Syruček prokousává ke kýženým vojenským záhadám bývalého Vojenského újezdu Brdy. Čeho se ústřední tajemství má týkat naznačuje název kapitoly *Republika v jaderném zajetí*. Kniha opakovaně zdůrazňuje, že skutečnost železná opona a studené války měla být „podstatně nebezpečnější, než si uvědomujeme“ (s. 84 anot. publ. 2014). K čemuž mají tajemné Brdy dodávat „více než výmluvné ilustrace“ (tamtéž). Neměli jsme totiž být jenom „uzavřeni“, nýbrž „stále silněji zatahováni do vojenské konfrontace ...“ (dtto). Do nebezpečné hry na jadernou válku měli být zatahovány další a další státy. „Prvními oběťmi“ mělo být NDR a Bulharsko. Do NDR měly být jaderné hlavice umístěny v roce 1959. Rekapitulovány jsou sovětské raketové systémy a komplety postupně zařazované do výzbroje československé armády. V kontextu střípků informací z historie československého raketového vojska není nevýznamné, že jedna z raketových brigád fungovala také v brdských Jincích.

Publikace obsahuje odkazy pro zájemce o podrobnější popis a fotografie protiletadlových raketových kompletů různého dosahu. Kolem metropole a dalších důležitých center vznikala od roku 1959 protiletadlový raketový pás. Celkem mělo existovat „více než třicet kompletů“ (s. 90 anot. publ. 2014). Tyto oddíly se objevily na více místech Brd a jejich podhůří. Nejvýše položenou základnou byl oddíl v Nových Mitrovicích. Na Točné a v Mníšku pod Brdy byly rozmístěny další, přičemž Točná se již ale v brdském masivu nenachází. Významný byl oddíl v Rožmitále pod Třemšínem. Pasáže věnované brdským raketovým útvarům jsou zajímavé a obsahují i postřehy Syručka z osobních návštěv a dalších jeho pátrání. Ovšem autor recenze by preferoval raději ucelenější, a do větší hloubky i širě zabíhající, publikaci věnovanou např. právě raketám a raketákům kolem Prahy. Takhle je honěno až příliš mnoho zajců najednou.

Syruček uvádí, že raketové komplexy v zemích Varšavské smlouvy zůstávaly pod sovětskou kontrolou, což se mělo týkat především jejich případného použití. Uvedené mělo vyvolávat kritický hlasy, přičemž jako první se ozvalo Rumunsko. Text lopotně klopýtá k depotům budovaným na našem území pro sovětské jaderné střelivo. Československá armáda měla být – podle sovětských plánů – prvním bojovým sledem, společně se sovětskými jednotkami umístěnými v NDR. Tedy v době před rozmístěním sovětských posádek na našem území, kdy následně dochází např. k dislokaci sovětských raket středního doletu v NDR a ČSSR. Zmiňovány jsou střípky z bojových plánů. Opět silně zkratkovitě, útržkovitě, bez potřebného kontextu. Text skáče sem a tam, nedodržuje časovou souslednost, místy je to nepřehledný pel-mel ve stylu „páté přes deváté“. Všechno má totiž jenom dokladovat, kterak se nás zlí Sověti snažili zatáhnout do svých krajně nebezpečných jaderných hrátek, a ani přitom řádně neinformovali vedení státu. Nic více. Samozřejmě lze uvedené interpretovat i jako nic méně.

Zmíněna je krize mezi Varšavskou smlouvou a NATO, která se měla odehrát v listopadu 1983 a měla „být nebezpečnější, než ta kubánská se sovětskými raketami v roce 1962“ (s. 103 anot. publ. 2014). Hrozícímu konfliktu měl zabránit plukovník KGB, který byl dvojítm agentem. Bondovsky laděná story je opětovně pouze telegraficky naznačena v bulvárním stylu, kdy autor ani neskrývá, že jde o odbočku pouze a jen ilustrující „v jakém kontextu byly budovány a provozovány také raketové základny skryté v brdských hvozdech“ (s. 107 anot. publ. 2014).

Konečně něco nového! I opravdu zajímavého. Kapitola *Vega není hvězda* je o utajované základně na kotě 604,4 lidově spojované s pojmenováním Klondajk.⁸⁹ Čtenář se zpočátku nedozvídá o mnoho více nežli

88 „Jako výsledek takové brdské sexuální aktivity prý spatřila světlo světa jedna ze členek proslulé švédské hudební skupiny ABBA ...“ (s. 47 anot. publ. 2014). Syruček měl po tomto pátrat se zjištěním, že to žádná pravda není. Má jít o „falešné tajemno“ vrcholu Praha. Škoda, že pátrání je věnováno pouhopouhých několik odstavců.

89 Klondajk se nazývala i jedna trampská chata pod Plešivcem, ovšem pojmenování inkriminované základny má být spíše připomínkou drsných podmínek „putování tisíců dobrodruhů b blízkosti řeky Klondike do nehostimých částí kanadského Yukonu“ (s. 108 anot. publ. 2014). Drsné podmínky provázely především budování základny, kdy se např. musela dovážet i voda. Kolaudace raketové základny proběhla v září 1985.

z informační tabule na vrcholu Stožce pár set metrů od bariér základny. Přičemž na tabuli je to podané možná i přehledněji. Každý na Stožci nebyl, takže text smysl jistě má. Základna nad Dobříšemi je prezentována coby ve své době výjimečná, neboť nesloužila pouze pro účely protivzdušné obrany Prahy. Měla schopnost zasáhnout „všechny druhy leteckých sil uvažovaného protivníka (NATO), zejména nosiče s plochou dráhou letu, než by překročily naše hranice ...“ (s. 110 anot. publ. 2014).⁹⁰ Umístěny na Klondajku byly rakety Vega, které nebyly přímo nosiči jaderných střel, ale hlavici bylo možno za nukleární zaměnit. Ovšem raketa „s možností nasadit nukleární hlavici nebyla nikdy zařazena do výzbroje československé armády“ (s. 111 anot. publ. 2014). Ze základny nikdy nevzlétla jediná raketa. V případě konfliktu se však počítalo „s odpálením všech 36 raket v co nejkratším čase. Životnost základny se odhadovala na 30 až 40 minut, ve skutečnosti by však byla ještě kratší, protože ... nepřítel ji zřejmě zaměřil již během její výstavby. Vzhledem k nebezpečnosti ... ji měl zahrnutou v databázi prvních cílů ...“ (s. 143 anot. publ. 2014).

Následně je v dalších čtyřech kapitolách poutavě líčeno budování základny, její struktura, řád a vybavení i provozování a v neposlední řadě život vojáků a velitelů. Včetně vzpomínek těch, kteří na Klondajku opravdu sloužili (a ozvali se na internetovou výzvu). Tyto pasáže patří k nejzajímavějším i nejpůsobivějším v celé knize. Místy připomenou i klasiku *Černí baroni*. Nicméně záhadného tajemna na tom mnoho není. Realita utajované raketové základny určené k obraně. Příběh Klondajku končí nostalgickým zavzpomínáním na nedaleký lesní srub na břehu Kocáby, který Syruček zakupuje počátkem 70. let. Ve srubu se léta letoucí opájel tím, „jaký mít tu panuje“ (s. 149 anot. publ. 2014). Přitom tehdy netušil, že šlo o mír „s raketami v zádech. Mír, který mohlo kdykoli narušit nějaké technické či lidské selhání“ (dtto). S apely, abychom nezapomínali na minulost. A dnes snad již nejde o další mír s raketami v zádech?

Líčení „tajemné“ raketové základy Klondajk má však být pouhým prologem k ústřednímu tajemnu knihy. Jaderné střelivo, které měly být údajně na Brdech skladováno. Slůvko údajně je důležité, neboť s určitostí to tvrdit nelze. Nicméně ani autor recenze to za úplně vyloučené nepovažuje. Sklady existovaly, jak dokládá i Atommuzeum s depotem Javor 51.⁹¹ Muzeum provozuje Nadace Železná opona. Autor těchto řádků projížděl pouze okolo a osobní zkušenost nemá. Ale návštěvu výhledově plánuje. Prohlídka podobného objektu u Podlešína poblíž Slaného totiž byla zážitkem velice zajímavým a lze jej fajnšmekrům doporučit. Řeč je o Muzeu protivzdušné obrany Bunkr Drnov.⁹² O kterém se zmiňuje také recenzovaná kniha.

Zejména v kapitole *Němí U Němých*.⁹³ Tato především však cílí na brdský objekt s bývalým oficiálním označením VZ 2739 Strašice, který podléhá „nejpřísnějšímu režimu utajení ... Postaven byl v roce 1960 a toto výročí není tajemstvím ... v odtajněných dokumentech je uvedeno, že zde bylo vybudováno velitelské stanoviště Československého frontu, tedy velitelství pro případ, že studená válka by se změnila v horkou“ (s. 150-151 anot. publ. 2014). Přiblížen dále je romantický lovecký zámek Tři trubky, se svou historií či parkem s největší a nejmohutnější jedlí douglaskou v naší republice. I blízké Padrťské rybníky. Opět tajuplné.

Skladu jaderných hlavic se čtenář dočká teprve na s. 175, tedy až v samotném závěru knihy. Nepočítáme-li avízo v první kapitole, nazvané *Na úvod stopečku vodky*, s dokumenty o pohřbívání osob usmrcených účinky zbraní hromadného ničení⁹⁴ anebo s nařízením pravícím, že „osobám manipulujícím s mrtvolami se vydává čtyřikrát v průběhu pracovní směny po 50 ml 40 % alkoholu“ (s. 10 anot. publ. 2014). Syruček kapitolou

90 Touto raketovou základnou (oficiálně jednotka č. 5180, nazývaná Skupina Vega Dobříš, s krycím názvem Radiotechnický uzel RTU 101) bylo dokončeno „budování protiletadlového raketového systému nejen obrany metropole naší republiky, ale západní výspy Varšavské smlouvy jako celku“ (s. 109 anot. publ. 2014).

91 Lokalizováno je na jižním okraji Brd mezi obcemi Borovno a Míšov, nedaleko Padrťských rybníků. Jediný sklad jaderné munice na světě přístupný veřejnosti. „Skryt uprostřed krásných brdských lesů najdete unikátní bunkr, správně depot nebo sklad. Pod tunami betonu ležely desítky kusů jaderné munice, které byly schopny zničit půlku Evropy a které by v případě konfliktu byly odpáleny z území bývalého Československa. Od roku 1968 do roku 1990 do interiéru depotu nebyl vpuštěn jediný občan Československa“ (<https://www.atommuzeum.cz/>).

92 Blíže viz <https://bunkr-drnov.cz/index.html>. Jde o bývalé přísně utajované velitelství protivzdušné obrany státu, tehdy ještě s funkční obranou našeho vzdušného prostoru. Při naší návštěvě byl průvodcem „raketový dědek“ mjr. v.v., který tady léta sloužil. Rád, a velmi fundovaně, vzpomíná. A má pravdu. Smutnou. Třebas ohledně povedených ministrů obrany (obstarožní veselí zpěvandule anebo astrologa, který jako první na světě sestřelil letadlo zevnitř). Bunkr se nachází 8 km od slánského pivovaru Antoš. Na který, resp. na Antošovu křemu nedáme dopustit. Pivně i gastronomicky vynášen do nebes bývá také druhý slánský minipivovar Továrna.

93 U Němých je rozšířený název vojenského areálu někdejšího označení VZ 2739 Strašice v údolí potoka Rezerva, na území bývalého vojenského újezdu Brdy, nyní v katastru obce Strašice, poblíž loveckého zámečku Tři trubky. Kvůli velmi přísnému utajení se zaměstnancům objektu říká ve Strašicích „Němí“ a pro lokalitu se vžil název U Němých či Údolí Němých. Podle hojných legend mají tamější pracovníci dostávat vysoké odměny za mlčenlivost. Podle domněnek by tady mělo být vyraženo do podzemí jedno z několika hlavních velitelských stanovišť, vystavených v období studené války a určených k úkrytu generality armády při raketovém napadení. Podle jiných informací má zde působit Centrum podpory Agentury komunikačních a informačních systémů. Nspecifikované (snad i zahraniční) agentury či jakési firmy mají rejdít též v areálu bývalé základny Klondajk.

94 Schválený M. Jakešem, tehdy ve funkci náměstka ministra vnitra. O němž popiska po fotografií dokumentu škodolibě praví: „Miloš Jakeš pohřbil víc než osoby – celý režim“ (s. 10 anot. publ. 2014).

Nejskrýtější tajemství Javoru míří na „tu nejtajemnější základnu, tu s ruskými nápisy a s povolením vypít během pracovní směny dvě deci vodky, a k nimž se sovětsí vojáci postupně sjížděli od jedné prosincové noci roku 1968 na železniční stanici Rožmitál pod Třemšínem ...“ (s. 108 anot. publ. 2014).

Mišov Syručka fascinuje. Připomíná údajně proslulý výrok amerického exministra obrany D. Rumsfelda, který při obhlížení místa pro nepostavený radar kdysi usedl k jednomu ze stolků v hospůdce na kraji Mišova. Výrok Rumsfeldem pronesený na tiskovce v bruselské štábu NATO v roce 2002. Rumsfeld prohlásil, že „hodnotíme-li současný stav, nejsou v něm jen „známé“, ale především neznámé. To, co známe, že neznáme, ale dokonce to, co ani neznáme, že neznáme“ (s. 175 anot. publ. 2014). Syruček jásá: „Jak výstižné právě pro toto místo! Stanoviště U Němých známe, že neznáme, ale dvacet let jsme ani neznali, že neznáme, co se v Mišově skrývá“ (tamtéž). A klade těžkotonážní otázku: „Nespočítalo právě v tom největší nebezpečí, dokonce větší než otázka, zda tu fakticky byly nebo nebyly hlavice s jadernou náplní?“ (dtto). Není pošetile dětinské chtít znát všechno, tedy i to co neznáme, že neznáme?

Syruček líčí silné dojmy z návštěv objektu, který se nazýval Javor 51 Mišov-Borovno (nesl ovšem i tajemný název Spojovací kabelový útvar). Nešetří výrazy typu šokující. V čem šok spočívá se však čtenář tady nedozvídá, vlastně se o samotném Javoru 51 tady nedozvídá vůbec nic. K tomu se titul propracovává až v úplně poslední kapitole – kde o mišovském skladu stojí např. „Ale i bez raket působí celý objekt až hrůzostrašně“ (s. 214 anot. publ. 2014). Neuspořádanost textu, skákání z tématu na téma, neustálé návraty sem a tam nám bolestně nesedí. Napadá nás, že takto koncipovanou knihu by bylo asi lepší číst od konce.

Text totiž utíká k exponátům Atommuzea i jiným expozicím, k Nadaci Železná opona, k sestřelenému špiónovi F. G. Powersovi a jeho synovi, N. S. Chruščovovi a jeho synovi, mihne se i Bin Ládin či plytké doporučení pro příští generace. Souvislost s Brdy a Mišovem fatálně uniká. Kromě toho, že např. při kubánské krizi „byly v bojové pohotovosti i rakety s jadernou náloží“ (s. 191 anot. publ. 2014). Přičemž jaderné střelivo mělo snad být také v Mišově.

Následná kapitola *Světově unikátní muzeu* startuje sice otázkou „Jak to všechno souvisí s naším brdským tématem?“ (s. 192 anot. publ. 2014), ale odpovědí je pouze pozvánka do mišovského Atommuzea. Jeho posláním má tkvět v ukázání první linie studené války, kterou Brdy skrývaly. Otevřeno slavnostně bylo 17. 8. 2013 a má jít o světový unikát. Zmíněno je přitom i rozvadovské Muzeum Železné opony. Kapitola *Skladovaly se u nás jaderné zbraně?* nahlíží do několika dokumentů a zpráv. Diskutuje výrok náměstka ministra zahraničních věcí SSSR z roku 1991, že nevelké množství jaderné munice mělo být rozmístěno u Střední skupiny sovětských vojsk. V Mišově žádné stopy po radioaktivitě při měřeních objeveny nebyly. Syruček však umírněně trvá na tom, že v Mišově nešlo ani o makety ani o klamné cíle. Argumentuje utajením, maskováním, počty vojáků i náklady na depot. Syručka nepřesvědčili ani opakované odpovědi L. Štrougala, že se u nás zbraně s jadernou náloží nenacházely. Má proto důkazy pouze nepřímé, z nichž některé ovšem zní – pro laika – vcelku i logicky.⁹⁵

Přímý důkaz či hodnověrný svědek ovšem stále chybí. Jen samé dohady, domněnky, snad, údajně, prý ... S odkazy na knihu *Na prahu atomové války*,⁹⁶ kde Syruček cituje i sovětského leteckého důstojníka sloužícího v Milovicích. Připomínána jsou letiště Boží Dar – Milovice a Hradčany. I některé dokumenty, které Syruček interpretuje jako indicie, že v Mišově jaderné střelivo muselo být a opravdu i bylo. Další silné indicie má poskytovat samotná prohlídka zachovaného mišovského depotu. Několikatunová vrata, ohromné sály, speciální zařízení etc.

Následně Syruček náležitě dramaticky přistupuje k dovyprávění celého příběhu „o ztrátě naší suverenity včetně toho nástroje, který z nás měl učinit rukojmí jaderné smrti, možná přesněji, jaderné apokalypsy“ (s. 206 anot. publ. 2014). Triumfálně vytahuje dohodu o depotech jaderných hlavice, přesněji mezivládní dohodu o „opatřeních ke zvýšení bojové pohotovosti raketových vojsk“ z konce roku 1965. Za samozřejmé Syruček považuje, že tím byla míněna jaderná výzbroj. „Zmíněná dohoda především zajišťovala vybudování tří jaderných depotů na našem území, nazvaných krycím heslem Javor 50, 51 a 52“ (s. 207 anot. publ. 2014). Pro jejich umístění „byly vybrány lokality v okolí Bělé pod Bezdězem, Mišova v Brdech a Bíliny u Ústí nad Labem“ (s. 207 anot. publ. 2014).⁹⁷ Československá strana měla zajistit výstavbu do konce roku 1967 a tuto i plně financovat. Poté měly objekty převzít specializované sovětské oddíly. Smlouva byla podepsána na deset let s automatickým prodlužováním, pokud nebude vypovězena. Počátkem roku 1986 byla podepsána smlouva nová,

95 Bezelstně připomíná mapy „hodných“ skladišť jaderného střeliva U.S. jednotek v Německu a táže se: „Že by tedy za takového poměru sil si Sověti nechávali jaderné hlavice u sebe doma a počítali s tím, že mohou být v Československu nebo v NDR použity až za 22 hodin?“ (s. 200 anot. publ. 2014). Pokračuje: „Jak v Mišově, tak v dalších dvou depotech se jednalo o hlavice k taktickým a operačně taktickým raketám, nikoli středního nebo dalekého doletu. O to víc důvod, aby byly v bezprostřední blízkosti základny takových raket, například poblíž Rokycan nebo Dobříše. Vždyť měly mj. zasahovat cíle, které by se k nám přiblížily v řádu minut ...“ (tamtéž)

96 Praha: Epoque 2008. 272 s. ISBN 978-80-87027-86-8.

97 K dalším dvěma jaderným depotům se v knize mihne poznámka, že se z nich staly uprchlické tábory – pouze mišovský depot měl zůstat „zachován v původním stavu“ (s. 201 anot. publ. 2014). Opět škoda, že se čtenář nedozvídá něco též i o skladech v Bělé a u Ústí. Resp., že celá publikace není věnována pouze třem depotům.

již na dobu neurčitou. Stavba jaderných depotů se však protáhla, první dva měly být speciálním sovětským jednotkám předány v dubnu 1969, třetí objekt v Bílině pak v prosinci 1969.⁹⁸

Memento mori – Pamatuj na smrt je název kapitoly finální. Četba je již poněkud únavná. Vše podstatné bylo již vyčteno. Zopakováno znovu je, že: „*Mišovská základna skýtá mnoho pro dokreslení tehdejších skutečností*“ (s. 210 anot. publ. 2014). Syruček vzpomíná na štítky vagonů, dokládajících překládání nákladů ve stanici Čop-Čierna nad Tisou, kde se měnil rozchod kolejnic. Přidává i střípky z historie a současnosti Mišova či foto kapely sovětských vojáků na české veselici v kontextu vzpomínek místních na sovětskou posádku. Fascinovaně se vrací k dodnes fungujícímu záchodu v mišovském bunkru. Má tam být pouze jediný. Kohoutky na vodu hned tři. Nikoli však sprchy. Zato místnost pro deradiaci. Upozorňuje také – obdobně jako tomu bylo i na Klondajku – na zdvojení všeho, včetně kolejí pro jeden vlak.⁹⁹

Celou knihu zakončuje otázka, zda byly rozluštěny „*všechny záhady brdských lesů?*“ (s. 220 anot. publ. 2014). Syruček naznačuje, že rozhodně nikoli s poukazy na stále uzavřená vstupní vrata objektu u Němých. Apeluje, že přesto by to ohledně mišovského bunkru „*nemělo být jako U Němých ve Strašicích. Nemělo by se mlčet o jedné z nejdůležitějších kapitol studené války. Možná proto, že zde byl ten bunkr, neproměnila se v horkou*“ (tamtéž).¹⁰⁰ S poslední větou lze jen souhlasit. S dovětkem, že šlo sice o dobu „*šílenou*“, nicméně do značné míry i předvídatelnou a svým způsobem také i bezpečnou (např. právě díky vzájemnému vyvažování i odstrašování dvou jasně vymezených velmocí a táborů). Autor těchto řádků se v tehdejší „*šílené*“ době cítil mnohem bezpečněji, nežli v současném chaosu a čekání. Na co? Na ...¹⁰¹

I když jsme od titulu *Záhady brdských lesů* čekali něco trochu jiného, a nebojme se napsat, že i více, tak publikace minimálně inspiruje k dalšímu načtení¹⁰² a v neposlední řadě k výletům. Dodejme, že v době vzniku knihy ještě Vojenský újezd Brdy existoval a vstup byl na značné ploše omezený a limitovaný.¹⁰³ Tehdy nebyly Brdy ještě přístupné jako dnes.¹⁰⁴ Vyhlížíme příchod jara i to, že na tajemné Brdy rádi snad brzy opět vyrazíme. Dovi na Klondajku!

O čem vypráví druhý Syručkův recenzovaný počín? Oficiální anotace láká takto: „*Nahlédněte do neuvěřitelných osudů odsouzcenců k životu na zmrzlé Sibiři. Do vyhnanství sem byli posíláni poddani nepohodlní carskému i stalinskému režimu, mezi nimiž se objevují spisovatelé jako Dostojevskij, Černyševskij, Sacharov, Solženicyn a mnozí další, stejně jako vědci, kteří zde jako vězni rýsovali projekty rozbití atomu, kosmických letů či dokonce atomové bomby. Na Sibiři se objevili i stovky Čechů a Slováků, kteří sem odešli, uprchli nebo byli vyhnáni. Na sedmdesát tisíc našich legionářů se po transsibiřské magistrále proboujvalo až do Vladivostoku. Dobrovolně sem naopak odcházely ruské rodiny, které z náboženských důvodů hledaly útočiště, aby si mohly udržet svou víru: někteří z nich, jako například osmdesátiletá Agaffa, na sibiřské samotě přežívají dodnes. Přijížděli sem stavitelé vodních a dalších děl, zlákaní dobrodružstvím, obrovským výdělkem a mladistvým nadšením, či geologové, pro něž Sibiř skrývá celou Mendělejevovu tabulku prvků. V jižním cípu Sibíře zahynula i devítičlenná Djatlovova expedice studentů a studentek – a stovkám expertů se dodnes nepodařilo objasnit, co způsobilo jejich smrt. To vše, a ještě mnoho jiného se dočtete v této pozoruhodné knize, která Sibiř představuje tak, jak ji dosud patrně neznáte*“.¹⁰⁵ Dopředu avizujeme, že anotace je zavádějící. Minimálně neúplná. Zmíněné sice kniha opravdu velmi, letmo zmiňuje, nicméně její polovina je o něčem jiném. Ono „*mnoho jiného*“, co se dočtete ...

98 S využitím studií jiných autorů Syruček celkové náklady na vybudování a provoz tří jaderných depotů odhaduje – v přibližném převodu na dnešní hodnotu – na „*asi 4,3 miliardy korun*“ (s. 209 anot. publ. 2014).

99 Na Klondajku bylo zdvojené i vypouštění raket. Za řídicím pultem „*museli sedět dva a dělat stejné pohyby, stejný, synchronizovaný stisk tlačítka a otočení klíčem pro start rakety*“ (s. 214 anot. publ. 2014).

100 Leč Syruček dodává: „*Ale historie žádné „kdyby“ neuznává. Hlavně, že zde nikdo nemusel během práce fasovat dvě stě gramů vodky*“ (s. 220 anot. publ. 2014).

101 Třebas až začnou létat rakety. Nakonec bude už vlastně jedno, zda to budou Minutemany, Satany anebo Dong Fengy. Možná poletí přes nás, ovšem možná ... Pronásledují nás mrazivé věty plk. Michálka z výše zmiňované dystopické série *Spad*, který od jisté doby nemohl pohlédnout na oblohu. Od doby, kdy začaly létat rakety.

102 Zajímavé by bylo nahlédnutí např. do reprezentativní publikace *Vojenské újezdy Armády České republiky* (Kolektiv. Praha: Ministerstvo obrany ČR, Agentura vojenských informací a služeb 2006. 288 s. ISBN 80-7278-345-9), na kterou se M. Syruček opakovaně odvolává. Za pozornost stojí také stránky Brdy na <http://brdy.org/>. Namátkou v sekci vojenské info o monstrózním Klondajku (<http://www.brdy.org/content/view/106/101/>) aj.

103 „*...za ministryně Vlasty Parkanové se v roce 2007 část vojenského újezdu zpřístupnila veřejnosti ...*“ (s. 160 anot. publ. 2014). Syruček také obsáhleji referuje o peripetiích kolem projektu předat Brdy civilní správě. Včetně názorů starostů, z nichž někteří se stavěli proti plánu zpřístupnění vojenského prostoru v obavách o přírodu apod.

104 Vojenský újezd Brdy (dříve též vojenský cvičkový prostor Jince) byl zrušen k 1. 1. 2016 a jeho území rozděleno 27 obcím. Vojenský prostor vznikl usnesením vlády ze dne 19. 2. 1926 a od roku 1950 byl vojenským újezdem. S jeho zrušením vznikla chráněná krajinná oblast Brdy zahrnující i Jižní Brdy. I po zrušení újezdu jsou některé oblasti nadále užívány armádou a nepřístupné – posádkové cvičiště Jince anebo tajný objekt U Němých.

105 Např. na <https://www.databazeknih.cz/knihy/zahadne-taje-sibire-ceske-a-slovenske-stopy-v-tajze-a-tundre-483885>.

Publikaci objednááme a zakupujeme v naději, že nebude pouze další nekritickou ódou na legionáře (vykukující z vagonu na fotografii na zadní straně titulu), ke kterým chováme postoj diplomaticky řečeno rezervovaný. A po dočtení výše recenzované knihy *Záhady brdských lesů* doufáme, že práce o Sibíři nebude až tak neuspořádaná ani nebude klouzat pouze po povrchu. Obáváme se však, že možná bude. Ruská Sibíř je přece daleko větším soustem (i rozlohou) nežli naše malé české brdské hvozdy. „*Na Sibíř by se vešlo 166 Českých republik. Ale žije tu jen něco málo přes 25 milionů obyvatel ...*“ (s. 3 přebalu anot. publ. 2021). Dodejme, že publicista M. Syruček bývá označován za specialistu právě na Rusko a SSSR.¹⁰⁶

Předchozí recenze jsou dosti dlouhé, takže zde stručněji a úsporněji. I když kniha čítá 432 stránek, doplněných fotografiemi. Ale což, Sibíř je veliká (a Moskva daleko a bátuška car vysoko). Máme opět nutkání začít od konce. Dílo završuje působivá fotografie s atmosférou, kdy na malém člunu na sebe upřeně hledí rybařící děvče a sedící mohutný medvěd, a to v kontextu závěrečné subkapitolky *A sibiřská budoucnost?* Jasná symbolika. S vysvětlující popiskou: „*Tato dvanáctiletá dívka našla u cirkusu, který zkrachoval a jeho zaměstnanci se rozprchli, opuštěného, bezradného medvěda. Ujala se ho a on se z vděčnosti stal jejím stálým průvodcem a ochráncem*“ (s. 425 anot. publ. 2021). Syruček pokračuje a klade řečnické otázky: „*Což současně není vyjádřením symbiózy sibiřské přírody a jejich tvorů s lidmi, kteří ji obývají? A rovněž symbolem budoucnosti obou – v jejich vzájemné harmonii?*“ (tamtéž).

Uvedené „*zelené*“ vysvětlení symbiózy a harmonie bereme i podporujeme. Leč vlezlý červík pochybnosti zase hlodá a hlodá. Nemá to nakonec ve své podstatě symbolizovat minimálně podprahově něco jiného? Symbolem Ruska je přece medvěd. Nemá to symbolizovat, že se Ruska musí někdo ujmout? Ruska jakoby bezradného (po rozvalu a demontáži SSSR, resp. po Západem dnes toužebně vyhlášeném krachu Putinova režimu, který ovšem ne a ne nastat), které má údajně potřebovat, aby se ho někdo hodný (Kdo asi?) ujal. Což tedy moc nebereme.

V orientaci vadí příliš stručný obsah, umístěný nešťastně až na konci. Části, resp. kapitoly nesou jména *Úvod, Jaká je vlastně Sibíř, Sibiřská města, Sibíř a její obyvatelé, Sibiřské záhady, Málo známá Sibíř, Na polárním kruhu, Modrá perla Sibiře, Zlato, Kolčák a naši legionáři, Sibiřští rodáci na psanci, Z věžňů slavní konstruktéři a spisovatelé, Polosibiřan Boris Nikolajevič Jelcin, Neobyčejné příběhy, Unikátní díla, Ten, který změnil XX. století, Význam a bohatství Sibiře*. S množstvím kratší subkapitolek, jejichž názvy obsah ignoruje.

Již první náhled do obsahu odhalí, že něco nesedí. Všechny kapitoly mají rozsah kolem dvaceti, třiceti stran. Až na kapitolu předposlední – *Ten, který změnil XX. století*. Čítá plných 198 stran. Snad ne Gorbačov. Ne. Jakýsi Armand Hammer. To má být vtip? Polovina knihy o Sibíři, a ještě s podtitulem *České a slovenské stopy v tajze a tundře*, přináší CV A. Hammera? Letmé zalistování a názvy subkapitol naznačují, že možná půjde o cosi na způsob Forresta Gumpa, který také byl u všeho. Jako čtenář, i ten, kdo zaplatit za knihu nemalý peníz, se autor recenze cítí napálen. Necht' si M. Syruček klidně publikuje o A. Hammerovi, ale ať alespoň v anotaci laskavě zmíní, že polovina textu není ani o Sibíři ani o československých stopách. Anotace knihu vychvaluje coby „*pozoruhodnou*“. Ano, tohle je vskutku „*pozoruhodné*“!

Vlastně jde o knihy dvě. Dvě v jedné. Přičemž o tu druhou, utajenou, jsme nestáli. Život A. Hammera sice se Sibíří souvisí (neboť první miliony vydělal na sibiřském bohatství), ovšem zhruba tak, jako např. Jarda Jágr, který hrál hokej i na Sibíři. Přičemž o jeho ruském angažmá bychom četli raději. Obdobně, jako v případě předchozí knihy, kde byl Syruček fascinován depotem Javorem 51, tady je až snad nemístně unesen osudy Hammera.¹⁰⁷ Amerického zbohatlíka, podnikatele, sběratele umění a filantropa s ruskými kořeny. Pěstoval a udržoval nadstandardní vztahy s představiteli SSSR i USA, kdy se údajně přátelil např. s V. I. Leninem či R. W. Reaganem. Podle knihy měl Hammer „*měnit 20. století*“. Dobře si uvědomoval, že k výhodnému kšeftování se skvěle hodí politické kontakty. Vychytrale podporoval kampaně amerických prezidentů, bez ohledu, zda šlo o demokrata či republikány, a měl mít přístup i do Kremle ke všem generálním tajemníkům s výjimkou Stalina. Mělo jít o osobnost výjimečnou, s mnoha různorodými aktivitami, nejen politickými, kdy proslul svými milodary na kdeco. Syruček se s A. Hammerem osobně potkal. Osudy A. Hammera zajímavé jsou (ovšem

106 Srov. Syruček, M.: *Je třeba se bát Ruska?* Praha: Epoque 2011. 336 s. ISBN 978-80-7425-118-4. Z anotace: „*Staré ruské přísloví říká: „Rusko můžete milovat nebo nenávidět, rozumem ho pochopit nelze“. Pro vztah českého národa k ruskému platí tato moudrost dvojnásob. Rusové nás osvobodili i okupovali, pomáhali nám i rozkazovali ...*“ (dostupné např. na <https://www.kosmas.cz/knihy/166628/je-treba-se-bat-ruska/>). Knihu blíže neznáme a pořízovat si tuto nehodláme. Nejvíce místa „*věnuje krizi komunistického režimu a boji o demokracii, odstartovanému tzv. perestrojkou ...*“ (dtto). Ostatně na pročtení doma dlouho čeká titul Salminen, V.: *Máme se bát Ruska?: Dramata a osudy největší země světa*. Brno: Daranus 2019. 352 s. ISBN 978-80-87423-90-5.

107 Srov. rozhovor M. Syručka o A. Hammerovi na <https://www.ceskenovinky1.eu/2021/10/30/milan-syrucek-americky-zbohatli-na-sibiri-a-meni-dejiny-xx-stoleti/>. Končí stesky, že s textem o Hammerovi měl sám mít problémy – „*I já jsem měl s rukopisem problémy. První verzi jsem napsal v roce 1988, ale nikde mi ji nepřijali, protože bylo nemožné oslavovat amerického miliardáře. Po roce 1989 bylo zase důvodem, že se dvakrát setkal s Leninem, byl přítelem sovětských komunistů a zejména jejich generálních tajemníků. Nakonec se mi ho podařilo zásluhou nakladatelství uplatnit až v této knize – po třiatřiceti Kristových letech*“ (tamtéž). Nic proti tomu, že si autor udělal po letech radost. Nicméně poctivě by bylo uvedené zmínit v podtitulu či minimálně anotaci knihy.

všemu v knize uvedenému věřit čtenář nemusí), ale titul o Hammerovi jsme si neobjednali a ani bychom si nekupovali. Přičemž nám samotný Hammer přehnaně sympatický opravdu není.

Takže ke zbytku Syručkovy knihy, která je do značné – a obvykle i přežitelně únosné – míry vzpomínková. Do hloubky texty zabíhat nemohou vzhledem k tématu, které by přebohatě vystačilo na stovky titulů. A opravdu nezabíhají. Střípky, útržky, výkřiky, povrchní tříšť, pel-mel od „*Šumavy k Tatrám*“, přesněji od Sibíře k Sibiři. Místy zajímavé, ovšem skutečně objevného či původního poskromnu. Ocenit nutno, že autor přehled, kontakty i bohaté zkušenosti nesporně má. I to, že k SSSR, Rusku i Sibiři se postřehy i úvahy snaží přistupovat relativně nezaujatě. Kapitoly lze číst na přeskáčku. Opětovná neuspořádanost a neustálé těkání sem a tam tudíž tady neruší, ani nevadí, až tak moc jako u tajů a záhad lesů brdských.

Po zvládnutí *Úvodu*¹⁰⁸ cvičně listujeme pasážemi *Sibiřské záhady*. Zklamání. Rozsahem i obsahem. Tunguský výbuch a čeljabinský meteorit je vyřízen ve třech krátkých odstavcích. O něco málo více prostoru je věnováno místům, kde se vyráběly atomové bomby. A ... Konec kapitoly. Kam se poděla anotací avizovaná mysteriózní tragédie expedice I. A. Datlova?

Dále pouze a jen telegraficky. Kapitole první *Jaká je vlastně Sibiř?* fakticky dominují klípky týkající se leteckých havárií a letadel, včetně L 410 (Ha, česká stopa. Nadlouho první. Nepočítáme-li stopy autora, který mnohá místa navštívil). A vyliďující se sibiřská města, kterým se věnuje i kapitola další. Omsk, Tomsk, Jekatěriburg. Kratičké pohlednice. Kapitola *Sibiř a její obyvatelé* něco čtivého i zajímavého naznačuje, leč zase pouhých několik stránek. Neslanou, nemastnou kapitolu *Sibiřské záhady* kritizujeme výše. Obsáhlejší pasáže kapitoly *Málo známá Sibiř* zmiňují dvě magistrály, vlaky, Štefánika a slovenského kuchaře v Norilsku (slovenská stopa), tajné služby KGB, NKVD a FSB, peripetie norilského kombinátu, a především portréty tři sibiřské oligarchy (Abramovič, Děripaska, Potanin). Následuje hrstka postřehů z polárního kruhu, s opětovným návratem do Norilsku.¹⁰⁹ Odtud tok líčení prožitků směřuje k Bajkalu. Už jsou tu čačtí legionáři. I potápějící se Putin. A nenáhodné nehody při transportu zlata v roce 1919 a jeho krádeže. Se závěrem, že ruské zlato legionáři neukradli. Mělo být protokolárně předáno sovětským orgánům. Ostatní má být bolševická propaganda.

V rozsáhlejší kapitole *Sibiřští rodáci a psanci* se pozornost soustředí na Lenina, jeho osudové ženy a na další osudovou ženu, která se zapsala do života stovek miliónů – na Sibiřanku Raisu Maximovnu. Gorbačovovou.¹¹⁰ Nebýt jí, možná ... Sibiřské vyhnance, kteří se proslavili připomíná další kapitola. Koroljov, Tupolev, Dostojevskij, Černyševskij, Solženicyn, Sacharov. Syruček přemítá i nad otázkou, kolik Čechů bylo v gulazích, na kterou ovšem neodpovídá.¹¹¹ Text zmiňuje autorovo setkání s potomky Chruščova a Beriji, nepomijí fiktivního Doktora Živaga B. Pasternaka, od kterého přechází k osudům žen, které měly projít sibiřským gulagem. Syruček přidává tipy na některé „*podle mého názoru dost přesvědčivé knížky, které ... představí Sibiř z té její horší stránky*“ (s. 161 anot. publ. 2014). S krátkou kapitolkou o Jelcinovi se vypořádáme rychločtením. Rozčilování škodí zdraví. Mnohem více nás zajímá kapitola *Neobyčejné příběhy*. První příběh – *Sibiřan zachránil posádku vzducholodi Italia*. Druhý příběh se jmenuje *Jak zemřelo devět studentů a studentek?*¹¹² Konečně Datlov. Zmíněna je sice jedna z nejčerstvějších teorií o otravě chemickou látkou,¹¹³ ale čekali jsme více, mnohem více. Daleko větší prostor přitom text věnuje rodině ztracené v tajze.¹¹⁴ Škoda, že třeba celá kniha není věnována těmto příběhům. Méně často bývá více.

Následuje kapitola *Unikátní díla*, s autorovými zážitky z návštěv např. sibiřských přehrad. A pak už jenom samý Hammer. Vlastně ještě na úplný konec závěr *Význam a bohatství Sibíře*. Z publikace máme dojem rozpačitý. Ale nakonec, proč ne. Kniha připomíná časopis *100 + 1*.

108 Sibiř Syručkovi učarovala. Lidé i příroda. První důvod, proč píše o Sibiři. Za druhé jde o přesvědčení, že Sibiř je „*politická a ekonomická záloha Ruska jako světové mocnosti ...*“ (s. 5 anot. publ. 2021). S dodatkem, že Sibiř „*téměř neznáme*“ (dtto). Sibiř je zajímavá politicky, ekonomicky, strategicky, ale i geologicky či biologicky etc.

109 Právě pobyt v nejsevernějším městě světa měl náležet k vůbec nejsilnějším Syručkovým zážitkům ze Sibíře. Jak o tom vypráví v rozhovoru in *MY z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska*, 11/2021, s. 68-69. ISSN 2570-8309.

110 Syruček obdivně píše: „*V jihozápadní části Altaje, ve městě Rubcovsk ... spatřila světlo světa Raisa Titarenko ... S Michailem vytvořili manželskou dvojici, které se obdivoval celý svět*“ (s. 131 anot. publ. 2014).

111 Hodnověrných a přesných čísel nemá být možné se dopátrat, „*dokud se neotevrou ruské archívy*“ (s. 144 anot. publ. 2014).

112 Končí slovy: „*Buď jak buď, Datlovova expedice patří k dalším záhadám Sibíře, u nichž není jisté, zda vůbec budou kdy vysvětleny. Tenhle kraj, rozsahem stejný jako Evropa od Atlantiku po Ural, prostě svá tajemství nevydává. Po vedoucím studentské výpravy zůstal jen název průsmyku – Datlovův průsmyk*“ (s. 180 anot. publ. 2014). Sesuv laviny, špatná viditelnost, problém s kamny, konflikt mezi účastníky, útok místních, zvířete či yetiho, řádění vězňů, tajná raketa, chemická či biologická zbraň, infrazvuk, UFO anebo prokletí Hory mrtvých?

113 Srov. <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Mrtvi-studenti-Zahadny-pribeh-ze-Sibire-Novinarsky-guru-Milan-Syrucek-odhaluje-posledni-teorii-toho-co-se-stalo-649125>.

114 Srov. <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vanocni-pribeh-z-Ruska-od-novinarskeho-veterana-Syrucka-Evropan-jej-nejspis-nikdy-nepochopi-648228>.

5. Pracovní materiály

Hledání vize

Radim Valenčík

Na svém blogu jsem zahájil seriál zaměřený na hledání **Perspektivní, realistické a srozumitelné vize**:

- **Perspektivní** v tom smyslu, že "vidí" až za horizont řešení současných, dramaticky narůstajících problémů. Tj. ukazuje, že lze žít v lepší společnosti, ve které to, co dnes pocítujeme jako problém nejen ztěžujícím náš život, ale i ohrožující náš život, bude řešeno.

- **Realistická** v tom smyslu, že říká nejen to, jak problémy řešit, ale také, kdo je bude řešit (nachází svého adresáta).

- **Srozumitelná** v tom smyslu, že osloví každého, koho současný stav naší země, ale i naší Země (tj. jak naše domácí problémy, tak i to, jak se do našich podmínek promítá globální situace) trápí či znepokojuje. A to bez ohledu na to, jaké má vzdělání, věk, zda už na pochopení toho, o co jde, rezignoval, či nikoli, zda se nechal nalákat na různé náhražky skutečné vize apod.

Největší problém je **vyvolat a spojit úsilí** zaměřené na tvorbu takové vize, která by lidi **spojovala**. Spojovala ty, kteří dosud spoléhali na jednoduchá řešení, ty, kteří již nějakou vizi mají, ale je jen pro ně samotné, ty, kteří ji hledají a jsou ochotni pro vytvoření společného pohledu na současnou realitu a perspektivní změny vyvinout potřebné úsilí.

Na otevření diskuse, ale hlavně práce vyústující ve funkční perspektivní, realistickou a srozumitelnou vizi jsem se připravoval delší dobu. Oslovil jsem řadu přátel a získal cenné podněty. Postupně je zveřejním v rámci tohoto seriálu, podobně jako další, které průběžně získám. Hned na začátku považuji za důležité upozornit na dva problémy:

- Někteří z lidí, kterých si vážím, si ani nedokážou představit, že by nějaká vize, která by sjednocovala lidi, mohla existovat.

- Pokud uvažujeme o tom, že by nějaká vize přece jen mohla existovat, máme o ni velmi odlišné, dokonce zdánlivě neslučitelné představy.

Jedním z důležitých podnětů pro zahájení veřejně sledovatelných prací na vizi splňující výše uvedené parametry byl pro mě vznik sdružení *Kudy z krize*, jehož stránky jsou zde:

<https://www.kudyzkrize.cz/>

Postupně tam přibývá zajímavých materiálů a vzniká funkční tým.

V tomto úvodním materiálu upozorním na jeden z důležitých aspektů významu dlouhodobé vize. Každá týmová práce je ohrožena tím, že počáteční úsilí může ochabnout, práce začíná váznout, skupina osob, která o něco usilovala, se začíná rozpadat. To je něco, s čím je nutné počítat. Každý porovnává své úsilí, které do týmu vkládá, s tím svým úsilím, které by mohl věnovat pro jiné aktivity. Z uvažování "nákladů obětované příležitosti" (jak tomu cynicky říkají ekonomové) se nikdo nevymaní. Ale také platí, že pokud na práci jakéhokoli týmu vrhne pohled prizmatem teorie her, tak **čím více kol hra má, tím je ochota spolupracovat větší**. A u týmu typu *Kudy z krize* alespoň určitou **představu o dlouhodobé vizi směřující až za horizont nejen neřešených, ale narůstajících problémů nelze ničím nahradit**. Prostě proto, že přímo a bezprostředně koresponduje s tím, jak každý, kdo se činnosti účastní, odhaduje výše zmíněnou "vícekolovost", tj. schopnost vydržet.

Postupně budu zveřejňovat základní obrysy vize, alternativy, východiska k diskusi o některých klíčových otázkách vize.

Uvítám podněty, podklady, vlastní úvahy, kritiku a vše, co k tomu, abychom takovou společně sdílenou vizi, vytvořili jako **alternativu iluze o jednoduchých řešeních**, prostřednictvím kterých lze s lidmi snadno manipulovat.

Jeden z nejcennějších a nejpropracovanějších podkladů jsem dostal od Ludvíka Smýkala. V dalších pokračováních na něj budu navazovat.

Námět Ludvíka Smýkala

Dle mne je třeba zpracování vizí v podstatě rozdělit na dvě části:

a) **základní vize**, obsahující úvod a stručný, pro většinu občanů srozumitelný, seznam vizí sdružení Kudy z krize, max. na 1-2 stránky

Např. návrh:

Změny, probíhající v současné době ve světě, i v Evropě, nás nutí znovu definovat pojem "české národní zájmy". Pojem, který v minulých letech, z řady důvodů, upadl v zapomnění. Vývoj po převratu r. 1989 nastoupil jinou, odlišnou cestu, než většina z nás si přála. Vidíme, jak jsou české dějiny přepisovány, jak se vyzvedávají jiné hodnoty než demokratické a národní. Odmítá se husitská reformace, národní obrození, první republika. Chválí se protireformační baroko, habsburské mocnářství, katolická církev i někdejší nedemokratická

německá menšina. Jsou síly, které v cizím zájmu a žoldu nepřestávají oslabovat náš stát, falšují dějiny, vytrhávají z kořenů tradic, zesměšňují všechno národní a vlastenecké.

Popřením naší minulosti a tím i budoucnosti se popírá naše národní historie a filosofie dějin. Společnost se stále drobí a štěpí na nepřehlednou tříšť zájmových skupinek, rozptyluje se a proměňuje v manipulovatelný dav konzumentů. Rozkládá se stát, národ i rodina.

Máme-li zabránit postupné likvidaci našeho státu a islamizaci naší společnosti, je třeba začít konat. Nelze spoléhat pouze na to, že organizace EU a NATO se rozpadnou, ač ani to nelze vyloučit. I na takovou možnost musíme být předem připraveni.

V úsilí o prosazení českých národních zájmů musíme zejména usilovat o:

- společenské poměry uspořádat tak, aby naprostá většina lidí mohla žít důstojně, a ne v mravní, sociální a duševní zanedbanosti;
- odstranit dělení lidí ve společnosti na privilegovanou mocenskou menšinu a ovládanou nerovnoprávnou většinu;
- vláda musí reprezentovat především základní potřeby většiny a celku; a zároveň zájmy všech vrstev společnosti, je povinna užívat veřejné prostředky především k naplňování potřeb občanů ČR, musí být zaručena efektivní kontrola její moci občany;
- základem státu je tradiční rodina sestávající z otce, matky a dětí, zákaz propagace LGBT;
- zachování suverenity a nedělitelnosti našeho národního státu a jeho státních hranic;
- posílení role státu, a to ve všech oblastech života a jeho úlohy při dalším všestranném rozvoji našeho národa a společnosti se zvláštním akcentem na podporu vzdělanosti, rodiny, natality našich občanů, jejich výchovy a vzdělání;
- obnovu ochrany a ostrahy státních hranic ČR, zajištění obranyschopnosti a vnitřní bezpečnosti státu, vypovězení veškerých smluv týkajících se migrační problematiky, jakož i Istanbulské úmluvy; zpřísnění českého zákona upravujícího podmínky imigrace do ČR;
- zachování dekretů prezidenta Beneše jako základu našeho poválečného právního řádu; revize Ústavy ČR a dalších zákonů;
- omezení existence a činnosti ze zahraničí financovaných politických neziskovek na území ČR, zákaz jejich přímého či nepřímého spolufinancování ze státního rozpočtu, zavedení zákona FARA;
- revizi majetkových přesunů v ČR od r.1989 po současnost;
- prosazení optimální alternativy další orientace a zapojení našeho státu v rámci probíhajících změn ve světě, znovunavázání obchodních, kulturních a jiných styků se všemi státy.

b) podrobné rozpracování základních vizí

- odborné komise rozpracují jim příslušnou část základních vizí ve formě programu.

V této fázi není třeba z toho dělat žádnou vědu, jen stanovit základní vize a seznámit s nimi ostatní občany. Většina z nich dodnes ani netuší, že Kudy z krize vůbec existuje. Pro to bude třeba vymyslet něco "originálního".

K tomu ode mě:

Jako výchozí podnět dobré, ale podle mého názoru, jak se pokusím v dalším pokračování ukázat, je ze závažných důvodů nutné chápat vizi výrazně **komplexněji**.

Pokusím se vysvětlit, proč jej považuji za nedostatečně komplexní. Nejdříve budu citovat úvodní část:

"Změny, probíhající v současné době ve světě, i v Evropě, nás nutí znovu definovat pojem "české národní zájmy". Pojem, který v minulých letech, z řady důvodů, upadl v zapomnění. Vývoj po převratu r. 1989 nastoupil jinou, odlišnou cestu, než většina z nás si přála. Vidíme, jak jsou české dějiny přepisovány, jak se vyzvedávají jiné hodnoty než demokratické a národní."

Chybí mně zde odpověď na otázku: *Proč vývoj po listopadu nastoupil jinou cestu?* To přece nelze jen tak konstatovat. Pokud chceme mít vizi, která bude oporou, která bude motivovat, která bude ukazovat cestu, kterou může sdílet stále více lidí, která se může rozvíjet, být konkrétnější a přesvědčivější, musí dát dostatečně přesnou odpověď na otázku: **Co je příčinou současných problémů?**

A dokonce ani to ještě nestačí, musí jít ještě dál a odpovědět na související otázky:

- **Co je příčinou příčin těchto problémů?** – Ne, to není slovíčkaření. Zkuste si dát odpověď na úvodní otázku, tj. zformulujte si sami pro sebe odpověď, co je podle vás příčinou současných problémů. A pak si sami sobě položte otázku, co je příčinou toho, co jste za příčinu současných problémů označili. Uděláte si představu, jak je obtížné identifikovat podstatu současných problémů.

- **Co je příčinou toho, že se současné problémy nedaří řešit?** – Také podstatné. Hledání příčin toho, co je podstatou současných problémů může skončit teprve tehdy, když si dáme odpověď na otázku **"Co dělat?"**.

Když to neumíme, kloužeme v pochopení doby po povrchu.

To, co jsem uvedl je jen jedna z ilustrací, jak obtížná je cesta ke společně sdílené vizi, ale také jak je potřebné ji mít, protože jinak nástup zla nezastavíme.

Uvede ještě jeden příklad z textu L. Smýkala. Týká se to, co bychom měli požadovat:

"- společenské poměry uspořádat tak, aby naprostá většina lidí mohla žít důstojně, a ne v mravní, sociální a duševní zanedbanosti;

- odstranit dělení lidí ve společnosti na privilegovanou mocenskou menšinu a ovládanou nerovnoprávnou většinu".

Jako deklarace je to dobré. Ale k tomu, abychom něco ovlivnili, to nestačí. Je nutné si klást další otázky:

- Proč se nedaří prosadit ani ty zdánlivě samozřejmé požadavky?

- Proč pozorujeme, že se problémy neřeší, ale naopak prohlubují a vyostřují?

- Kdo je adresátem vize, tj. ten, kdo si ji může osvojit, zastavit zlo a provést změny k lepšímu?

Atd. Atd. Já vím, že je složité. Ale **bez toho, že "rozpohybujeme" uvažování na toto téma, se nic nepodaří.**

Všechno je sice složitější, ale dokážeme to. Aspoň doufám. Pokud má být sdružení *Kudy z krize* něčím novým, něčím, co přináší naději, musí jít dál než dosavadní pokusy, které se dostaly jen k apelům.

Mám určitou představu odpovědi nejen na tyto, ale i další otázky. Tak například současné problémy dávám do přímé souvislosti s **degenerací jádra současné globální moci**. Jeho vznik, fungování i degeneraci lze poměrně přesně popsat, viz:

<https://radimvalencik.pise.cz/4432-pred-jihlavou-o-degeneraci-soucasne-moci.html>

A stále více dochází k jeho zviditelnění.

Svou představu o této a dalších součástech vize, rovněž o celé její struktuře (co by měla obsahovat) nechci vnucovat. Naopak, chci co nejvíce využít podněty, které budu dostávat.

Význam osobního vztahu k vizi

Původně jsem chtěl odstartovat seriál na toto téma hledáním odpovědi na otázku, **jakou strukturu** by měla vize mít. Po rozhovoru s Karlem Růžičkou, který mně dal řadu inspirací a doporučení, jsem se rozhodl, že ještě před tím předstupu téma **osobního vztahu**, který si každý z nás – ať již si to uvědomuje či nikoli – v souvislosti s **utvářením vlastní vize, k tomu, co ho může inspirovat**, vytváří.

Každý z nás totiž nějakou vizi, ke které se vztahuje, má. A v mnoha případech si ji žárlivě hlídá. Velmi opatrně připouští to, čím se nechá ovlivnit. Vlastní vizi můžeme mít uvědomovanou (víme, co je jejím základem a pěstujeme si ji vědomě) i neuvědomovanou, rozvinutou či jednoduchou, vizi otevřenou inspiracím, nebo uzavřenou do stereotypu. Ale v nějaké podobě ji máme a hraje velmi důležitou roli při naplňování existenciálního (prožitkového) obsahu našeho života, když zpřítomňujeme dříve prožité při vztahování se k budoucímu. Pokud tedy chceme spoluvytvářet vizi, která může někoho jiného inspirovat, je nutno postupovat maximálně citlivě, s velkou mírou empatie.

Vědomé pěstování vlastní vize předpokládá, že člověk je **schopen porovnávat své názory s názory druhých, vnímat je, pochopit, proč může někdo jiný zastávat odlišné názory, hledat v odlišných názorech cestu k obohacení sebe sama, uvědomovat si roli sounáležitosti** atd. Není to tedy jen o přejímání názorů, ale o způsobu vlastního, nikoli ovšem jen individuálního, žití. Je to i o žití v těch komunitách, do kterých je člověk svým rodinným, profesním, zájmovým apod. životem začleněn.

Pokud tedy nějakou vizi vytváříme pro potřeby ostatních či přesněji spoluvytváříme, měli bychom si uvědomovat, komu ji adresujeme. Už proto, že její adresát, pokud si ho vize nachází, je také jejím realizátorem, tj. tím, kdo přispívá k tomu, aby vize byla realistická a v tomto smyslu i realizovatelná.

Oproti tomuto pojetí pěstování vize stojí představa o možnost jednoduchých řešení, odmítání názorů druhých, uzavírání se ve vlastních či přesněji skupinově přijímaných, (moderně se to nazývá uzavírání do bublin, dávám přednost Koukolíkovi, který používá výraz skupinová stupidita). Vnějšími projevy jsou sklon k fanatismu a agresivita. Tohoto fenoménu využívají ti, kteří chtějí s druhými manipulovat a zneužít je. Dnes fenomén bohužel až příliš častý.

Velmi důležitá je představa o tom, co by mělo být součástí vize, která je:

- otevřená dalšímu rozvíjení;
- je člověku oporou aktivní spoluúčasti v komunitách, které mu umožňují rozvíjení a uplatňování jeho schopností;
- poskytuje člověku větší jistotu konání;
- činí ho odolným vůči manipulaci;
- obohacuje jeho existenciální žití spojené se zpřítomňováním prožitého při vztahování se k budoucímu.

Proč je představa o struktuře vize tak důležitá? Protože právě při vědomém doplnění dříve neuvědomovaných, ale podstatných prvků vize může člověk významněji postoupit v jejím vědomém utváření. Proto má smysl se po této úvodní vsuvce upozorňující na individuální vztah k vizi přejít k vytváření představy o její struktuře.

Reakce na výzvu "Výzvě 32 osobností českého byznysu ke druhé transformaci české ekonomiky"

Ve dnech vrcholících oslav 32. výročí listopadových událostí, se ve veřejném mediálním prostoru objevil docela pozoruhodný text "Výzva 32 osobností českého byznysu ke druhé transformaci české ekonomiky", viz <https://druhaekonomickatransformace.cz/>

Objevil se a také zapadl. Z velké části kvůli řadě nedostatků, které podrobně rozebral Jaroslav Šulc na stránkách sdružení *Kudy z krize*, viz:

<https://www.kudyzkrize.cz/2021/11/30/jaroslav-sulc-adventni-premitani-nad-textem-druha-transformace/>

Na stránkách tohoto sdružení (které je otevřené každému) najde zájemce další zajímavé materiály (týkající se např. dramatické situace v energetice), ale také informace o tom, jak se do činnosti sdružení, které klade důraz na odbornost, zapojit.

Rozbor "Výzvy 32 osobností českého byznysu ke druhé transformaci české ekonomiky":

1. V "manažerském" materiálu není obsažena žádná vize, mj. i proto je tak prázdný.
2. My bychom s nějakou dlouhodobou vizí, která by byla srozumitelná, která by motivovala, kterou by lidé přijímali jako svou vlastní, pracovat měli.
3. Je to důležité mj. proto, že čím v delším horizontu člověk uvažuje, tím více je ochoten kooperovat s druhými. Tj. uvažování s delší perspektivou ("vícekolové ve smyslu teorie her) je vždy velmi důležité i z hlediska týmu, který se o něco pokouší.
4. Nejde o to "něco sepsat", ale začít na vizi pracovat, uvědomit si význam této práce a otevřít na této práci účast všem zájemcům. Když ke společnému dílu člověk něčím přispěje, bere výsledek více jako svůj.
5. Tj. měli bychom na vizi nejen začít pracovat, ale vytvořit podmínky pro to, aby se práci na ní mohlo zúčastnit co nejvíce lidí.
6. Začít by se mohlo tím, že se pokusíme formulovat požadavky na to, co musí vize obsahovat, např.:
 - Vysvětlení toho, proč se společnost dostala do současného stavu, který je spojen s obrovskými riziky velkých ztrát, dokonce jsme se dostali do situace, kdy si klademe otázku přežití.
 - Objasnění toho, co je příčinou problémů a proč se problémy neřeší.
 - Odpověď na otázku, proč zatím nikdo s uspokojivou vizí nepřišel, tj. že je nutné překonat stereotypy při uvažování o tom, o co se snažit a kam směřuje vývoj.
 - Vize musí být perspektivní – tj. vidět až za horizont vyřešení problémů.
 - Vize musí být realistická, tj. mít adresáta a její adresát musí být dostatečně silný i motivovaný, aby ji prosadil.
 - Vize musí každému nabízet místo k účasti na její realizaci.
 - Na některé otázky může být dána alternativní odpověď v mezích společného postupu.
7. Bylo by dobré, pokud by se do formulování požadavků na vizi zapojilo co nejvíce lidí.
8. Současně by bylo dobré stanovit určitý nástin harmonogramu zpracování vize:
 - Začít požadavky kladenými na vizi.
 - Požadavky, tak, jak přijdou, přehledně strukturovat a komentovat.
 - Dát alternativní koncepty vize vyhovující požadavkům na vizi kladeným.
 - Dát pracovní vizi s alternativami k obecné diskusi.
 - Rozdělit si práci na konkretizaci vize, propojení celkového směřování s řešením problémům v různých oblastech.
 - Odvodit od vize realizační kroky.
9. Patrně bude vhodné také kritické vyjádření k chybným přístupům, např.:
 - Zkratkovitá řešení – příklad: "vystoupíme z EU a vše se vyřeší".
 - Chybné hledání subjektu změn – příklad: "až se lidi naštvou" místo trpělivého formování subjektu, který ví, jak na to.
 - Podceňování lidí: "lidi chtějí jednoduchá řešení".
10. Pro inspiraci dávám příklad, jak to vidíme v našem týmu při VŠFS: <https://www.vupsv.cz/2020/08/19/ctvrta-prumyslova-revoluce-nebo-zmena-srovnatelna-s-prumyslovou-revoluci/> (je to jen jeden z možných pohledů).

Počáteční práce na vizi

Po zpracování úvodního materiálu jsem oslovil kolegy, se kterými dlouhodobě spolupracuji. Zde je příslušný materiál ze 3. prosince letošního roku (starý něco přes dva týdny):

Pro sdružení Kudy z krize potřebuji zpracovat materiál v rozsahu 2-3 strany, který by otevřel diskusi směřující k vytvoření realistické, srozumitelné a perspektivní vize překonání současných problémů.

V tomto úvodním materiálu by měl být maximálně otevřen prostor pro to, aby každý, kdo se hledání a formulování vize, necítil být omezován, pokud jde o jeho pohled. Jde o to, aby vize vznikla jako společné dílo, které přispívá ke sjednocování pohledu na současnou realitu.

Napadlo mě, že by se úvodní materiál mohl z podstatné části sestávat ze vhodně volených otázek, např.:

Otázky k vizi:

1. Stačí setrvačný pohled, nebo je nutné vědět, o jakou změnu jde?

2. A o jakou změnu jde? Jak byste ji stručně charakterizovali?

3. Co by mělo být na vizi nejvíce motivující?

- Představa lepší společnosti?

- Uvedení, které problémy a jak budou vyřešeny?

- Jednoduchost provedení změny k lepším?

- Spojení realizaci vize s možností účasti na změnách a s tím spojeným způsobem života?

4. Známe příčiny současných problémů? Které to jsou?

- Planeta Země není schopna uživit všechny.

- Nerovnoměrné rozdělení majetku.

- Společenské vztahy založené na vykořisťování.

- Migrace.

- Zneužití covid 19.

- Manipulace s lidmi.

- Nezájem lidí o změnu.

4. Komu by měl být vize adresována?

- Všem.

- Těm, kteří jsou ochotni se podílet na její realizaci.

- Těm, kteří jsou ochotni se podílet na její realizaci a k tomu zvyšovat svoji připravenost (učit se, učit se, učit se).

5. Jak volit poměr mezi srozumitelností a obsažností?

- Hlavně musí být každému jasné, o co jde.

- Nelze se vyhybat upozornění na to, že není tak snadné pochopit, o co jde.

6. Perspektivně role člověka poroste, člověk je prostě nenahraditelný a čím jsou technologie vyspělejší (včetně umělé inteligence), tím poptávka po specificky lidských schopnostech roste, nebo naopak technologie včetně umělé inteligence člověka nahradí tak rychle, že 90 % obyvatelstva se stane zbytečným a brzy to čeká všechny?

7. Skutečná perspektiva patří jen vyvoleným, nebo je spojena s tím, že trend vyřazování stále větší většiny lidí z aktivní účasti na společenském dění (potřebnosti danou neopakovatelnou individualitou každého) je jen dočasný, daný neřešením problémů a do vize je nutné zapracovat obnovu přirozené sounáležitosti lidí?

8. Jaké výhody máte k této podobě vize?

<https://www.vupsv.cz/2020/08/19/ctvrta-prumyslova-revoluce-nebo-zmena-srovnatelna-s-prumyslovou-revoluci/>

Dostal jsem řadu zajímavých odpovědí či ohlasů. Zde jsou první z nich:

Jan Mertl:

Vize by měla obsahovat

1. širší uplatnění rovnosti šancí

2. směřování k rovnováze práce a kapitálu jako základních výrobních faktorů

3. návrat ke klouzavé progresi ve zdanění příjmů, změna pravidel pro zdanění příjmů z prodeje firem

4. nové formy v oblasti bytové politiky (obecní/městské/komunitní/družstevní/sociální bydlení)

5. zajištění univerzální dostupnosti zdravotní péče a navazujících volitelných schémat

6. financování vysokého školství na principu přenesené ceny a splácení školného (pokrývající část, nikoli celé náklady studia) univerzitě kde absolvent studoval

Ještě jeden dílčí podnět k zapracování:

Jak je možné, že se tržně snadno najdou ve velkém objemu peníze na sázky, zápasy MMA (Vémola a spol.), pornofilmy nebo deník Blesk, zatímco financování výzkumu, kultury, části zdravotní péče a dalších věcí potřebných pro normální život je velmi problematické, anebo musí být doplněno redistribucí.

Helena Šůvová:

Ad: Představa lepší společnosti: – Bohatší/spravedlivější/surovinově úspornější/šetrnější k přírodě/rychleji se rozvíjející... Možnost zlepšení perspektivy pro sebe či svou rodinu.

Ad: Známe příčiny současných problémů? Které to jsou? – Tomuto bodu by asi měla předcházet, možná už v bodě 1, otázka typu: Jaké zásadní problémy v současné době vnímáte? A snad by vize měla i upřesnit, zda se zabýváme světem jako takovým, tj. globálně, nebo z pohledu EU či ČR a případně proč.

Ad: Komu by měl být vize adresována? – Všem, kteří by potenciálně mohli být ochotni, či nápomocni realizaci, resp. i těm, kteří by nebránili její realizaci.

Ad: Perspektivně role člověka poroste, člověk je prostě nenahraditelný a čím jsou technologie vyspělejší (včetně umělé inteligence), tím poptávka po specificky lidských schopnostech roste, nebo naopak technologie včetně umělé inteligence člověka nahradí tak rychle, že 90 % obyvatelstva se stane zbytečným a brzy to čeká všechny? – Asi je vhodné upřesnit představu o možných rolích pro různé skupiny obyvatel, tj. jak nadaných a bystrých, tak třeba hendikepovaných, či méně bystrých.

Ad: Jaké výhody máte k této podobě vize?

<https://www.vupsv.cz/2020/08/19/ctvrta-prumyslova-revoluce-nebo-zmena-srovnatelna-s-prumyslovou-revoluci/> – Osobně si zatím neumím představit nějaký masovější vznik tvůrčích vícegeneračních týmů. Tj. aby splnily všechny podmínky - inovační potenciál, přítomnost více generací a že jde o tým v pravém smyslu, nikoliv jen o pracovní/školní/zájmový kolektiv. Mohou být týmy více nezávislé na existujících strukturách? Co by jejich vzniku napomohlo v širším měřítku (i bez případné podpory shora)? V jakých oblastech společnosti by mohly vznikat?

Michael Kroh:

Nejprve je nutno vyjasnit, kam až chce iniciativa zajít. Aniž bych chtěl jakkoli podceňovat problematiku mezigeneračních týmů, ty zásadní společenskou změnu nepřinesou, pokud se hovoří o novém paradigmatu. Ekonomie produktivní spotřeby je již krokem tímto směrem, ale pokus řešit ji s pomocí nástrojů ekonomie minulosti (finanční trhy, školné) je podle mě právě tím setrvačným myšlením, které oprávněně kritizuješ. Pokud tak rád cituješ výroky Marxe o úloze vědy jako největší výrobní síly (což je naprosto v pořádku), tak bys měl mít v hlavě ještě jeden citát, a to spojení předchozí myšlenky se zánikem působnosti (já bych řekl spíše zánikem systémotvornosti) zákona hodnoty. Tj. aby se naplnila do všech důsledků vize ekonomie produktivní spotřeby, musí v tomto odvětví přestat fungovat zákon hodnoty jako systémotvorný fenomén a nastoupit jako dominantní rozdělování podle potřeb. Rozdělování podle výkonu nezmizí, ale bude fungovat jako podřízený subsystém. Pokud bude vznikající think tank ochoten jít až za horizont současného, pak se může zrodit něco kvalitativně nového.

Co by mělo být součástí vize

Důležitou součástí vize by měla být představa o subjektu, který:

1. Je jejím **adresátem**, tj. tím, kdo by si jim měl osvojit.
 2. Je jejím **realizátorem**, tj. tím, kdo by ji měl uskutečnit.
 3. Je jejím sdílením a dalším rozpracováním (konkretizací na řešení dílčích problémů, tak jak budou průběžně vyvstávat) jak subjekt změn vytvářen, tj. je v tomto smyslu jejím **produktem**. (Tj. vize se neobrací k "hotovému" subjektu, ale napomáhá jeho vzniku.)
- Jsem rád, že v řadě připomínek otázka subjektu, který je adresátem a realizátorem, zazněla. Bez jejího řešení je jakákoli vize jen plácnutím do vody.

Řešení této otázky není triviální a je dobré si uvědomovat všechny její aspekty tak, aby bylo možné v praxi využívat synergické efekty, které může vytváření **perspektivní, realistické a srozumitelní vize** přinést.

V úvodu otázky subjektu, na který se vize obrací jako na svého tvůrce, adresáta i realizátora, jen stručně naznačím, které aspekty je vhodné vzít v úvahu:

1. Tvorba vize musí mít určitou **organizační platformu**. Jakou?
2. Co nejpřesnější identifikování adresáta vize musí vycházet z analýzy zdrojů či příčin **polarizace společnosti v lokálním i globálním měřítku** (včetně odpovědi na otázku, kdo a proč je obětí této polarizace). Nebo jinak řečeno, z odpovědi na otázku, na koho to, že se změny, o kterých vize hovoří, nerealizující, nejvíce nepříznivě dopadá a kdo má tedy největší zájem na uskutečnění těchto změn. Z mého hlediska to znamená dvojí:
 - 2.1. V obecné rovině: pochopit roli **pozičního investování** a jeho propojení se **strukturami založenými na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad**.
 - 2.2. V konkrétní rovině: Identifikovat proces vzniku, fungování a degenerace **jádra současné globální moci**.
3. Návazně je pak nutné řešit **otázku spojenců takto vymezeného subjektu změn** (např. toho, kdo je schopen prosadit komplexní reformy, o které jde).
4. Z tohoto hlediska a v tomto kontextu je nutné uvažovat i **otázku národních zájmů**.
5. Nelze nevidět ani mezinárodní aspekt, např. v souvislosti s **vývojem EU, V4, rolí středoevropského prostoru** apod.
6. Dalším, podle mě důležitým, aspektem je role **tvůrčích mezigeneračních týmů** jako hlavního zdroje inovačního potenciálu každé země, ale i zdroje aktivit v intencích realizace vize, které mohou přinést významné efekty.

7. V neposlední řadě je pak nutné respektovat aspekt **individuálního vztahu k vizi** popsany ve 2. dílu, viz: <https://radimvalencik.pise.cz/9992-vize-jakou-potrebuujeme-2.html> Osvojování vize a účast na jejím rozpracování je nutně součástí rozvoje člověka jako jedné z nejdůležitějších forem naplnění smyslu žití.

8. A nelze nevidět ani to, co roli vize při utváření a zvyšování akceschopnosti subjektu, který je jejím adresátem a realizátorem nejméně brání: **Podceňování významu poznání, sklon k jednoduchým řešením, nekritické uctívání autorit, lpění na stereotypch, skupinově pěstovaná stupidita** apod.

Význam teorie

Před tím, než se pokusím dát koncept struktury vize, pokusím se formou tohoto příspěvku "lobovat" za jeden z důležitých prvků, který by podle mě měla vize mít. Konkrétně to, co bych nazval **původní přesahy oproti stávajícímu poznání v obecně teoretické rovině vědy o společnosti**.

Pokusím se stručně říci, co mám na mysli a proč to považuji za tak důležité (mj. výsledek přemýšlení na procházce inspirující přírodou, o které píšu v tomto pokračování):

1. Poznání i těch nejobecnějších teoretických základů vědy o společnosti je podmíněno historickým vývojem. Pokud společnost prochází významnou změnou, lze očekávat, že to ovlivní významným způsobem posun i v této oblasti. Přesněji řečeno, pokud se někdo chce ubírat správným směrem, musí "obsadit" i oblast **teoretických základů vědy o společnosti**, přitom tak, aby to bylo uznáno těmi, kteří v této oblasti působí a kteří "rozumí kumštu".

2. Používám raději pojem "**věda o společnosti**" než běžně užívaný pojem "společenské vědy", protože více odpovídá tomu, jak úzce spolu jednotlivé oblasti poznání společnosti prostřednictvím svých teoretických prostředků (definovaných pojmů, nástrojů, postupů, modelů apod.) souvisejí. (Ale toto je jen terminologická poznámka, nejedná se o meritoriální problém.)

3. I do oblasti poznání, i těch nejobecnějších teoretických základů vědy se **promítají zájmy**, v současné době střet mezi **snahou "udržet neudržitelné"** a **snahou najít cestu z krize** (a to i s pomocí ucelené vize). Víím, o čem mluvím, stále více mě překvapuje, jak je práce v této oblasti "cinknutá". Jak je na jedné straně obtížné prosadit nosnou myšlenku, ale na druhé straně jak snadné je ji utopit v moři relativismu, ritualizace a stereotypizace hodnocení výsledků vydávaných za vědu.

4. Pokud se chceme opřít o nosné teoretické poznání, je podle mě nutné:

- Využít skutečnost, že vývoj vědy má určitou kontinuitu a každý přesah stávajícího má podobu vystoupení na výšinu, ze které lze z nového pohledu dosavadní poznání vidět jako zvláštní případ. Přitom tak jako slovy klasika *"hezkých žen jest proklatě málo, ale jsou"*, tak i těch, kteří rozumí tomu, co je to skutečná věda, je proklatě málo, ale také jsou. Proto má smysl usilovat o takový způsob posunu v oblasti teorie a takovou formu prezentace, aby byla získána **podpora v této oblasti ze strany těch, kteří "rozumí kumštu"**, tj. v daném případě teorii (nejen na domácí půdě, věda je globální fenomén). Snažím se o to a budu pokračovat, ale je to jen jedna za tří podmínek, které jsou nutné k tomu, aby se snaha o vytvoření teoretické podpory perspektivní, realistické a srozumitelné vize podařila.

- Umět **popularizovat výsledky poznání** dosažené i v oblasti nejobecnějších teoretických základů. Popularizace a osvěta je jedním z nejvýznamnějších mezičlánků spojení teorie s praxí, resp. teorie s jejím společenským nositelem. Zde jsou důležité obě strany – aby ta, která dělá profesionálně teorii, uměla výsledky podat ve srozumitelné a přitažlivé podobě, a aby ta, které jsou určeny, pochopila význam teorie a uměla naslouchat. "Umění naslouchat teorii" přitom neznamená nic jiného, než přestat snít o jednoduchých řešeních a prizmatem této představy bagatelizovat snahu o popularizaci teorie. Docenění významu popularizace je druhá podmínka nutná k tomu, aby se snaha o vytvoření teoretické podpory perspektivní, realistické a srozumitelné vize podařila.

- **Zbavit se stereotypů v podobě sterilního uctívání autorit**, které ať byly sebevětší, neposkytují dostatečnou oporu pro řešení současných problémů. Myslím, že znám nejen Marxe, ale i Lenina hodně dobře a hodně jsem se od nich naučil. Ale ti, kteří z jejich živého učení udělali mrtvé poučky či spíše schémata, která spíše zatemňují to, o co jde, než aby byla klíčem k pochopení toho, o co jde, rozhodně neprospívají tomu, aby se ti, kteří chtějí odvrátit zlo a vyvést společnost ze slepé uličky, mohli o vědecké poznání opřít a získat dostatečně velkou ideovou převahu. A ta bude hodně potřebná.

5. Proto se domnívám, že je nezbytné jako součást tvorby vize věnovat pozornost tomu, co jsem na začátku tohoto dílu seriálu nazval "**původní přesahy oproti stávajícímu poznání v obecně teoretické rovině vědy o společnosti**". Podporovat diskuse na toto téma, vytvořit k tomu i organizační podmínky. Nebát se toho, že to může někoho odradit. "Do tuhého" půjde, až se různé odborně fundované aktivity začnou propojovat. A v tu chvíli bude opora v oblasti teoretických základů vědy o společnosti hodně důležitá. Víím, o čem mluvím.

Ke struktuře vize

Ještě před tím, než zveřejním **strukturu perspektivní, realistické a srozumitelné vize**, tak jak bych si ji představoval, uveřejňuji pasáž z monografie Radim Valenčík a kol. (2017): *Ekonomický základ odvětví produktivních služeb a zahájení komplexních reforem*.

Celý text této monografie i dalších pěti (vytvářejí ucelenou koncepci) je ke stažení zde:

<https://www.vfsf.cz/?id=2479-monografie> (s. 91-93).

Mj. pokud by tradiční programové strany alespoň trochu respektovaly to, co náš tým tehdy navrhoval, mohly být dnes v Poslanecké sněmovně a nenastala by současná zoufalá situace.

Struktura perspektivní, realistické a srozumitelné vize je trochu odlišná od struktury programu politické strany, obsahuje některé body navíc, především však musí umožňovat dělbu práce při její konkretizaci a rozvíjení, ale podstatná souvislost zde je.

Poznámka:

Text z monografie odlišuji proloženě od poznámek vložených do více než čtyři roky starého textu:

10.2 Struktura programu orientovaného na řešení problémů

Blok 1: S kým a proč

Proč společně s námi. Proč je důležité stále plněji chápat, o co jde. Co nám je oporou

Hned v první části by měl program oslovit ty, kteří mají aktivní zájem o účast na společenském dění.

Zdůraznit, že dosáhnout změny nepříznivých trendů je možné pouze tehdy, pokud se do toho zapojí lidé zdola. Ukázat, jaké možnosti se k tomu nabízejí, co pro jejich aktivní účast strana udělá. A také, že k plnohodnotnému životu aktivní účast ve veřejném životě patří, právě tak jako to, aby člověk věděl stále přesněji, s využitím svých průběžně získávaných zkušeností, o co jde, jak se efektivně na řešení problémů podílet.

Poznámka:

Individuální motivace a aktivní zapojení každého je nutný základ.

Blok 2: Reflexe doby

Jaké problémy řeší celý svět a jak se to promítá k nám

Návazně na to je nutné srozumitelně vysvětlit, o co v současné době jde, proč se problémy nahromadily, proč došlo k určitému historickému excesu, v čem je současná doba přelomová. A také ukázat celkovou vizi řešení problémů, jaké perspektivy se po jejich překonání otevírají. Tak, aby ten, koho chce strana získat, uznal intelektuální sílu strany a pochopil své místo v současném dění. Bez étosu "odhalení hádanky dějin" není šance na úspěch ve smyslu nikoli jen uspět ve volbách, ale také získaný politický potenciál efektivně využít k prosazení změn.

Poznámka: Rovněž tak je nezbytné, aby se každý uměl na současnou dobu podívat z nadhledu, aby věděl, k čemu došlo a jako je perspektiva. Mj. – tento pohled je významně motivující, protože je zdrojem optimismu.

Blok 3: Příčiny problémů

Z čeho vyvěrají současné problémy a proč se je nedaří řešit

Pochopení doby ještě neznamená odhalení příčin problémů, nárůstu jejich intenzity a propojování jedněch problémů s druhými. Zde je potřeba pochopit společenské mechanismy, v důsledku jejichž působení mnoho lidí selhává a kterými je generováno současné zlo. Příčiny problémů jsou dvojího typu. Jednak to, že setrvačný vývoj naráží na přirozené bariéry a ty o sobě dávají vědět. Jednak to, že neexistence realistické pozitivní vize vede ke ztrátě hodnot, demoralizuje. Proto je "odhalení hádanky dějin", které bylo zmíněno v předcházející části, tak významné. Identifikování a popis mechanismů zla, které způsobují i to, že se problémy obtížně řeší, že zlo je rezistentní, musí být natolik přesné, aby bylo každodenní oporou pro každého, kdo se aktivní podporou strany snaží přispět k řešení problémů.

Poznámka: Jeden kritických bodů. Zde mají lidé tendenci zjednodušovat pohled na realitu a dělat si iluze.

Blok 4: V čem jsme jiní.

S čím novým přicházíme a co ostatním chybí

Nyní již může strana říci, v čem je jiná než ostatní a proč ostatní strany selhávají. A říci to zcela jednoznačně. Případně, pokud by takto přistoupila k tvorbě svého programu i jiná strana, jakkoli podle tradičního dělení politického spektra odlišná, ji v tomto vyjádřit své sympatie, ale současně zdůraznit i příslušné odlišnosti od jejího programu. Hlavní politická soutěž nebude o dílčích odlišnostech v programech stran, ale ve střetu starých (jen slibujících, pokryteckých) a nových (těch, které ví, jak problémy řešit) programů. Pojem "pokrytecký program" není uveden náhodou. Svým způsobem je pokrytectvím, neomaleností i drzostí, pokud se nějaká strana (jakkoli tradiční či zdánlivě silná) snaží získat voliče, aniž by ti, co drží kontrolní vlivový balík této strany, věděli, z čeho současné problémy pramení a jak je řešit. Je to nabízení zkaženého zboží. A toto pokrytectví může strana pranýřovat.

Poznámka: V případě vize stojí otázka trochu jinak, resp. takto: "Jaké trumfy máme v rukou?" – Pokud se má někdo k vizi přidat (podílet se na její konkretizaci, rozvíjení a realizaci), musí mu vize nabídnout odpověď na otázku, proč právě tato vize je lepší, proč se zatím nikomu takovou vizi nepodařilo předložit.

Blok 5: Ne dvojímu metru

Jak a proč je používána politika dvojího metru, proč je nebezpečná a jak se pozná

Jakmile si uvědomíme předcházející, pak si můžeme udělat i představu o tom, co pokazilo tradiční a zdánlivě silné politické strany. Především to, že se nechaly vtáhnout do geopolitiky a následně i lokálpolitiky používání dvojího metru jako mocenského klacku k vyvolávání konfliktů ve světě a překrývání jedněch konfliktů takto vyvolaných ještě většími. Politiky, která každého z nás přivedla k bezprostřednímu existenčnímu i fyzickému ohrožení a která přivedla na práh globální katastrofy i celou naši civilizaci. Od slouhovství ve vztahu k politice

dvojího metru je již jen krůček k zapouzdřování se těch, kteří tyto strany reprezentují, k tomu, že považují za normální to, co normální není. Od politiky generované takovými subjekty nelze čekat nic užitečného. Strana, která chce být nositelem změny k lepšímu, se nesmí bát politiku dvojího metru veřejně a vši silou pranýřovat tam, kde se tato politika dvojího metru projeví.

Poznámka:

Akční a důležité z hlediska současného dění.

Blok 6: Skutečné reformy

Co jsou skutečné reformy, proč jsou nutné, čím se liší od toho, co se doposud zkoušelo Strana nemůže získat důvěru veřejnosti, pokud nevyloží karty na stůl a nepředloží celý komplex reforem (zejména v citlivých oblastech jako je vzdělání, péče o zdraví, penzijní a sociální zabezpečení). Přitom tak, aby komplex reforem, který předloží, byl v souladu s její dlouhodobou vizí a aby svůj komplexní program reforem ustála před odbornou i laickou veřejností. Toto je nejnáročnější část programu. Je jí nutno vyložit jak v obecné rovině, tak i v detailní.

Poznámka: Bývá podceňované, ale právě dobrá připravenost komplexních reforem bude důležitým trumfem v rukou, až vláda diletantů a vyžírků nastrčených cizí mocí začne kolabovat.

Blok 7: Čím začít

Čím lze začít již nyní, proč je to tak důležité

Velmi důležité je přesně vymezit, čím strana začne. A to ne ve stylu, "pokud bychom mohli, tak bychom", ale tak, aby změna s podporou veřejnosti skutečně začala. A to i v rámci své volební kampaně. Téma musí být dobře vymezené a nebyť jen "politické" (tj. nastolovat nějaký požadavek na změnu rozhodování). Musí být i "ekonomicky samonosné", aby vedlo k vytváření zdrojů a nikoli jen jejich přerozdělování. A navíc – na pokrok v té oblasti, která bude zvolena jako výchozí, pak mohou plynule navázat další změny. A takto musí být výchozí krok prezentován. Jako začátek změn podstatným způsobem zvyšujících i ekonomickou efektivnost.

Poznámka: Nutno kvalifikovaně monitorovat aktuální dění, dělat politiku "tělo na tělo" předkládání pozitivních a "neodmítnutelných" návrhů i veřejného odhalování.

Blok 8: Opora v teorii

Bez dobré teorie nelze včas reagovat na různá překvapení, která přináší život

Strana by se neměla bát přihlásit k tomu, jak chápe intelektuální dědictví, ze kterého vychází. A to nejen ve smyslu respektování hodnot, ale i teoretické opory při řešení reálných problémů. A to jak z hlediska dlouhodobější historie, tak i současných teoreticky podložených koncepcí u nás i v zahraničí. Je to důležité při motivování lidí, udržení étosu i pro včasnou reakci na průběžně se vyskytující problémy v realizaci jejího programu.

Poznámka:

Bez teorie to opravdu nejde. Každý, kdo chce přispět nejen k rozpracování vize, ale i jejímu šíření a účasti na její realizaci, by sám sobě měl uložit jako úkol sebevzdělávat se. Poctivě. (A ne hltat fejkvidea zatemňující mozek, sloužící k manipulaci s cílem rozštěpit a eliminovat odpor proti současné globální moci.)

Návazně uveřejňuji ještě obdobnou pasáž z monografie vydanou naším týmem o dva roky dříve, Radim Valeník a kol. (2015): *Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika produktivních služeb?*, která je ke stažení na stejné adrese. Následující pasáž je ze s. 86:

Co by mělo obsahovat komplexní a koncepční řešení

Bez dostatečného odborného, komplexního, poctivého a široce sdíleného pochopení toho, o co dnes jde, nemůže být pokus o nápravu úspěšný. Co vše by součástí takové vize, koncepce, programu (zkrátka racionální a odborně fundované opory úspěšného pokusu o nápravu) mělo být? Pokusím se to vyjádřit formou modulů:

Modul 1: Reflexe doby

Nacházíme se v běžné situaci, nebo se nahromadily a zauzlily problémy, bez jejichž řešení se budou zvyšovat rizika a ztráty (on je to koneckonců boj o naše přežití)? Pokud v současnosti jde o určitý historický exces, jaké jsou jeho základní parametry?

Modul 2: Historické tendence

Jaký je širší kontext historického vývoje? Jak reagovat na to, že se vyčerpaly možnosti setrvačného vývoje společnosti a že je nutný posun společnosti na vyšší úroveň, na novou kvalitu jejího rozvoje?

Modul 3: Komplex reforem

Jaké reformy a ve kterých oblastech je třeba realizovat? A jak jsou tyto reformy provázány? Co je v nich rozhodující? Jak souvisejí s historickými tendencemi vývoje?

Subjekt změny Kdo je nositelem, tj. subjektem nápravy? Jak se tento subjekt rodí a zrodí Modul 4: Subjekt změny

Kdo je nositelem, tj. subjektem nápravy? Jak se tento subjekt rodí a zrodí? Jakou institucionální podobu bude mít? A jakou roli v tom může sehrát samotná teoreticky podložená koncepce změn?

Modul 5: Motivy změny

Jaké pohnutky mohou vést lidi k tomu, aby současné problémy řešili? Jak tyto pohnutky souvisejí s jejich životními podmínkami i existenciálním rozměrem jejich života? V neposlední řadě pak jakou roli hraje samotné kritické myšlení člověka?

Modul 6: Bariéry změn Co nápravě brání?

Komu vyhovuje současný stav a z čeho vyrůstá jeho moc? Jaké mechanismy plodí moc, která způsobila krizi daného stavu?

Modul 7: Reflexe (monitorování) situace

Jak jsou rozloženy síly, jak se rodí subjekt změn? Krátkodobé a střednědobé prognózy, včetně odpovědi na otázku, jak reagovat na vývoj situace.

K tomu: To je struktura vize bližší, údernější, ale ne tak rozvinuté.

Práce na vizi můžete sledovat (a formou komentářů se do nich i zapojit) na mém blogu zde:

<https://radimvalencik.pise.cz/archiv/>

(Pokračování)